

Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēde

2024. gada 19. martā

Turpinājums

2024. gada 5. aprīlī

Sēdi vada

Satversmes tiesas priekšsēdētājs **Aldis Laviņš.**

A. Laviņš.

Labrīt! Lūdzu, sēdieties!

Turpinām tiesas sēdi.

Pirms pārejam pie pieaicināto personu uzklausīšanas, informēšu lietas dalībniekus par diviem būtiskiem aspektiem.

Pirmkārt, tiesnese Jautrīte Briede šajā tiesas sēdē piedalīsies attālināti.

Lai pārbaudītu, vai viss tehniski strādā, vaicāšu kolēģei, vai redzat, dzirdat mūs? Briedes kundze?

J. Briede.

Labrīt, es jūs redzu un dzirdu.

A. Laviņš.

Paldies.

Tātad, otrs aspekts. Atbilstoši Satversmes tiesas pieprasījumam sniegt informāciju par skolēnu rezultātiem pārbaudījumos, esam vakardien saņēmuši informāciju no Izglītības un zinātnes ministrijas. Un, tā kā tas ir tiesas pieprasījums, tad bez pušu viedokļu noskaidrošanas šis informācijas pieprasījums tiks pievienots lietas materiāliem, un ar to tas tiek uzskatīts par sastāvdaļu no lietas materiāliem.

Tā... Un šajā brīdī turpināsim tiesas sēdi no tās lietas izskatīšanas vietas, kurā tika iepriekšējā reizē izsludināts pārtraukums

Mēs uzklusījam Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvjus kā pieaicinātās personas. Dambītes kundze, lūdzu, turpināsim.

Vēl būs daži jautājumi no tiesnešiem un tad dosim iespēju arī lietas dalībniekiem uzdot jautājumus jums.

No manas puses būs trīs jautājumi.

Tātad, pagājušajā reizē mēs pieskārāmies tam jautājumam, ka iepriekšējā vienā no Satversmes tiesas spriedumiem līdzīgā jautājumā ir izteikta atziņa, ka valstij

atbilstoši Satversmes 112. panta pirmajam teikumam un 114. pantam jānodrošina pie mazākumtautībām piederošām personām pienācīga iespēja saglabāt savu identitāti, un šobrīd uzsvēršu, vispārējās izglītības procesā privātajās izglītības iestādēs.

Un jautājums, kas izrietēja no šīs tēzes – kā tad Izglītības un zinātnes ministrija redz šīs Satversmes tiesas atziņas piemērotību šā regulējuma kontekstā, kad arī privātajās izglītības iestādēs izglītība norisinās tikai valsts valodā?

Un, Dambītes kundze, atbildot uz to, jūs minējāt, ka tā nebūt neesot, jo pirmā svešvaloda varētu būt pēc bērnu un vecāku izvēles arī mazākumtautību valoda.

Un tad nelielu artavu šajā jautājumā sniedza arī jūsu kolēģe, un gala beigās līdz galam netika gūta skaidrība par šo aspektu.

Tāpēc es vēlētos ar šo turpināt un vērsīšu uzmanību no savas puses uz šādu detaļu. Tātad, ja reiz mēs saņemām informāciju, ka privātā izglītības iestādē kā pirmā svešvaloda varētu būt pēc izvēles arī mazākumtautību valoda, tad kā būtu jāsaprot Ministru kabineta 2018. gada 27. novembra noteikumu Nr. 747 „Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem” 11. pielikumā noteiktais 10. punkts, kurš noteic: „apgūstamo pirmo svešvalodu, kas ir viena no...”, un uzsveru, „Eiropas Savienības oficiālajām valodām, izglītības iestāde nosaka saskaņā ar tās nolikumā noteiktajiem mērķiem un uzdevumiem, ievērojot vecāku izvēli un efektivitātes apsvērumus”? Tajā mēs varam izlasīt, ka runa ir par vienu no Eiropas Savienības oficiālajām valodām.

Varētu viest skaidrību tajā, ko jūs iepriekšējā tiesas sēdē teicāt, ka mazākumtautību valoda varētu būt kā pirmā svešvaloda, piemēram, krievu valoda, ukraiņu valoda, kāda vēl cita ne Eiropas Savienības valoda? Lūdzu, Dambītes kundze, vispirms sāksim ar šo!

D. Dambīte.

Jā, labrīt! Paldies par jautājumu.

Tātad, tā kā jūs jau minējāt, tātad Ministru kabineta noteikumos „Par valsts izglītības pamatstandartu” ir noteikts... jā, ka pirmā svešvaloda ir viena no Eiropas Savienības dalībvalsts valodām. Tātad, piemēram... jā, tā ir... Un attiecīgi mums ir arī tādas izglītības iestādes, atbilstoši ar kuru valstīm Latvijas valsts ir noslēgusi starpvaldības līgumus, piemēram, Polija, Igaunija, Lietuva, kuras ir arī Eiropas Savienības dalībvalsts valodas. Tātad, šajā gadījumā arī šīs privātās izglītības iestādes, kuras mums ir mazākumtautību izglītības iestādes, svešvalodu var izvēlēties vienu no šīm te savām mazākumtautību valodām, protams, izņemot šajā gadījumā tā nevarētu būt krievu valoda.

Ja mēs skatāmies par vispārējās izglītības procesā attiecībā uz to atziņu, kas ir iepriekšējos tiesas spriedumos noteikts, tad saprotot to, ka mums tiek ieviesta kompetenču izglītība visās izglītības pakāpēs, tad mums šajā te konkrētajā situācijā

pārvērtējot un izvērtējot sasniedzamos rezultātus un lai būtu vienota sistēma, atbilstoši kurai mēs vērtējam izglītojamos un arī tiek starptautiski vērtēti izglītojamo sasniegumi, un lai visiem mēs piedāvātu vienotu pieeju un vienotu izglītības standartu, tad šajā gadījumā... un nodrošinātu šo izglītību un garantētu izglītību valsts valodā, kas mums ir noteikts, tad attiecīgi mums visiem izglītojamiem ir jāpiedāvā vienādas iespējas, vienlīdzīgas iespējas iegūt izglītību valsts valodā, tādējādi pārnesot šo te mazākumtautību literatūru un valodu uz šo neformālo izglītību, nodrošinot to pašu apjomu, tātad, trīs stundas nedēļā, ko šie mazākumtautības bērni ieguva formālajā izglītībā. Attiecīgi mazākumtautību izglītības programmas – interešu izglītības programmas – saturs atbilst tam saturam, kas bija formālajā izglītībā, tādējādi nezaudējot šo te saturisko vērtību šai te programmai.

A. Laviņš.

Tikai precizēsim, lai būtu skaidrība. Tātad, dzirdu jūsu apsvērumus, ka balstoties uz to, ka ir ieviesta kompetenču izglītības pieeja, ir nepieciešams visiem skolēniem, tostarp privātajās izglītības iestādēs, nodrošināt vienādas kvalitātes izglītību un tā ir apgūstama valsts valodā.

Un tagad atgriezīsimies atpakaļ pie šī jautājuma par to, vai formālajā izglītībā vispārējās izglītības procesā, es domāju, ir iespēja izvēlēties kā pirmo svešvalodu, piemēram, krievu valodu vai ukraiņu valodu, šādas iespējas nav.

D. Dambīte.

Šādas iespējas nav.

A. Laviņš.

Paldies. To arī esam precizējuši. Un tad līdz ar to ir zināmā mērā sniegta atbilde plašākā redzējumā, kā es saprotu no jums, jo būtiska nozīme Izglītības un zinātnes ministrijai ir tas, ka ir ieviesta kompetenču izglītības pieeja.

Labi. Tas ir atbildēts jautājums.

Tad nākamais jautājums tieši saistībā ar to, ko jūs nupat minējāt, ka mazākumtautības valoda un kultūrvēsturiskie aspekti saturiski ir pārnesti uz neformālās izglītības procesiem, kas ir... Un šīs lietas kontekstā mēs varam runāt par mazākumtautību interešu izglītības programmām.

Sakiet, lūdzu, tāds precizējošs jautājums. Šīs mazākumtautību interešu izglītības programmas ir paredzētas tiem bērniem, kuri ir iepriekš mācījušies mazākumtautību izglītības programmās. Bet kā šī mazākumtautību interešu izglītības programma tiek nodrošināta tiem bērniem, kuri iepriekš nebija mācījušies mazākumtautību izglītības programmās? Un piemēra pēc minēšu... varētu būt tāda situācija, ka tagad pēc tam, kad grozījumi ir stājušies spēkā, piemēram, bērns to posmu,

kas ir no 2 līdz 5 gadiem, ir pavadījis kopā ar vecākiem un nu šobrīd ir jādodas uz pirmsskolas izglītības iestādi, kas ir obligāti jāapmeklē, lai pēc tam turpinātu pamatzglītības pakāpē izglītību. Bērns nebija iepriekš mācījies nekādā izglītības programmā. Vai šādam bērnam arī būs no valsts puses nodrošināta šī neformālā izglītība mazākumtautību interešu izglītības programmā, kurā jūs sakāt, ka tā ir tā iespēja, kur apgūt mazākumtautības valodu un kultūrvēsturiskos aspektus saturiski?

Šo aspektu, Dambītes kundze, lūdzu, precizējiet.

Tātad, viena lieta, ka mēs runājam par bērniem, kuri iepriekš ir mācījušies mazākumtautību izglītības programmā un par bērniem, kuri iepriekš nav... Vieniem tiek nodrošināta... Bet kas ir ar citiem bērniem, kuri pieder pie kādas no mazākumtautībām?

D. Dambīte.

Tātad, gan no Izglītības likuma attiecīgā panta, gan arī no Ministru kabineta noteikumiem mēs nešķirojam. Tātad, netiek šķirots, ir vai nav ieguvis. Ja ir vecāku pieprasījums, tātad izglītības iestādei un pašvaldībai ir jāpiedāvā šo te mazākumtautību interešu izglītības programmu īstenošana jebkuram no mazākumtautību bērniem. Šobrīd tā situācija ir tāda, ka pārejas periodā tur, kur šobrīd ir 1., 4., 7. klase un tā 2., 3., 5., 6., 8., 9. klase, tur šobrīd ir šis pārejas periods, tāpēc 1., 4., 7. klasei piedāvā šo interešu izglītības programmu un, protams, arī visiem pirmsskolas bērniem. Un tur, kur ir tas pārejas periods, tie bērni vēl šobrīd īsteno mazākumtautību izglītības programmu un tāpēc viņiem šī mazākumtautību mācību valoda un literatūra tiek apgūta formālajā izglītībā. Tad, kad tas pārejas periods beigsies, tad visiem būs iespēja apgūt šo mazākumtautību interešu izglītības programmu ārpus formālajām.

A. Laviņš.

Tātad, visiem.

D. Dambīte.

Visiem. Jā.

A. Laviņš.

Paldies. Skaidra atbilde.

Un vēl beidzamais jautājums. Tātad, iepriekšējā tiesas sēdē mēs varējām dzirdēt no pieteikuma iesniedzēju pārstāves Nikuļcevas kundzes par to, ka visticamāk no jūsu skatpunkta apstrīdēto normu satversmība būtu jāvērtē atbilstoši pamattiesību ierobežojuma testa soļiem. Un tad bija jautājums par to, vai un kā varētu risināt jautājumu par iespējamo tiesiskās vienlīdzības principa ievērošanu. Te bija apsvērumi par to, ka tiesiskās vienlīdzības princips šajā lietā nav apstrīdēts. Tomēr, ja tiesa ietu

citu ceļu un vērtētu apstrīdētās normas atbilstoši valsts pozitīvā pienākuma izpildes testam, tad tiesiskās vienlīdzības princips varētu ietverties šajā pārbaudē. Tāpēc tiesa labprāt dzirdētu Izglītības un zinātnes ministrijas redzējumu par šādu jautājumu. Tātad, atbilstoši starptautiskajiem līgumiem, kas var būt divpusēji un daudzpusēji, kuru dalībniece ir Latvijas Republika, izglītības procesā var tikt lietota mazākumtautību valoda. Un rezultātā var izveidoties situācijas, ka privātās skolās, kuras izglītības programmu īsteno atbilstoši Latvijas noslēgtajiem divpusējiem vai daudzpusējiem starptautiskajiem līgumiem, skolēni, kas pieder pie mazākumtautībām, var iegūt izglītību mazākumtautības valodā nenoteiktā proporcijā atbilstoši līgumā noteiktajam, savukārt tie skolēni, kuri nepieder pie tādas mazākumtautības, uz kuru attiecināmi šādi starptautiskie līgumi, tie izglītību vismaz formālo, kā jūs sakāt, nevar iegūt mazākumtautību valodā.

Sakiet, lūdzu, no tiesiskās vienlīdzības principa skatpunkta... Izglītības ministrija šādā griezumā ir vērtējusi grozījumus, kas noteic izglītības iegūšanu tikai valsts valodā?

D. Dambīte.

Es gribētu uzsvērt tomēr arī, ka tās izglītības iestādes, kurās tiek īstenota, piemēram, Polijas, Igaunijas, Lietuvas, kur ir noslēgti šie starpvaldību līgumi ar šīm valstīm, tad šajās izglītības iestādēs izglītība tiek iegūta valsts valodā. Un šajās izglītības iestādēs ir licencēta vienīgā mūsu programma, kas ir latviešu valodas pamatizglītības programma.

Papildus šiem noslēgtajiem līgumiem valsts ir apsolvījusi un apņēmusies arī šiem te mazākumtautību bērniem papildus ļaut apgūt savu valodu tās slodzes ietvaros, kas šiem bērniem ir atļauts ar Vispārējās izglītības likumu un to stundu skaitu, kāds ir noteikts... lai šo te mazākumtautību valodu... vēsturi, piemēram... Polijas vēsturi...

Mēs nesaskatām, ka šeit būtu kāda nevienlīdzība, ņemot vērā to, ka mēs esam šīs Eiropas Savienības dalībvalsts un mūsu tāds kopējais valsts mērķis ir iet un būt Eiropas Savienības izglītības telpā un uzturēt saikni ar šīm mazākumtautībām, tāpēc nu mūsu ieskatā šeit nevienlīdzīga attieksme neveidosies, jo pamatā izglītība tiek iegūta valsts valodā.

A. Laviņš.

Tiesiskās vienlīdzības principa problemātika neveidosies, jo Izglītības un zinātnes ministrijas skatpunktā jāveido citāda attieksme attiecībā uz tām mazākumtautībām, kuras kaut kādā mērā ir saistītas ar Eiropas Savienības kultūrtelpu? Tāda bija pieeja?

D. Dambīte.

Ar Eiropas Savienības izglītības telpu jā, jo mēs esam tā kā vienotā telpā un valsts ir atvērta un skatās uz tām dalībvalstīm, kuru mazākumtautību kopienas šeit ir izveidojušās... un ņemot vērā arī mūsu, protams, vēsturiskos apstākļus, par kuriem droši vien šeit vairs nav vieta, jo par to jau ir runāts, tāpēc izveidojušos šo situāciju kopumā mēs uzskatām, ka virzienā uz Eiropu mums neveidosies šāda te nevienlīdzīga attieksme.

A. Laviņš.

Sakiet, vai šādam uzskatam, ko nupat minējāt, ir kāds normatīvs pamats atrodams, ko jūs redzat, vai tā būtu Minoritāšu aizsardzības konvencija, Bērnu tiesību aizsardzības konvencija, vai kāds cits normatīvais akts? Vai kāds tiesību princips?

D. Dambīte.

Gan no Izglītības likuma, gan no Bērnu tiesību aizsardzības likuma, gan no Valsts valodas likuma izriet tomēr, ka mēs nodrošinām šo izglītību valsts valodā. Minoritāšu konvencijas šie panti, 13., 14. pants, norāda uz to. Un arī mūsu Satversmē mēs cienām šīs mazākumtautības, izejot, teiksim, visus šos principus. Mēs neaizliedzam un esam piedāvājuši šo mazākumtautību kultūru piederību, visus šos aspektus risināt šādā neformālā izglītībā tiem, kam nav šie te līgumi. Tātad, mēs esam atraduši iespēju, teiksim, šo alternatīvo iespēju tur tām mazākumtautībām, ar kuru valstīm mēs neesam noslēguši līgumu vai nav bijusi šāda iespēja, vai ir citi vēsturiskie šie apstākļi, mēs piedāvājam šo alternatīvo iespēju mazākumtautību valodu un kultūru apgūt neformālajā, bet pamatā visa izglītība mums notiek valsts valodā arī šajās skolās.

A. Laviņš.

Paldies.

Vēl būs tiesnešu jautājumi un vārds tiesnesim Artūram Kučam. Lūdzu!

A. Kučs.

Labrīt, Dambītes kundze! Paldies par viedokli.

Man būs vairāki jautājumi no tā, ko jūs teicāt tikko.

Pirmais. Ja mēs skatāmies tieši uz Konvencijas 13. pantu, viņš paredz mazākumtautībām tiesības dibināt savas privātās izglītības iestādes. Tas, ar ko jūs sākāt, ka ir nepieciešams vienots standarts un vienota pieeja.

Un mans jautājums ir tāds. Skatoties tieši uz privātām augstskolām un tām, kas ir vērstas tieši uz mazākumtautību kultūras veicināšanu, ko viņas pašas dibina, tad vai tāds vienots standarts un vienota pieeja nenonāk pretrunā ar Konvencijas 13. pantu, kurš tieši paredz viņām iespējas dibināt savas privātās izglītības iestādes... nu, kaut

kādā ziņā, man liekas, ietverot arī to, ka viņu identitāte un valoda ir atšķirīga, teiksim, no vairākuma. Vai mēs varam pieiet ar vienu, teiksim, tādu pieeju situācijai, kas varbūt savā būtībā ir atšķirīga? Kāds būtu jūsu viedoklis?

D. Dambīte.

Latvijas valsts jau nekad nav aizliegusi mazākumtautībām un mazākumtautību pārstāvjiem dibināt šīs izglītības iestādes un būt par viņu dibinātājiem, un vadīt šādas izglītības iestādes. Tātad, tās... Bet valsts ir noteikusi vienotu izglītības standartu visās izglītības iestādēs, kurās pēc tam šie izglītojamie iegūst valsts atzītu izglītības dokumentu. Privātās izglītības iestādes, mazākumtautību privātās izglītības iestādes, ja tiek dibinātas un viņi vēlas padziļināti vai papildus šo izglītību... ja mēs skatāmies varbūt plašāk... izglītību iegūt savā valodā, tad viņiem ir iespējas dibināt šīs skolas, kas ir, piemēram, svētdienas skolas vai cita veida izglītības iestādes. Bet šajās skolās, ja viņi neīstenos valsts izglītības šo te programmu, pamatizglītības standartu, tad tur netiks iegūts šis valsts atzīts izglītības dokuments.

A. Kučs.

Ja es jūs pareizi sapratu, jūs vairāk redzētu tad 13. pantu tieši uz svētdienas skolām un nevis uz tādu formālu izglītības sistēmu?

D. Dambīte.

Šobrīd mēs tā redzam un saskatām šo jautājumu, jā.

A. Kučs.

Paldies.

Tad man vēl viens jautājums. Argumentējot jūs arī teicāt, atbildot uz mana kolēģa Alda Laviņa jautājumu, ka tātad ir nepieciešama šī te pieejas maiņa, tagad arī pārnesot uz neformālo... jo ir vienota kompetence, nu, mēs pārejam uz kompetenču izglītību. Bet tad es centīšos saprast, kāpēc, teiksim, poļu, lietuviešu vai igauņu skolā taču arī ir kompetenču izglītība... un tur tas, ka viņi apgūst ar viņu identitāti saistītu... nu, sāksim ar to pašu minimumu... savu valodu apgūst formālā izglītības procesā, tur tas nekaitē kompetenču izglītībai, tad kāpēc, teiksim, kaut vai tajā pašā krievu valodā apgūstot dzimto valodu, tas kaitē kompetenču izglītībai? Kāds būtu jūsu viedoklis?

D. Dambīte.

Tātad, ja mēs runājam par Eiropas Savienības dalībvalstu mazākumtautību izglītību tanī jomā, kurā valsts ir atļāvusi, pieņemot arī šo Izglītības likuma... 9. pantā šis izņēmums ir... tātad jau no 1995. gada, ja es nemaldos, tad valsts ir virzījies uz šo Eiropas Savienības dalībvalstu izglītības telpu. Un mēs uzskatām, ka ja šī poļu

valoda vai lietuviešu valoda tiek papildus iegūta arī šajos te standarta ietvaros un pieļaujot šo iespēju slodzes ietvaros bērnam šo valodu apgūt, tad valsts izglītības standartam netraucēs, jo redzot... šiem bērniem tāpat būs jākārtos šie centralizētie eksāmeni un, iegūstot šo izglītību, papildus viņi iegūst arī šo savu dzimto valodas izglītību, kopumā netraucēs šī te valsts izglītības standarta satura rezultātu sasniegšanai. Ņemot vērā to, ka mums ir šie vēsturiskie apstākļi un mums vēl jāprojām... es negribētu teikt – cīnāties, bet mēs redzam šīs te padomju okupācijas un rusifikācijas sekas arī šajos šobrīdējos apstākļos, ņemot vērā šo vēsturisko un esošo stāvokli ģeopolitisko, tāpat mēs neredzam, ka šīs te citu valstu, kas ir krievu valodas esamība... valsts izglītības standartā ietverta, mēs neredzam šīs valodas, teiksim, vietu šajā valsts izglītības standartā.

A. Kučs.

Bet ja es vēlreiz varētu noprecizēt. Tad iemesli ir ne tik daudz saistīti, kā jūs iepriekš pagājušajā tiesas sēdē teicāt, ar valsts valodas stiprināšanu vai citiem apstākļiem, jo tur nemainītos un mēs neredzētu to atšķirību, kāpēc nomainot vienu svešvalodu ar citu, latviešu valodas īpatsvars jau nepalielinās kopējā mācību saturā. Bet jūs vairāk sakāt, ka tieši tie vēsturiskie un ģeopolitiskie apstākļi ir noteicošie, kā jūs to redzat, kāpēc ir šāds risinājums, ja?

D. Dambīte.

Nu, ne tikai... bet arī... jo arī šie rezultāti, ko mēs esam skatījušies šīm mazākumtautību skolām un kas ir bijušas, ja mēs tā varētu teikt, krievu skolas, tad šie rezultāti latviešu valodas apgūvē ir vidēji... tur sešas balles vai mazāk... nu, vidēji ir sešas balles... kas liecina...

A. Kučs.

Es atvainojos... ka es jūs te pārtraucu... Tieši par privātajām skolām jūs tagad runājat?

D. Dambīte.

Jā, jā, tieši privāto skolu analīzē... tieši šo te privāto mazākumtautību skolu analīzi, kas ir ar krievu valodu, tad šīs latviešu valodas zināšanas prasmes lietojums ir vidēji sešas balles. Tas liecina tomēr, ka nu šī proporcija, kas mums līdz šim bija izveidota, kuru mēs bijām izveidojuši ar iepriekšējo reformu, nepalielina un nemotivē izglītojamos un arī pedagogus tajā skaitā, nemotivē padziļināti iegūt šīs latviešu valodas zināšanas tādā apjomā, lai pēc tam šīs izglītojamais netraucēti un bez šķēršļiem varētu turpināt izglītību vidējā izglītības pakāpē vai arī iegūt izglītību kādā arodā, kur izglītība notiek tikai valsts valodā.

A. Kučs.

Ja varu precizēt... Tad jūs redzat, ka iepriekš tā problēma bija ne tikai skolēnos, bet arī pedagogos?

D. Dambīte.

Jā. Tāpēc arī mēs esam piedāvājuši šīs pedagogu pilnveides programmas un pilnveides kursus, jo, konstatējot pēc apsekojumiem, mēs redzam, ka ir nepieciešams vai bija arī nepieciešama šīs pedagogu latviešu valodas zināšanas paaugstināšana un mēs esam piedāvājuši šo kursu atbalsta mehānismus, lai pedagogam arī sniegtu papildu atbalstu, lai viņš varētu savukārt skolēnam palīdzēt mācību procesā.

A. Kučs.

Un vēl pats pēdējais. Bet vai mazāk ierobežojošs līdzeklis, ja mēs skatāmies starp dažādām ļoti plašām pieejām, nebūtu arī tajās skolās, kur mēs runājam par krievu valodu kā mazākumtautību valodu, viņiem arī formālajā nebūtu kaut vai kā otro svešvalodu tiesības izvēlēties savu dzimto valodu, ja vecāki un paši skolēni tā vēlas?

D. Dambīte.

Šobrīd 4. klasē tiek izvēlēta otrā svešvaloda. Šobrīd otro svešvalodu var izvēlēties franču, spāņu, vācu, krievu tajā skaitā. Šobrīd nav...

A. Kučs.

Es atvairījos... ka es pārtraucu... tas būs līdz 2025./26. gadam?

D. Dambīte.

Jā.

A. Kučs.

Vismaz no publiski pieejamās...

D. Dambīte.

Nu, jā... Publiskā un pieejamā informācija tā liecina un Izglītības un zinātnes ministrijā ir šīs te iestrādes uz šādu virzienu, bet nu es nevaru teikt, ka tā būs, tāpēc ka dokumenti nav pieņemti šobrīd vēl... vēl normatīvie akti nav pieņemti... Bet, jā, tendence ir uz to, ka vecāku iesniegumi mums ir par pamatu otrajai svešvalodai... Un arī skolas iespējas... jā... Nu, visticamāk, ja mūsu politika tā virzīsies, tad krievu valoda nebūs šīs otrās svešvalodas ietvarā.

A. Kučs.

Paldies.

A. Laviņš.

Un Dambītes kundze, pavisam īsi. Tātad, atbildot uz jautājumu par skolēniem, kuri pieder pie mazākumtautības, krievu tautības bērni, kas ir mācījušies šajā mazākumtautību izglītības programmā, viņi ir uzrādījuši rezultātus latviešu valodas apguvē ar sešām ballēm... jūs tā minējāt... Salīdzinājumam, iedodiet, lūdzu, informāciju vai sniedziet informāciju par citu skolēnu, kas pieder pie Eiropas kultūrtelpas kādā no mazākumtautībām, šo skolēnu, kas arī ir mācījušies gan savā mazākumtautības valodā, gan valsts valodā, kādi ir viņu rezultāti valsts valodas apguvē, salīdzinot ar krieviski runājošajiem bērniem.

D. Dambīte.

Ar tiesas atļauju Olitai Arklei ir šie dati... es no galvas neatcerēšos... Jūs varētu ļaut viņai pateikt šo te statistisko...

A. Laviņš.

Jā, protams... tādām ieskatam, lūdzu... Ja reiz minējāt konkrētas balles, tad iedodiet pretī vēl informāciju nedaudz plašāku.

O. Arkle.

Godātā tiesa! Labdien!

Vispirms es gribētu vērst uzmanību uz šī gada 9. klases centralizēto eksāmenu rezultātiem, norādot vidējos vērtējumus konkrēti privātajās izglītības iestādēs, mazākumtautību izglītības iestādēs, izglītības iestādēs, kas īsteno programmu latviešu valodā.

Privātajās mazākumtautību izglītības iestādēs vidējais rezultāts šī gada valsts pārbaudes darbā „latviešu valoda” bija 43,8 procenti. Pārējās mazākumtautību skolās visās kopā – 45,5 procenti, skolās, kas īsteno latviešu valodu – 62,1 procents un kopā vidējais – 58,1 procents. Tas nozīmē, ka mazākumtautību privātajās izglītības iestādēs šis rādītājs bija salīdzinoši zems, viszemākais – 43,8, atkārtot... un pārējās mazākumtautību izglītības iestādēs – 45,5.

Ja mēs runājam par izglītības iestādēm, kas īsteno izglītības programmu uz starptautisko līgumu pamata, tātad Dubnova ebreju vidusskolā šī gada valsts pārbaudes darbos vidējais rezultāts bija 51,3 latviešu valodas 9. klases centralizētajā eksāmenā, Daugavpils valsts poļu ģimnāzijā – 55, Rēzeknes valsts poļu ģimnāzijā – 59,1 un Baltkrievu pamatskolā, kura, es atļaušos teikt, ka nav pamatā uz līgumu īstenota programma, – 44,3 procenti.

Nenosaucu vēl Itas Kozakevičas Rīgas poļu vidusskolu – 53,6 procenti.

Tādi ir šie rezultāti, kas bija šajā gadā, jo šī gada centralizētie eksāmeni ir izvērtējami tādā sakarā, ka visām izglītības iestādēm bija vienots valsts pārbaudes darbs 9. klasē, vienots saturs gan skolām, kas īsteno latviešu valodas programmu, gan skolām, kas īsteno mazākumtautību programmu.

Līdz ar to bija salīdzināmi šie rezultāti iepriekš, kad mēs arī sniedzām jums informāciju par mazākumtautību skolu centralizēto eksāmenu rezultātiem, tad šie nebija salīdzināmi ar latviešu skolu rezultātiem, jo nebija šī vienotā centralizētā eksāmena.

A. Laviņš.

Jā. Paldies par ieskatu. Paldies.

Dambītes kundze, aicināšu jūs atpakaļ pie tiesas tribīnes un šajā brīdī došu iespēju pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem uzdot jautājumus Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvjiem. Lūdzu!

I. Nikuļceva.

Paldies. Labrīt! Es varbūt sākšu.

Tātad, vispirms es gribētu uzdot jautājumu tieši par valsts iejaukšanās robežām privātajās skolās. Mēs jau būtībā šo jautājumu mēģinājām uzdot, bet nu īsti neizdevās un tāpēc mēģināšu tagad varbūt mazlietiņ sīkāk izskaidrot, ko es gribu pajautāt.

Un tātad, es gribu atsaukties uz vairākiem starptautiskajiem līgumiem, kuru dalībvalsts ir Latvija, un es nocitēšu vienu, bet tas ir arī citos līgumos. Un tātad, Bērnu tiesību konvencija, 29. panta otrā daļa. Un tur ir teikts... tātad, „tās ir tiesības atsevišķām fiziskām vai juridiskām personām dibināt izglītības iestādes, ja tiek izpildītas prasības par to, lai šādās mācību iestādēs iegūstamā izglītība atbilstu minimālajiem standartiem, ko noteikusi attiecīgā valsts.” Nu, tas ir citāts.

Bet tas, ko es gribu pajautāt... tātad starptautiskajos dokumentos ir paredzēts, ka valsts privātajās skolās nevis regulē pilnīgi visu, bet nosaka minimālos standartus. Tur ir tieši vārds „minimālie standarti”. Un, piemēram, arī ANO Konvencija pret diskrimināciju izglītībā arī paredz to pašu.

Un tad es gribu pajautāt, vai, veidojot šo Latvijas regulējumu, kuri ir pilnīgi vienādi būtībā, regulējums privātajām un publiskajām skolām, ir ņemts vērā šis princips? Vai tas vispār ir vērtēts? Vai ir pievērsta tam uzmanība, ka atbilstoši starptautiskajiem cilvēktiesību dokumentiem valsts drīkst noteikt tikai minimālos standartus privātajās skolās?

D. Dambīte.

Jā, paldies par jautājumu.

Tātad, Latvijas valsts ir noteikusi šo standartu valsts izglītības, pamatizglītības standartā un pirmsskolas izglītības vadlīnijās attiecībā uz tām izglītības iestādēm, ja mēs runājam par pamatizglītības ieguvu, tad standarts ir noteikts tāds, lai izglītojamie saņemtu valsts atzītu dokumentu. Līdz ar to viņi izpilda šīs standarta prasības.

Ja privātā izglītības iestāde īsteno valsts izglītības standartu un attiecīgi šīs privātās izglītības izglītojamie iegūst valsts atzītu dokumentu, tad mēs uzskatām, ka šis atbilst gan jūsu pieminētajiem starptautiskajiem dokumentiem, ka valsts ir noteikusi šīs standarta prasības.

I. Nikuļceva.

Jā. Vai es drīkstu mazliet precizēt šo atbildi. Konkrētie starptautiskie līgumi attiecas tieši uz situāciju, kad privātās skolas izdod valsts atzītu izglītības dokumentu. Un tad ir tāds vienkāršs jautājums. Vai jūs vispār to esat vērtējuši? Vai Izglītības un zinātnes ministrija vai Saeima, pieņemot, ciktāl jūs to zināt,... šo regulējumu, ir vispār tam pievērsusi uzmanību un vispār ir kāds izvērtējums par šo apstākli?

D. Dambīte.

Kā jau es teicu, tad valsts, pieņemot šos izglītības standartus, vērtē daudz un dažādus dokumentus, tajā skaitā arī noslēgtos starptautiskos līgumus vai arī tām konvencijām, kurām valsts ir pievienojusies. Un valsts ir noteikusi šo minimālo standartu ar šiem Ministru kabineta noteikumiem, atbilstoši kuriem tad arī šīs privātās izglītības iestādes īsteno attiecīgu izglītības programmu.

I. Nikuļceva.

Labi. Tad es uzdošu citu jautājumu.

Saeimas pārstāvis, atbildot uz manu jautājumu, norādīja, ka apstrīdēto normu sagatavošanas gaitā tieši Izglītības un zinātnes ministrija izvērtēja Venēcijas komisijas 2020. gada 18. jūnija atzinumu. Un tad es atgādināšu, ka šis atzinums bija vēl par iepriekšējo regulējumu, kur vienkārši tika palielināta valsts valodas lietojuma proporcija, un tātad jau šajā atzinumā Venēcijas komisija norādīja, gan ka ir pārkāpts Vispārējās mazākumtautību konvencijas 13. pants attiecībā uz privātām izglītībām, gan attiecībā uz pirmsskolas izglītību par to, ka netiek ievērota Mazākumtautību konvencija.

Un tad man ir jautājums. Nu, jā... tad ņemot vērā, ka Saeimas pārstāvis saka, ka tika šis atzinums izvērtēts, tad vai jūs varētu sniegt kādu sīkāku viedokli, kā tieši jūs ņemāt vērā šos te secinājumus, ko Venēcijas komisija bija izdarījusi attiecībā uz iepriekšējo regulējumu, kurš, varētu teikt, bija liberālāks, un tad pieņemot būtībā vēl

stingrāku regulējumu...

D. Dambīte.

Jā, mēs jums varētu sniegt viedokli un kolēģe droši vien palīdzēs, kura ir cieši saistīta ar šo Venēcijas komisijas atzinuma izvērtēšanu un arī ir piedalījies Latvijas valsts viedokļa sagatavošanā un sniegšanā attiecībā uz šo atzinumu.

Olita, ja varētu...

O. Arkle.

Venēcijas komisija kā neatkarīga padomdevēja institūcija sniedza ekspertīzi konkrētajā jautājumā attiecībā par regulējumu uz privātajām izglītības iestādēm un uz pirmsskolas izglītības iestādēm. Venēcijas komisija norādīja, ka valsts var noteikt zināmas prasības skolām un ka dalībvalstīm ir pienākums nodrošināt izglītību arī valsts valodā. Tātad, šis bija viens no šiem aspektiem, ka mēs izvērtējam Venēcijas komisijas kā padomdevējas institūcijas ekspertīzi, un līdz ar to, ka viens no būtiskiem argumentiem, ka valsts valodas prasmi var nodrošināt un ir jānodrošina privātās izglītības iestādēs tādā pat līmenī, kā pašvaldības dibinātās skolās. Un tas bija viens no argumentiem, ko mēs arī ņēmām vērā.

I. Nikuļceva.

Bet tad, ja es pareizi saprotu, jūs uzskatāt, ka jūs radāt pietiekamus pretargumentus šim Venēcijas komisijas atzinumam, jo nu diemžēl jūsu atbilde uz manu jautājumu īsti neatbild.

O. Arkle.

Mēs uzklusījam viedokļus, mēs izvērtējam arī to, ka attiecībā uz Venēcijas komisijas ieteikumu attiecībā uz pirmsskolas izglītības iestādēm nodrošināt, ka pirmsskolas izglītības iestādēs būtu izglītības programma mazākumtautību valodā, tad jau šajā brīdī, kad Venēcijas komisija izteica šo priekšlikumu, tad mēs norādījām uz faktu, ka izglītības iestādēs ir piemērojamas abas izglītības programmas, ka nav tikai iespējama mazākumtautību izglītības programma, bet valsts ir noteikusi, ka kopš 2019. gada lai būtu īstenojama... lai būtu nodrošināta vide, kurā var bērni sekmīgi mācīties un pilnveidoties, tātad ir pieļaujamas un ir īstenojamas abas programmas – mazākumtautību un latviešu valodas programma, kas bija uz šo brīdi, kad Venēcijas komisija bija šeit.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies. Tā, protams, nav atbilde uz jautājumu, bet paldies. Tad es virzīšos pie nākamā jautājuma, kas man ir.

Un tad es gribu... nu, es nezinu, kurai no jums tad būs tas jautājums... varbūt arī jums, bet tas būs arī saistīts ar starptautiskajām tiesībām un šajā gadījumā ar Konsultatīvo komisiju un ar Konvenciju par mazākumtautību tiesībām, un proti, par 13. pantu. Un tieši Dambītes kundze, atbildot uz Satversmes tiesas tiesneša jautājumiem vairākkārt gan, cik es atceros iepriekšējā tiesas sēdē, gan šodien, uzsvēra, ka viņas ieskatā Konvencijas par mazākumtautībām 13. pants... tas varētu tikt attiecināts uz, piemēram, tiesībām mazākumtautībām dibināt kādas svētdienas skolas vai kādas citas alternatīvas apmācības iestādes, kas nu nav vispārējā izglītība.

Un tad es gribu jautāt, kā Izglītības un zinātnes ministrija ir nonākusi pie šī secinājuma un tad arī analizēt Konsultatīvās komitejas atzinumus. Jo Konsultatīvā komiteja... nu, ceru, neapstrīdat to, ir tieši tā institūcija, kas sniedz šīs Konvencijas interpretāciju, un visos atzinos Konsultatīvajai komitejai, kur vispār tas jautājums ir analizēts, ir ļoti skaidri norādīts, ka šīs Konvencijas 13. pantā noteiktās tiesības attiecas uz visiem izglītības līmeņiem un visa veida izglītību. Tātad, arī pamatizglītību un vidējo izglītību, un augstāko izglītību un tā tālāk. Un tas arī ir pēdējā atzinumā par Latviju...

A. Laviņš.

Nikuļcevas kundze, kāds ir jautājums?

I. Nikuļceva.

Tātad, jautājums ir... jā... kā Izglītības un zinātnes ministrija ir nonākusi pie šāda secinājuma, ka Konvencijas 13. pants būtu attiecināms tikai uz apmācību, tātad uz svētdienas skolām un nevis uz vispārējo izglītību. Vai un kā ir ņemti vērā Konsultatīvās komisijas atzinumi?

O. Arkle.

Ja drīkst, tad es runāšu par to, kā ir ņemti vērā Konsultatīvās komitejas atzinumi. Sarunās ar Konsultatīvo komiteju mēs pārrunājām vairākus aspektus. Pirmkārt, Konsultatīvā komiteja ļoti pozitīvi norādīja uz to, ka valsts iegulda papildu finanšu līdzekļus mazākumtautību kultūras tradīciju izpratnes veicināšanā kā neformālajā izglītībā. Īpaši tika akcentēta valsts atbildība, paaugstinot iespējas pedagogu palīgiem strādāt izglītības programmās, nodrošinot papildu logopēdus, nodrošinot papildu pagarinātās grupas dienas pedagogu darbu. Valsts šajā ziņā ir ieguldījusi ļoti lielu atbildību un finanšu līdzekļus, lai tieši šo aspektu nodrošinātu un lai būtu vienādas tiesības izglītojamiem arī apgūt tad šīs programmas. Par svētdienas skolu tad...

D. Dambīte.

Tas, ko Arkles kundze teica, bija tas, ka mums tieši 18. martā pie mums ministrijā viesojās šis Augstais komisārs un viņiem sniedzot informāciju par

notikušajām reformām un šobrīd kā mēs nodrošinām mazākumtautību valodu, kultūru un etniskās piederības saglabāšanu šiem te bērniem, viņš tieši šos atzinīgos vārdus teica par mūsu valsti, ka viņš redz, ka mēs nodrošinām, izejot no šīm Konvencijas prasībām... mēs nodrošinām to, kas būtu jānodrošina.

Attiecībā uz šī Konvencijas panta izpratni, tas, ka mēs, kā jau es gribēju uzsvērt to, ka mēs kā valsts nekad neesam aizlieguši dibināt privātās izglītības iestādes, arī būt par dibinātājiem mazākumtautību pārstāvjiem. Mēs kā valsts nosakām šo standartu, kas jāiegūst vai kāda izglītība ir jāiegūst, ņemot vērā pamatizglītības obligātumu, kāda pamatizglītība ir jāiegūst šajā valstī Latvijā, ņemot vērā visus vēsturiskos apstākļus, kas droši vien ir par pamatu, kāpēc mēs varam un drīkstam interpretēt un pieņemt tādas regulējumus, kas ir atbilstoši mūsu valsts interesēm.

I. Nikuļceva.

Tad, ja es drīkstu precizēt vēl atbildi uz šo jautājumu. Nu, manuprāt, tagad atbildot jūs atbildējāt mazliet savādāk kā iepriekš atsaucoties uz svētdienas skolām. Tagad šo atbildi es saprotu tā, ka mazākumtautības drīkst dibināt privātās skolas, arī tādas, kurās iegūst vispārējo izglītību, bet tikai mācībām ir jābūt valsts valodā šajās skolās. Tā es saprotu?

D. Dambīte.

Es arī iepriekš tā teicu, ka valsts nav aizliegusi mazākumtautību pārstāvjiem dibināt privātās izglītības iestādes. Valsts ir noteikusi, ka, ja šī izglītības iestāde īsteno valsts izglītības standartu, tam ir jāatbilst valsts izglītības standarta prasībām un valstī noteiktajām prasībām.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Tad arī vēl tālāk uzdošu par šo jautājumu. Jūsu kolēģe atbildot atsaucās uz Augsto komisāru, bet nu man jautājums īsti par to nebija... Man bija par Vispārējās konvencijas Konsultatīvo komiteju, kura, kā jūs droši vien zināt, arī ir sniegusi 4. viedokli par Latviju, nu, burtiski tikko. Un šajā viedoklī izņemot to, ka arī ir norādīts uz klaju Konvencijas 13. panta pārkāpumu, ir arī skaidrots tas, ka šis pants ir saprotams tādā veidā, ka mazākumtautībām ir tiesības dibināt tieši tādas skolas, kur māca mazākumtautību valodā. Pretējā gadījumā šis Konvencijas pants zaudē jēgu.

Nu, tad lūgums komentēt šo...

D. Dambīte.

Cik es atceros, arī Latvijas valsts ir sniegusi savu viedokli par šo te atzinumu. Es neatceros no galvas, tieši par kuru punktu jūs runājat, bet, ja mēs runājam par to, ka

mazākumtautību bērns drīkst apmeklēt mazākumtautību privāto dibināto skolu, izglītības iestādi, apgūt valsts valodu, etnisko kultūru piederību, jā, bet tas nav valsts izglītības standarta ietvaros.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Tad sakiet.... Man ir jautājums tāds. Vai Izglītības un zinātnes ministrija jebkad ir vērtējusi, kādā veidā privātā izglītība tiek iegūta, kā privātās skolas tiek organizētas citās Eiropas Savienības dalībvalstīs un arī tieši kā citās valstīs, nu, pieņemsim, Eiropas Savienības dalībvalstīs, tiek regulēta tā valoda, kurā māca privātskolās.

D. Dambīte.

Jā, protams. Mēs esam analizējuši un skatījuši, kā mūsu kaimiņvalstis šo jautājumu regulē. Gan Somija, gan Igaunija, gan Vācija... bet es gribētu teikt, ka katra valsts, katrai valstij ir savas vēsturiskās īpatnības, savas tradīcijas un katrai valstij ir savs regulējums, kā viņa izvēlas noteikt, kā īstenot izglītības standartu un kādā valodā viņu īstenot. Tas ir katras valsts izvēles iespējas. Latvijas valsts ir izvēlējusies šādu regulējumu.

A. Laviņš.

Jā, Dambītes kundze, paldies par atbildi... šim jautājumam nav tiešas ietekmes uz izskatāmo lietu. Protams, tas sniedz plašāku ieskatu, bet ar šo pietiks. Tāpēc virzāties uz priekšu ar jautājumiem. Lūdzu!

I. Nikuļceva.

Labi. Jā, es tiešām pāriešu vēl pie dažiem citiem jautājumiem.

Un tad es gribētu jautāt par tiem pētījumiem, kurus veikusi Izglītības un zinātnes ministrija. Tad arī atbildot iepriekšējā tiesas sēdē uz tiesnešu jautājumiem, jūs norādījāt par pētījumiem, kas ir saistīti ar izglītības kvalitāti. Un tad es gribētu jautāt mazliet citā griezumā.

Sakiet, vai ir veikusi Izglītības un zinātnes ministrija arī kādus pētījumus par mazākumtautību bērnu vajadzību apmierināšanu tādā nozīmē, vai pašreizējā izglītības sistēma ļauj saglabāt mazākumtautību bērniem vajadzību pēc viņu identitātes, kultūras un valodas?

D. Dambīte.

Jā, paldies par jautājumu. Tieši konkrēti tā, kā jūs nosaucāt, tādu pētījumu ministrijai nav. Tāds nav bijis ministrijas uzdevums šo pētīt, bet, ņemot vērā gan no Satversmes izrietošo valsts pienākumu cienīt mazākumtautības un ļaut viņām apgūt

savu kultūru, vēsturi un etnisko piederību saglabāt, mēs esam izvēlējušies šo ceļu, par kuru mēs esam runājuši, par neformālo izglītību, ļaujot šiem bērniem šādā veidā apgūt savu valodu, kultūru un etnisko piederību, turklāt katrs bērns savā ģimenē, pirmkārt, jau apgūst savu kultūru un valodu, etnisko piederību.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Tad arī es turpināšu un varbūt jautāšu nu ne gluži par to ģimeni, bet jautāšu par tiem bērniem, kuri ir ļoti mazā vecumā līdz 5 gadu vecumam. Tātad, līdz 5 gadu vecumam mums nav obligāta izglītības apguve un valsts arī nepiedalās, manuprāt, izglītības finansēšanā līdz 5 gadu vecumam. Un tad jautājums ir tāds... un jūs arī, sniedzot viedokli nu, manuprāt, pamatojāties tikai uz vienu apsvērumu – uz to, ka valsts izdod atzītu izglītības diplomu... nu, ne valsts, bet arī privātajās skolās tiek izdots valsts atzīts diploms un, protams, ja mēs runājam par mazajiem bērniem līdz 5 gadiem, tad šeit tas apstākļi nebūs.

Un tad ir jautājums... Sakiet, kāds tad ir pamatojums noteikt prasību privātajās skolās arī šo te pirmsskolas izglītību līdz 5 gadiem iegūt tikai valsts valodā, ja šeit nav nekāda valsts atzīta diploma vai kaut kā tamlīdzīga?

D. Dambīte.

Tātad, mūsu ieskatā... ja bērns... ja viņš nav tiešā vecāku aprūpē, kur vecāki nodrošina šo uzraudzību un aprūpi, bet vecāki ir izvēlējušies to izglītības iestādi, kura pieskata bērnu, uzrauga bērnu, veicina viņa attīstību, personības veidošanos, tad mēs saprotam, ka šis bērns augs un turpinās dzīvi Latvijā. Līdz ar to mēs jau no mazotnes bērnam piedāvājam šo iespēju veidot sevi par Latvijas patriotu un neatkarīgi no viņa dzimtās valodas, kādu viņš lieto savā ģimenē. Tāpēc pirmsskolā, kurā tiek veikta šī te... vai īstenota šī te nodarbība rotaļnodarbības formā, arī bērnam piedāvā šo saziņu, šo valodas veidošanās prasmi, lai viņam arī tālāk, sasniedzot obligāto 5 gadu vecumu, kad ir obligātā izglītība jāuzsāk, viņam nebūtu ne stresa, ne, teiksim, kaut kādu šķēršļu, problēmas turpināt izglītoties valsts valodā.

I. Nikuļceva.

Ja es varētu tomēr lūgt precizēt to atbildi... Jūs runājāt par iespēju. Par iespēju jau mums īsti nav iebildumu. Skaidrs, ka bērnam ir daudz iespēju iet arī latviešu bērnudārzā. Bet jautājums jau nav par to. Jautājums ir par to, ka valsts aizliedz privātās pirmsskolas izglītības iestādes mazākumtautību valodā un arī pat daļēji mazākumtautību valodā... Tad kāds pamatojums ir šim apstāklim? Jo par iespējām mums nav iebildumu.

D. Dambīte.

Runājot par vārdu „iespējas”, ko jūs īpaši izcēlāt no manis teiktā... tad šī iespēja tiek dota pirmsskolas izglītības iestādē atšķirībā no ģimenes, ja viņš šo te pirmsskolu... no 2 līdz 5 gadu vecumam viņš neiet pirmsskolā. Šīs pirmsskolas izglītības vadlīnijas un ja viņš šajā pirmsskolā apgūst šo te programmu, kas ir jāapgūst šim te bērnam, kādi ir viņa sasniedzamie rezultāti līdz šim 5 gadu vecumam, tad tā viņam ir iespēja. Viņam ir iespēja arī palikt mājās savā ģimenē un gūt tur šo izglītību. No tāda aspekta šī ir iespēja, ko valsts piedāvā.

I. Nikuļceva.

Ko valsts piedāvā privātajās bērnudārzos...

D. Dambīte.

Jebkurā izglītības iestādē, kur valsts ir noteikusi attiecīgus izglītības programmas īstenošanas standartus. Tajā skaitā pirmsskolas izglītības iestādē.

I. Nikuļceva.

Nu, jā... bet, labi. Paldies.

Un man laikam vēl arī pēdējais jautājums. Es gribēju pajautāt par vidusskolām. Tad, ja es pareizi saprotu šo te regulējumu, tad tas attiecas uz pamatizglītību, uz sākumskolu, uz pamatskolu, attiecas uz bērnudārziem, bet tāpat uz vidusskolu, cik es saprotu, tad nē... jo vidusskolām valsts vispārējās vidējās izglītības... tāpat... es atvainojos... Tāpat vidusskolā programmā var ietvert arī valsts vispārējās vidējās izglītības standartā neminētus mācību priekšmetus, arī mazākumtautības dzimto valodu un tamlīdzīgus priekšmetus.

Un tad man ir jautājums, vai es pareizi saprotu un kā jūs skaidrosiet tad šo atšķirību, ja tāda ir?

D. Dambīte.

Nu... es atvainojos... lietas ietvars ir par pamatizglītību, par bērniem, kur pieteicēji ir pamatizglītības posmā, un nevis par vidusskolu. Un par vidusskolu jau Satversmes tiesa ir teikusi.

A. Laviņš.

Dambītes kundze, taisnība par lietas ietvaru... bet jautājums ir pieņemts un ir lūgums sniegt uz to atbildi.

D. Dambīte.

Jā... Tātad vidusskolas izglītības... vidējās izglītības pakāpes standarts mums jau nosaka to, ka valsts izglītība notiek valsts valodā... Un attiecīgi, jā, tur atbilstoši šiem te izglītības saturam un izglītības plānam šo te mazākumtautību valodu un literatūru var kā priekšmetu noteikt izglītības iestāde, attiecīgi šo te plānu saskaņojot ar Izglītības kvalitātes valsts dienestu. Jā, par to jau ir lemts, manuprāt, vienā no tiesas spriedumiem par to jau ir runāts... un mēs no tā... neesam pagaidām nomainījuši šo te...

I. Nikuļceva.

Jā, bet jautājums bija tieši par to, kā jūs tad pamatojat to atšķirību starp vidusskolām no vienas puses un starp pārējiem bērniem no otras puses, kas, ja es vēl tā kā drīkstu piebilst, ir pilnīgā pretrunā tam, ko iesaka, piemēram, arī šīs te starptautiskās institūcijas, ka tieši mazajiem bērniem ir vajadzīga tā dzimtā valoda. Un tas, ko Latvijā mēs esam radījuši, tad sanāk tieši otrādi, ka vidusskolas posmā bērni var mācīties dzimto valodu un literatūru un tur saistītus priekšmetus, bet bērnudārzā tas nav iespējams.

D. Dambīte.

Pamatizglītība mums ir obligāta un obligāti ir valsts valodā, un kultūru, literatūru un etnisko piederību šie bērni var mācīties neformālās izglītības ietvaros, apgūstot visu to, kas viņiem ir nepieciešams.

I. Nikuļceva.

Bet kāpēc ir tā atšķirība starp vidusskolām un pārējo izglītību?

D. Dambīte.

Vidusskolas posmā tā vidējā izglītība arī notiek valsts valodā bez atšķirībām. Ņemot vērā... ja ir šie te attiecīgi vidusskolēnu pieprasījumi, tad viņiem šī te mazākumtautību valoda un literatūra tiek pasniegta tādā padziļinātā formā, kas, iespējams, ir nepieciešams šiem izglītojamiem, lai viņi tālāk, piemēram, studētu kādu filoloģijas novirzienu. Katrs vidusskolēns jau arī izvēlas sev nepieciešamos mācību priekšmetus, veidojot savu nākotni, bet pamatizglītībā, ņemot vērā to, ka viņa mums ir obligāta, valsts nosaka šo standartu, kāds ir jāiegūst, un kādā valodā šī te izglītība ir jāiegūst konkrētajā valstī, šajā gadījumā Latvijā.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies. Man nebūs vairāk jautājumu.

Tad, ja drīkst, es varbūt došu vārdu otram pārstāvim.

T. Džibuti.

Labdien! Man ir būtībā divi tādi sīki jautājumi par tik tikko iegūtajiem materiāliem vakardien un šodien.

Tātad, pirmais ir par vakardienas to jūsu vēstuli, kurā jūs norādījāt uz vairākiem pētījumiem. Bet man gribējās precizēt, vai nebūtu iespējams konkrēti par privātskolām veikt kaut kādu pētījumu un tad varbūt arī sniegt viedokli par privātskolām, jo tagad tie pētījumi ir izanalizēti, es apskatījos, tur pamatā ir aptauju veidā, teiksim... un arī tas griezumā neatbilst ne 2018. gada reformai...

A. Laviņš.

Džibuti kungs, uzdodiet, lūdzu, jautājumu!

T. Džibuti.

Jā, varbūt ir iespējams to pētījumu tuvāk privātskolām nodrošināt?

D. Dambīte.

Jā, par privāto izglītību iestāžu pētījumu Izglītības ministrija ir veikusi pētījumu, bet tas ir publicēts 2023. gadā, tā arī saucās „Privāto izglītības iestāžu ieguldījums vispārējās izglītības nodrošināšanā”. Šis pētījums ir veikts attiecībā un šie dati ir ņemti no 2020. gada, ja es pareizi atceros... Tātad tie pētījumi, uz kuriem mēs esam atsaukušies gan Izglītības likuma grozījumu anotācijā, tātad tie pētījumi ir veikti atbilstoši noteiktajai metodoloģijai un ir reprezentatīvi un tā kā mēs esam norādījuši šajā te vēstulē. Tātad nav tā, ka mēs neturpinām šo darbu un neveicam šos pētījumus.

T. Džibuti.

Jā, paldies.

Un otrs jautājums par šodienas teikto par tām vidējām atzīmēm... Nu, es ievēroju, ka kopumā tās vidējās atzīmes ir diezgan zemas valstī. Tad ir jautājums, vai arī ir kaut kāds pētījums, kas pamato, kāpēc ir tā, kā ir... un, teiksim, vai tur ir kaut kādi iemesli, varbūt Covid laiks, varbūt tiešām tās iepriekšējās reformas rezultāts, vai varbūt kāda migrācija, vai vēl kaut kādi iemesli... kāpēc tās atzīmes ir diezgan viduvējas?

D. Dambīte.

Vēstulē, kurā mēs norādījām šīs vidējās atzīmes, šie sasniegumi ir tātad tieši konkrēti šajās privātajās izglītības iestādēs norādītajās.

Mēs varētu teikt, ka arī Izglītības kvalitātes valsts dienests, veicot šo te privāto izglītības iestāžu pārbaudi, konstatēja ne tikai šajās, bet arī pirmsskolas izglītības iestādēs, kurās iepriekš vēsturiski šīs ir bijušas tā saucamās „krievu skolas”, tātad šī vide ir tā, kura bērniem neļauj pietiekami labi apgūt šīs valsts valodas prasības. Tātad,

kā jau es teicu, tās ir arī skolotāju un pedagogu valsts valodas zināšanas, kurās mēs ieguldāmies un jau ilgu laiku sniedzam šo atbalstu. Tāpēc, manuprāt, šī te korelācija starp šīm te atzīmēm ir kā vide un skolotāju ieguldījums, bērnu vēlme, vecāku arī tajā skaitā vēlme palīdzēt bērniem un sniegt atbalstu valsts valodas apguvē... Šie visi jautājumi ir saistīti.

A. Laviņš.

Paldies.

Saeimas pārstāvim vai būs jautājumi? Lūdzu!

S. Bērtaitis.

Jā, godājamā tiesa, būs vairāki jautājumi.

Pirmais jautājums būtu tāds. Izglītības likuma grozījumi cita starpā paredzēja ieviest tātad speciālas mazākumtautību valodas un kultūras, vēstures interešu izglītības programmas un paredz arī deleģējumu Ministru kabinetam izstrādāt un pieņemt šīs interešu izglītības programmas paraugu un tās īstenošanas vadlīnijas. Latvijā citām interešu izglītības programmām līdzīgi programmu paraugi un vadlīnijas nav noteiktas. Varbūt jūs varat pieminēt, izskaidrot, ņemot vērā, ka jau sākotnējā projektā, kas tika sagatavots Izglītības un zinātnes ministrijā un tas tika virzīts uz Saeimu, kādi bija ministrijas apsvērumi, kādēļ šīs izglītības programmas paraugs un vadlīnijas ir izstrādātas un apstiprinātas?

D. Dambīte.

Tātad, tieši konkrēti, kāpēc ministrija vēlējas šādu programmu paraugu apstiprināt un izstrādāt... ir tieši tāpēc, lai nodrošinātu konkrētu saturisku apjomu, kas bērniem ir jāapgūst šajā mazākumtautību izglītības programmā, interešu izglītības programmā, ņemot vērā to, ka mēs esam uzņēmušies šīs saistības, mums ir Satversmē noteikts šis te pienākums un, pārnesot no formālās izglītības šo te saturu, mēs izvēlējamies konkrēti norādīt, kas ir jāapgūst šajā te programmas ietvarā, lai bērns nezaudētu to, ko viņš bija ieguvis, teiksim, vai kas bija nodrošināts šajā te formālajā izglītībā... tur bija valoda un literatūra, šeit tas ir paplašināts, ir gan kultūra, gan etniskā piederība, vēsture... konkrēti jautājumi, kas šim bērnam ļauj attiecināt sevi un piederēt šai konkrētajai etniskajai grupai un ļauj viņiem šo kultūru saprast, izprast un attiecīgi veicināt viņa izpratni par savu šo te etnisko piederību.

S. Bērtaitis.

Paldies.

Tad nākamais jautājums. Vai privātajām izglītības iestādēm būtu iespēja veidot interešu izglītības nodarbības varbūt nedaudz citā griezumā, nu, piemēram, attiecībā uz

tautas dejām vai folkloras kādiem... šādiem kultūras kopšanas... Vai tādas iespējas arī ir?

D. Dambīte.

Jā, kā jebkurai izglītības iestādei, arī privātās izglītības iestādes drīkst šos te interešu izglītības pulciņus veidot, bet šīs te licences... attiecīgi ir pašvaldība, kura nosaka interešu izglītības pulciņu veidošanas un licences iegūšanas noteikumus. Un... jā, viņas drīkst tādus deju pulciņus, protams, veidot...

S. Bērtaitis.

Paldies.

Tad nākamais jautājums. Pietieicēji ir izteikuši tādu kā iebildumu, ka šīs interešu nodarbības tiek organizētas vēl vakarā un līdz ar to bērnam esot apgrūtināti iesaistīties, bērns esot noguris. Vai privātajām izglītības iestādēm ir iespēja šādas interešu izglītības nodarbības organizēt, piemēram, no rīta, jeb tas tiek aizliegts no valsts puses?

D. Dambīte.

Nē, aizliegts nav, jo Valsts vispārējās izglītības likums nosaka konkrēti, kurām klasēm... tātad... 1., 3., 4., 6., 7., 9. klasei nosaka noteiktu stundu skaitu nedēļā, kas ir formālā izglītībā jānodrošina bērniem, stundu slodzes, kādām ir jābūt... un cik minūšu atbilstoši valsts standartam, cik minūšu nodarbībai ir jābūt un ir jābūt šīm te pauzēm... tātad, 40 minūtes ir jābūt mācību priekšmeta nodarbībai. Valsts nenosaka, ka mācības tiek uzsāktas pulksten 8.30 vai 8.00, vai pulksten 10.00. Arī formālajā izglītībā, piemēram, es zinu, ka ir izglītības iestādes, kur, piemēram, pulciņš, kas ir koris, notiek jau 7.45. Bērni iet. Līdz ar to privātajām izglītības... pašvaldība savām skolām var noteikt šo standartu, kad tiek uzsāktas darbības, privātās izglītības iestādēs nosaka savu, kad viņi uzsāk šo formālo izglītību un kad viņi var uzsākt šo neformālo izglītību.

S. Bērtaitis.

Tas nozīmē, ka principā no rīta arī varētu organizēt, ja?

D. Dambīte.

Jā.

S. Bērtaitis.

Labi. Paldies.

Nākamais jautājums. Runājot par slodzēm. Pieņemsim situāciju, ka bērns individuāli vai ģimenes apstākļu dēļ nevar... nu, nezinu... tu mēnesi vai pusotru

apmeklēt interešu izglītības nodarbības, lai apgūtu mazākumtautību programmu. Vai tas varētu radīt kaut kādus šķēršļus bērnam šīs situācijas dēļ turpināt interešu izglītības nodarbības pēc tam, kad šī slodze pieļauj?

D. Dambīte.

Nē, noteikti viņš var turpināt. Arī ir iespēja uz šo daļēji attālināto interešu izglītības programmu īstenošanu un arī pēc slimības, atgriežoties skolā, viņš var turpināt interešu izglītības programmas īstenošanu, iekļaujoties šajā te saturā.

S. Bērtaitis.

Paldies.

Tad nākamais jautājums. Vai līdzās mazākumtautību valodas un kultūrvēstures interešu izglītības programmām ir kādas citas varbūt valsts atbalstītas un veidotas programmas attiecībā uz mazākumtautību kultūrām? Es šeit domāju primāri šo nemateriālās kultūras mantojuma apgūšanas un pārmantošanas programmu „Pulkā eimu, pulkā teku”. Varbūt jūs varat par to izstāstīt? Kā tas varētu būt nozīmīgi izskatāmās lietas ietvaros attiecībā uz mazākumtautību valodu un kultūru apguvi?

D. Dambīte.

Jā... tā ir viena no... šī „Pulkā eimu, pulkā teku”... ir viena no mazākumtautību, tajā skaitā arī nemateriālo kultūru mantojuma saglabāšanu, manuprāt, mēs vienā no vēstulēm to rakstījām un atsaucāmies arī uz šo te iespēju. Es uzreiz nevaru atrast... es atvainojos...

S. Bērtaitis.

Bet nu respektīvi tas nozīmē, ka šāda programma principā ir, un valsts principā organizē šādas programmas realizāciju un personām, kas ir ieinteresētas, būtu iespēja piedalīties šādā pasākumā...

D. Dambīte.

Jā, tā kā jūs sakāt, arī ir... bet tā nav Izglītības un zinātnes ministrijas veidota programma, tā, manuprāt, bija Kultūras ministrijas veidota programma, kur bērni piedalās... un atbilstoši tam skaitam, kas tur piedalās... un kādas programmas tiek īstenotas, tas ir diezgan aktīvi... bērni piedalās šajā programmā „Pulkā eimu, pulkā teku”. Tā kā valsts piedāvā ne tikai šobrīd interešu izglītības programmas ietvaros apgūt mazākumtautību kultūru un vēsturi, bet arī šādā valsts veidotā, citas ministrijas veidotā, programmā un visticamāk, ka arī privātās izglītības iestādes pašas arī var veidot dažāda veida šīs te programmas, kurās nodrošināt šo etnisko kultūru, valodas veidošanu un saglabāšanu.

S. Bērtaitis.

Labi. Paldies.

Nākamais jautājums būtu tāds. Atgriežoties atpakaļ vispārējās izglītības sistēmā... formālās izglītības ietvaros. Iepriekš tika runāts par to, ka mazākumtautību valodu varētu noteiktos gadījumos apgūt kā otro svešvalodu, tātad sākot no 4. klases.

Jautājums ir, vai bez šīs otrās svešvalodas ir kādi citi elementi formālās izglītības ietvaros, kas sekmē, ja mēs runājam par mazākumtautību kultūras apguvi, šīs tieši formālās izglītības ietvaros... kā šī sistēma tomēr pieļautu iespēju apgūt to un varbūt varat arī kaut ko pastāstīt par valsts pamatizglītības standartā norādītajiem rezultātiem skolēniem, kas būtu saistīti ar šo te jautājumu?

D. Dambīte.

Jā. Paldies.

Tātad, valsts pamatizglītības standartā... ir pielikumos, tātad, ir norādīti bērnu jeb izglītojamo sasniedzamie rezultāti 3., 6., 9. klasē un attiecīgi mēs redzam to, ka izglītības iestādēm šīs konkrētās katras, tā teikt, piemēram, mācību vai kultūras, vai sociālo izglītību sociālās izglītības šajā te jomā izglītojamiem piedāvā pedagogs iepazīties arī ar citu tautu kultūru. Tātad viņiem ir jāatpazīst, piemēram, arī citu kultūru tradīcijas, viņiem tiek mācītas citu kultūru, teiksim, izpratne par mūziku. Katrā no šīm mācību jomām ir elementi, kur ir norādīti šajā pamatizglītības standartā, piemēram, citu kultūru tradīcijas kādas ir ienākušas Latvijā. Tātad bērnam tiek piedāvāts... izglītojamajam piedāvā katrā no sasniedzamajiem rezultātiem apgūt konkrētas citu valstu vai citu kultūru tradīcijas. Nu, piemēram, kādi ir svētki citās kultūrās... Ņemot vērā to, ka mēs neesam vieni paši šajā te valstī, mums ir citas kultūras, tātad ir jāatpazīst šiem bērniem arī citu valstu, vai tur poļu, igauņu, lietuviešu, tāpat arī krievu kultūras tradīcijas kādas... ņemot vērā to, ka tā etniskā grupa arī skolā ir atšķirīga. Arī latviešu izglītības programmās mums ir citu tautību bērni.

Tā ka, vērtējot valsts izglītības standartā noteiktos sasniedzamos rezultātus, mēs varam izlasīt to, ka bērnam tiek piedāvātas šīs iespējas un pedagogam ir jāparāda šim izglītojamajam, ka Latvijas valstī ir arī citas kultūras, cita valoda, citas tradīcijas. Tā kā viņš iegūst šīs zināšanas.

S. Bērtaitis.

Bet tas principā attiecās, ko jūs tikko minējāt, arī uz tām kultūrām, kas nav varbūt Eiropas Savienības valodas...

D. Dambīte.

Jā, jebkāda veida... jā...

S. Bērtaitis.

... tas nozīmē, piemēram, ka ebreju privātā skola vai ukraiņu privātā skola, vai krievu skolu privātā, tad viņas arī varētu likt šajā formālās izglītības saturā šos attiecīgos mazākumtautības elementus un informāciju...

D. Dambīte.

Jā, tāpēc, ka standarts ir arī attiecībā uz šīm te skolām... arī uz ukraiņu skolām ir standarts... tad ukraiņu skola var piedāvāt vai ebreju skola piedāvā šīs te standartā noteiktās prasības, tātad iepazīstināt izglītojamos ar citu tautu kultūru, tradīcijām...

A. Laviņš.

Šobrīd atkārtotā notiek.... Paldies. Uz priekšu.

S. Bērtaitis.

Un pēdējais jautājums, godājamā tiesa.

Droši vien tad es to varētu Latviešu valodas aģentūras pārstāvei pajautāt... lietā, tātad, ir Latviešu valodas aģentūras gatavots pētījums un, ņemot vērā arī iepriekš tiesas uzdoto jautājumu saistībā ar pētījumā izmantotajiem datiem un attiecināmību uz tieši privātajām izglītības iestādēm. Varbūt jūs varētu pastāstīt, kā tas tika ņemts vērā šajā pētījumā un varbūt kāda ir šī saikne?

D. Dambīte.

Godātā tiesa! Mums bija pilnvara arī Latviešu valodas aģentūrai, Inītai Vītolai, kas ir šīs Latviešu valodas aģentūras vadītāja, kura pārzina šos jautājumus.

A. Laviņš.

Paldies.

Viss ir korekti... es redzu, ka ir trīs personām ir pilnvara pārstāvēt Izglītības un zinātnes ministriju. Un tostarp Inītai Vītolai kundzei.

Vītolai kundze, lūdzu, sniedziet atbildi uz jautājumu.

I. Vītola.

Labdien!

Paldies par jautājumu.

Jā, Latviešu valodas aģentūra regulāri īsteno valodas situācijas pētījumus, tātad, tā saucamos monitoringa pētījumus un pirmkārt, es varu teikt, ka dati ir salīdzināmi sākot ar 1987. gadu, kad pirmo reizi tika veikts pētījums. Līdz ar to ļoti labi parādās tās korelācijas un attīstības dinamika valsts valodas situācijas jomā.

Ja runājam par to, kā, piemēram, pēdējā Izglītības likuma šajā te anotācijā,

grozījumu anotācijā, pieminētais pētījums ir vai nav attiecināms uz privātajām izglītības iestādēm, tad te ir jāpaskatās, kā tad īsti vispār sociolingvistiskie dati vākti. Skaidrs, ka tas ir pētījums par valsts valodas apguvi un situāciju. Un dati tiek vākti, veidojot matemātiski pamatotas un reprezentatīvas, vārdam „reprezentatīvs” zinātnē ir savs skaidrojums, tātad attiecīgās valsts sociālekonomiskajam un etnodemogrāfiskajai situācijai atbilstošas kopas, izlases tiek veiktas un izveidotas, un attiecīgi veikta sociolingvistiskā aptauja, kur datu apstrāde ļauj izdarīt secinājumus un secinājumi ir attiecināmi uz sabiedrību kopumā, tajā skaitā uz privāto izglītības iestāžu beidzējiem, ja vien tie ir uzskatāmi par sabiedrības sastāvdaļu.

S. Bērtaitis.

Vai, ņemot vērā, ka šis pētījums par valodas situāciju ir adresēts uz sabiedrību kopumā, vai būtu pamats kaut kā sašaurināt šo pētījumu priekšmetu tieši uz privātās izglītības...

I. Vītola.

Jā, vienmēr šādās aptaujās ir arī jautājumi, kas skar izglītības sistēmu. Un ja mēs te runājam arī par, teiksim, bilingvālo izglītību, kāpēc tad tā vēl nav panākusi vai ir panākusi sasniegtos rezultātus, tad es varu teikt, ka tikai pateicoties tam, kas tiek darīts izglītības sistēmā, mēs esam sasnieguši tos kvantitatīvos rādītājus, kādi pašlaik ir. Un neapšaubāmi, ir pienācis pēdējais brīdis runāt par kvalitatīvajiem valodas prasmes rādītājiem, kurus arī pēc valodas monitoringa datiem mēs redzam, kas nav pietiekami. Jo skolā valodu apgūst pašlaik 83 procenti visu Latvijas iedzīvotāju, tātad, vairākums, un valodas dati, valodas rezultāti pamatā tiek sasniegti izglītības sistēmā.

Teiksim, ja arī runājam par skolām, tad te arī nupat bija jautājums par pirmsskolas izglītības iestādēm. Tad aptaujā šajā te, uz kuru atsaucāmies, bija arī respondentiem jautājums, nu, jūsuprāt, kad vajadzētu sākt bērniem vai skolēniem apgūt valsts valodu. Un neatkarīgi no tā, kura bija šī te respondentu vecuma vai etniskā grupa, visi atbildēja aptaujātie, ka, neapšaubāmi, jāsāk ar pirmsskolas izglītības iestādēm.

Otrs. 2020. gadā Latvijā vidusskolas pārgāja uz valsts valodu kā mācību valodu. Vidusskolas. Un respondentiem arī tika jautāts šajā 2019. gadā, jau gatavojot šo te pāreju, jautājums... tātad, ieviešot pāreju uz mācībām latviešu valodā vispārējā izglītībā toreiz, kādus mērķus tad īsti sasniegs.

Un pirmais, ko respondenti norādīja – augstāka latviešu valodas prasme jauniešiem, otrs statistiskais rādītājs – vienlīdzīgas iespējas darba tirgū, trešais – vienlīdzīgas iespējas augstākās izglītības ieguvei, nākamais – par sabiedrības integrācijas jautājumiem un arī nodrošināta brīvāka skolas izvēle, tātad nav nepieciešams izvēlēties pēc mācību valodas.

A. Laviņš.

Šajā brīdī es pārtraukšu.

Saeimas pārstāvi, šobrīd jautājumi ir Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvjiem. Man šobrīd ir iespaids, ka Vītolas kundze ir aicināta kā pieaicinātā persona pārstāvēt Latviešu valodas aģentūru... Latviešu valodas aģentūra nav pieaicinātā persona, tāpēc, lai nebūtu mulsums, šajā brīdī es pārtraukšu jūsu uzstāšanos un aicināšu uzdot jautājumus kā Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvēm.

Jūsu jautājumi bija par to, vai šie pētījumi ir attiecināmi uz privātajām izglītības iestādēm... tā es sapratu. Esam saņēmuši atbildi?

S. Bērtaitis.

Jā, godājamā tiesa. Paldies.

Vairāk jautājumu nebūs.

G. Laviņš.

Nebūs. Labi.

Vītolas kundze, paldies jums par šo ieskatu, ka šie pētījumi, jūsuprāt, ir attiecināmi un jūs norādījāt arī iemeslus, kāpēc.

Un šajā brīdī noslēgumā vēl ir viens tiesneša jautājums. Vārds tiesnesim Gunāram Kusiņam. Lūdzu!

G. Kusiņš.

Jā, labdien, Dambītes kundze!

Man viens jautājums saistībā ar jūsu iepriekš izteikto, tikai lai saprastu jūsu vērtējumu, un tad, iespējams, no tā vērtējuma vēl kāds papildu jautājums.

Jūs, raksturojot pašreizējo situāciju, teicāt, ka tas ir tāds pārejas periods. Es saprotu, ka jūs domājat Izglītības likuma šos pārejas noteikumus, kuros tāpat ir daļa, kas ir no šī gada 1. septembra un vēl ir no nākamā gada 1. septembra.

Vai mēs varam līdz ar to dot tādu vērtējumu, ka pāreja vēl nav notikusi vai reforma vēl nav noslēgusies? Vai mēs varam tā teikt?

D. Dambīte.

Paldies par jautājumu. Jā, ņemot vērā to, ka Izglītības likuma pārejas noteikumos ir šis pārejas periods, tāpat mēs nevaram šobrīd teikt, ka visas izglītības iestādes ir pārgājušas uz izglītību valsts valodā. Tāpat tas būs noticis tad tajā brīdī, visas izglītības iestādes pāries uz izglītību valsts valodā, tad kad mums beigsies šis pārejas periods.

G. Kusiņš.

Labi.

Un tad pamatizglītība ir obligāta, to mēs visi zinām, un Satversmes tiesa jau 2005. gadā atzina, ka valstij, veicot reformu, ir jāņem vērā, vai reformas ieviešana neradīs izglītības un izglītošanas procesa kvalitātes kritumu.

Nu, parasti kvalitātes kontroles mehānismi ir balstīti uz zinātniskām atziņām, mēs jau to dzirdējām, kādi ir tie pētījumi attiecībā uz valsts valodas zināšanām.

Mans jautājums. Ja reforma turpinās un vēl nav pabeigta, pēc kādas metodikas vai pēc kādiem pētījumiem mēs varētu šobrīd tiesas izskatīšanas laikā novērtēt reformas kvalitāti? Jeb, citiem vārdiem sakot, to, kā tas ietekmēs izglītības vai izglītošanas procesa kvalitāti? Kā šobrīd mēs to varam izdarīt

D. Dambīte.

Šobrīd kā mēs to varam izdarīt un kā Izglītības un zinātnes ministrija to dara, analizē valsts izglītības informācijas sistēmā izglītības iestāžu ievadītos datus par skolēnu sasniegumiem mācību priekšmetos. Arī, kā jau kolēģe teica, vērtējot šos centralizēto eksāmenu rezultātus, kuri ir salīdzināmi vai kuri kaut kādā periodā nav salīdzināmi, bet parāda šo te ainu... tā kā, nu, ar tādiem kontroles mehānismiem mēs kontrolējam un vērtējam, kādi ir šo izglītojamo sasniegumi.

G. Kusiņš.

Un sakiet, lūdzu, cik sistemātiski tas iznāk? Vai es pareizi saprotu, ka tas ir pēc tiem rezultātiem, tas ir vienreiz gadā vai vienreiz pusgadā? Jo vienkārši nebūtu jēgas šādiem pētījumiem, ja reforma būtu jau ieviesta, bet tie pētījumi parādītos tikai pēc tam...

D. Dambīte.

Tātad, eksāmenu rezultāti... jā, mums ir vienreiz gadā, noslēdzot mācību gadu, bet izglītības iestādes, tātad, kontrolē un vērtē šos izglītojamo sasniegumus ikgadēji un mums ir atbilstoši standartam šie sasniedzamie rezultāti 1., 3., 4., 6., 7., 9. klasei ir šie rezultāti un viņi tiek kontrolēti izglītības iestāžu ietvarā.

G. Kusiņš.

Labi. Un tad tāds jautājums. Es saprotu, ka ir veikts pētījums attiecībā uz valsts valodas zināšanām, kas tika norādīts arī anotācijā. Sakiet, lūdzu, vai šādi pētījumi ir veikti arī par citām zināšanām citos priekšmetos...? Piemēram, pieteikuma iesniedzēju pārstāvis norādīja, ka ir apgrūtināta, teiksim, citu mācību priekšmetu apguve un, iespējams, varētu kristies šī izglītojamā zināšanas... nu, es nosacīti ņemšu... piemēram, matemātikā vai kādā citā mācību priekšmetā...

D. Dambīte.

Nē, pētījumi kā tādi mums nav oficiāli veikti, bet mēs redzam šos rezultātus arī, ņemot vērā par pamatu Valsts izglītības informācijas sistēmā esošo informāciju par izglītojamo sasniegumiem attiecīgajos mācību priekšmetos.

G. Kusiņš.

Labi. Un tad kāda, jūsuprāt, varētu būt valsts rīcība, ja jūs redzat, piemēram, ka šīs sekmes krītas... piemēram, tur tādi procenti... un šīs sekmes nosacīti būtu 33 procenti.

D. Dambīte.

Tā tad varbūt... sabiedrībā arī ir diezgan dzirdēts šis jautājums par STEM priekšmetu papildinātu apguvi, līdz ar to valsts arī seko līdzī attīstībai un, iespējams, ka Valsts izglītības satura centrs, kurš atbild par valsts izglītības saturu un standartu, tad izskata un vērtē, kādā veidā un kas varētu būt par iemeslu, kāpēc, piemēram, mācību priekšmetā matemātika rezultāti krītas. Vai tā ir pedagoga kaut kāda, vai tas ir mācību līdzekļu trūkums... lai gan mēs nevarētu sūdzēties par mācību līdzekļu trūkumiem, vai tas ir, piemēram, datoru tehnoloģijas trūkums vai, savukārt, ir kaut kādi citi iemesli, kāpēc kādā mācību priekšmetā šie rezultāti krītas.

Tā kā Valsts izglītības un satura centrs skatās un tāpēc arī šīs te dažādas attīstības un grozījumi arī saturā notiek, tā kā mēs nevaram teikt, ka valsts izglītības saturs un standarts paliks nemainīgs, ņemot vērā to, ka sabiedrība attīstās un mākslīgais intelekts attīstās un vēl citādas tehnoloģijas nāk iekšā mūsu ikdienā. Līdz ar to arī tiks visticamāk arī laika gaitā pārveidots šis izglītības saturs, kurā mēs... un ienāks varbūt citi mācību priekšmeti. Bet Valsts izglītības satura centrs un ministrija vērtē šos rezultātus.

G. Kusiņš.

Labi.

Un pēdējais jautājums. Atbildot uz Saeimas pārstāvja uzdotu jautājumu, jūs teicāt, ka ir iespēja šajās izglītības programmās iekļaut citu valstu kultūras apguvi. Mans jautājums. Sakiet, lūdzu, kā tas varētu nodrošināt kādas mazākumtautības kultūras apguvi, ka viņš varētu mācīties par citām pasaules valstīm, par viņu kultūrām? Piemēram, ja ebreju skolā, lai saglabātu savu valodu, mācītos par kaut kādām citām...? Vai jūs redzat šeit korelāciju?

D. Dambīte.

Tā tad, Valsts pamatizglītības standartā ir pateikts, ka, mācoties, piemēram, teātra mākslu, piemēram, kā mācību priekšmetu, tiek piedāvāts arī izglītojamiem apgūt citu kultūru, citu kultūras, piemēram, šīs īpatnības vai tradīcijas, vai sociālajās

zinībās... vai sociālo zinību jomā apgūt, nu, protams, latviešu valodā notiekot šīm te... valsts valodā notiekot mācību procesam, apgūt arī citu etnisko kultūru, kādas viņiem ir tradīcijas. Tātad, izglītojamais neatkarīgi no tautības un etniskās piederības, viņš apgūst plašu skatījumu uz to, kādi cilvēki, kādas tautības dzīvo mums apkārt.

G. Kusiņš.

Labi. Un tad varētu būt tā, ka tas mazākumtautības pārstāvis par savu mazākumtautības kultūru uzzinātu valsts valodā šādā kursā? Tas, jūsuprāt, būtu kā mazākumtautības tiesību nodrošinājuma elements?

D. Dambīte.

Papildus viņš apgūst savu kultūru šīs mazākumtautības interešu izglītības programmas ietvaros. Bet šeit viņš iegūst vēl zināšanas arī valsts valodā par savu kultūru, ārpus... tātad neformālajā izglītībā viņš pilnā apmērā iegūst...

G. Kusiņš.

Jā. Paldies par jūsu atbildi.

A. Laviņš.

Paldies.

Vēl vārds tiesnesim Artūram Kučam. Lūdzu!

A. Kučs.

Jā, man radās viens jautājums vēl no kolēģa uzdotajiem jautājumiem. Es pavisam īsi gribēšu paprasīt. Vai nu ir, vai nav.

Tieši par kvalitātes mērījumiem. Tātad, pēc iepriekšējās reformas mums jau bija jāpāreja uz valsts valodu, tātad, vidusskolām bija, ja es pareizi atceros, 80 procenti vai... vai arī jau 7.-9. klasēs arī... Un mans jautājums ir pavisam īss. Vai ir bijuši pētījumi, kā šī pāreja tieši mazākumtautību skolās, vidusskolās, 7.-9. klasē, tur, kur ir pāreja, tātad, jau uz valsts valodu, kā tas ir ietekmējis izglītības kvalitāti tieši šajās skolās? Nu, tur pavisam īsi pasakiet, vai nu ir, vai nav.

D. Dambīte.

Jā... ja tā reforma vidusskolās mums sākās 2020. gadā, kur bija jāpāreja uz izglītību valsts valodā, tad mēs šos rezultātus varam redzēt tikai caur centralizēto eksāmenu rezultātiem, kas ir vidusskolā.

Varbūt Olita Arkle varētu par tiem rezultātiem vairāk pastāstīt... bet kā konkrēti pētījumi šobrīd, nē, bet mums ir šie valsts izglītības informācijas sistēmā esošie rezultāti un centralizēto eksāmenu rezultāti, kur mēs redzam...

A. Kučs.

Es, tāpat, precizēšu jautājumu. Vai jūs esat analizējuši no centralizētajiem eksāmenu rezultātiem tieši tās skolas, kur ir bijusi šī pāreja?

D. Dambīte.

Olita Arkle varētu pateikt par šo rezultātu analīzi.

O. Arkle.

Jā. Mēs papildus skatāmies arī tos datus, kas ir Valsts izglītības informācijas sistēmā. Tāpat, katru gadu katra skola ievieto datus, publicē datus par mācību sniegumu rezultātiem par katru mācību priekšmetu, par vidējiem rezultātiem katrā mācību priekšmetā, par rezultātiem konkrētam skolēnam. Tāpat, šajā sakarā mēs analizējam arī kopsakarībā ar centralizēto eksāmenu rezultātiem un padziļināti vērtējot katras skolas ieguldījumu, kāds ir konkrēti mācību sniegums matemātikā, latviešu valodā. Mēs redzam pilnīgi visu mācību priekšmetu sniegumu, skolēnu sniegumu katrā mācību priekšmetā un to mēs arī analizējam.

A. Kučs.

Tad varbūt pavisam īsi, vēlreiz precizējot. Tad par latviešu valodu, kā es saprotu, ir dati... bet tad ņemsim kaut vai to pašu matemātiku. Vai mēs varam šobrīd pateikt, kā tā iepriekšējā reforma ir ietekmējusi sniegumu mazākumtautību skolās? Vai mums šādu datu nav? Vai tad būtu jāveic papildus...

O. Arkle.

Jā, šādu datu par matemātiku nav... tas būtu konkrēti jāveic papildus...

A. Kučs.

Paldies. Tas arī ir viss, ko es gribēju.

A. Laviņš.

Jā, paldies šajā brīdī teikšu Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvēm, visām pārstāvēm.

Un, Dambītes kundze, es gribēju lūgt visas šīs tiesvedības laikā sekot līdz tam, kas notiek lietas izskatīšanā, jo ļoti ticams, ka Izglītības un zinātnes ministriju mēs atkārtoti aicināsim, jo lietas izskatīšanas gaitā vēl var rasties jautājumi, kas ir uzdodami Izglītības un zinātnes ministrijai. Tāpēc esiet atvērti uz tiesas aicinājumu vēlreiz ierasties uz tiesas sēdi. Paldies. Lai jauka diena jums!

Turpinām ar pieaicināto personu uzklaušānu. Nākamā ir Tieslietu ministrija. Šajā tiesas sēdē Tieslietu ministru pārstāv Valststiesību departamenta direktore Sanita Mertena. Vai personu apliecinoši dokumenti ir pārbaudīti?

P. M. Daugavvanaga-Vanaga.

Dokumenti ir pārbaudīti.

A. Laviņš.

Paldies.

Mertenas kundze, lūdzu, aicinu saviem vārdiem lakoniski par būtiskajiem šajā lietā jautājumiem izteikt savu viedokli. Lūdzu!

S. Mertena.

Jā, paldies, godātā tiesa!

Tātad, kā jau Tieslietu ministrija savā rakstveida viedoklī norādīja, Tieslietu ministrija uzskata, ka apstrīdētajām normām ir leģitīms mērķis, jo tās aizsargā demokrātisku valsts iekārtu un viena no demokrātiskas valsts iekārtas pamatiem ir valoda, kas ir nacionāli sargājama, līdz ar to mēs uzskatām, ka normām, kas veicina latviešu valodas attīstību un saglabāšanu, tām ir leģitīms mērķis.

Attiecībā uz Satversmes 112. pantā nostiprinātajām tiesībām uz izglītību norādām, ka šī norma uzliek pienākumu valstij veidot vienotu izglītības sistēmu, ar vienotu izglītības standartu, neatkarīgi no tā, kas ir skolas dibinātājs un kādā valodā skolā apgūst izglītības šo te procesu. Un šis pants neuzliek pienākumu valstij nodrošināt katram skolēnam viņam saprotamā valodā izglītību, bet tas uzliek par pienākumu veidot vienotu standartu.

Līdz ar to mūsu ieskatā skolēnam vai vecākam nav tiesības izvēlēties, kādā valodā apgūt valsts izglītības standartu, bet valstij ir pienākums nodrošināt maksimāli savu iespēju robežās, lai veicinātu, ka skolēns saprot šo izglītības procesu un spēj apgūt mācību vielu arī latviešu valodā.

Un mēs uzskatām, ka pārejas periods, kas ir nodrošināts šīm jaunajām normām, ir pietiekams, ir atbilstošs, jo ir saprātīgi veidots pārejas periods, kā skolēni integrējas latviešu valodas vidē un viņi var mācīties. Turklāt papildus tiek nodrošināts no valsts puses individuāls atbalsts, lai šie te skolēni spētu mācīties valsts valodā, ja viņi līdz tam nav apguvuši valsts valodu.

Te gan jānorāda, ka Tieslietu ministrijai nav datu un pētījumu, ar ko pierādīt... Bet, ņemot vērā anotācijā pieejamo informāciju, ko norādīja Izglītības ministrija, mēs uzskatām, ka viņi ir pietiekami izvērtējuši, ka šīs te tiesības uz izglītību valsts valodā tiks nodrošinātas un izglītojamie spēs apgūt izglītības standartā noteikto mācību vielu.

Attiecībā uz minoritāšu tiesībām, kas ir garantētas Satversmes 114. pantā, mēs vēlētos norādīt, ka ne Minoritāšu konvencija, ne Satversmes 114. pants nenosaka valstij pienākumu nodrošināt mācības minoritāšu valodā, bet tas ir viens no veidiem, kā valsts var veicināt minoritāšu valodas saglabāšanu, attīstību, bet tas nav obligāts pienākums. Valsts var izvēlēties, vai veicināt, lai šīs te personas mācās savu minoritāšu valodu un kultūru un tādā veidā to attīsta un saglabā, vai arī nodrošina mācību procesu attiecīgajā minoritāšu valodā.

Šobrīd valsts ir izvēlējusies pāriet uz vienu veidu, nevis šos abus divus veidus saglabāt, un no valsts puses veicināt šo te minoritāšu valodas un kultūras saglabāšanu tikai mācoties valodu un nevis apgūstot izglītības programmu attiecīgajā minoritāšu valodā, kas, mūsu ieskatā, nav nedz Konvencijas pārkāpums, nedz Satversmes 114. panta pārkāpums, jo valsts ir nodrošinājusi tiesības, ka minoritātes var savu kultūru un valodu attīstīt caur neformālo izglītību. Izglītības reformas ietvaros valsts ir tikai izvēlējusies no formālās izglītības pārlīkt šo uz neformālo izglītību.

Attiecīgais apjoms, kādā minoritātes savu izglītību un kultūru var izkopt, Tieslietu ministrija nevarēs komentēt, vai tas ir pietiekamā apjomā, jo tas tad ir jāvērtē attiecīgi pētījumu ietvaros, kā tas ietekmēs, bet uz šo brīdi jau pēc pieejamās informācijas, ko ir sniegusi Izglītības ministrija, mēs uzskatām, ka tas varētu būt pietiekams apjoms, lai minoritātes saglabātu savu kultūru un valodu.

Paldies. Tas būtu ļoti īsi un lakoniski.

A. Laviņš.

Paldies. Tā tas arī bija.

Vēl būs arī daži jautājumi.

Sakiet, lūdzu, vispirms jautājums izriet no tā, kas jau ir iepriekš apspriests. Ņemot vērā, ka pieteikuma iesniedzēji ir divi bērni, viens no tiem mācās pirmsskolas izglītības pakāpē, otrs mācās pamatzglītības pakāpē. Un lietā vairākkārt ir aplūkots jautājums, vai tā kā pieteicēji ir fiziskas personas, pieteicēji nav personas, kuras ir dibinājušas privāto izglītības iestādi, vai lietā Tieslietu ministrijas ieskatā būtu relevanta nozīme Minoritāšu aizsardzības konvencijas 13. pantam?

S. Mertena.

Tieslietu ministrijas ieskatā es domāju, ka nebūtu, jo šīs te privātpersonas, kas ir bērni šajā konkrētajā lietā kā pieteicēji, viņi var izvēlēties izglītības iestādi, bet viņi paši nevarētu dibināt šo izglītības iestādi. Tādā gadījumā pieteicējam vajadzētu būt izglītības iestādes attiecīgajam vadītājam, kuram ir liegtas šādas tiesības.

A. Laviņš.

Paldies. Atbilde ir skaidra.

Nākamais jautājums ir saistīts ar Minoritāšu konsultatīvās komitejas viedoklī pausto, kur, citēšu: „ierobežojumi, kas noteikti privātajām skolām, ko izveidojušas nacionālajām minoritātēm piederošas personas, esot klajš Vispārējās konvencijas 13. panta pārkāpums, jo tie nepieļauj šādu skolu izveides galveno mērķi, proti, nodrošināt izglītību attiecīgajā mazākumtautību valodā”.

Kāds ir Tieslietu ministrijas vērtējums par Konsultatīvās komitejas šādu, jāteic, visnotaļ tiešu vērtējumu? Klajš pārkāpums tas esot.

S. Mertena.

Jānorāda, ka Tieslietu ministrija vēlas norādīt, ka šīs Konsultatīvās komitejas atzinumi nav juridiski saistoši, bet ir viedoklis, kas izriet no viņiem iesniegtajiem pieejamajiem dokumentiem, līdz ar to tas ir vērtējams kopsakarā ar... ja ir iespējams, ar lietas materiāliem, ko attiecīgā komiteja ir vērtējusi. Līdz ar to šāds secinājums būtu pārvērtējams, attiecīgi ņemot vērā arī Konvencijas panta vispārējo tvērumu, kurš neparedz konkrētas tiesības, bet valstij ir obligāts pienākums nodrošināt minoritāšu pārstāvjiem valsts standarta izglītību tieši viņu valodā.

A. Laviņš.

Labi. Tad akcents, ko sadzird no jūsu atbildes, ir, ka jālūkojas, uz kāda materiāla pamata šāds secinājums ir izdarīts.

S. Mertena.

Jā.

A. Laviņš.

Labi.

Un no manas puses beidzamais jautājums ir par to, kā tiek ņemta vērā Satversmes tiesas spriedumā lietā Nr. 2018-22-01, kur arī runa bija par valsts valodas lietojumu izglītības procesā privātajās izglītības iestādēs, kur pieteikuma iesniedzēji bija arī... šķiet, ka tie paši pieteikuma iesniedzēji... varbūt, ka tur kādas mazas izmaiņas bija, bet principā, jā... Un šajā lietā tāpat būtiskais... šajā lietā Satversmes tiesa bija norādījusi, ka valstij atbilstoši Satversmes 112. panta pirmajam teikumam un 114. pantam ir jānodrošina pie mazākumtautībām piederošām personām pienācīga iespēja saglabāt savu identitāti vispārējās izglītības procesā privātajās izglītības iestādēs.

Kā Tieslietu ministrijas pārstāve jūs minējāt, ka šobrīd iespēja apgūt mazākumtautību valodu un kultūrvēsturiskos aspektus saturiski ir pārnesta uz

mazākumtautību interešu izglītības programmu, kas ir neformālās izglītības sastāvdaļa. Tā nav vispārējās izglītības sastāvdaļa.

Kā tad Tieslietu ministrija redz, vai ar jaunajiem grozījumiem ir ievērota Satversmes tiesas spriedumā paustā atziņa?

S. Mertena.

Ja vispārējās izglītības procesā tiek nodrošināts citu priekšmetu ietvaros arī apguve attiecībā uz mazākumtautību kultūru un valodu, tad, proti, kā Izglītības ministrijas pārstāve minēja, ka viņi apgūst to latviešu valodā, vēstures un dažādu citu priekšmetu ietvaros, tad sašaurinātā apjomā tomēr Tieslietu ministrija uzskatītu, ka tiek nodrošināts Satversmes tiesas atziņā norādītais.

A. Laviņš.

Bet par vēsturi un par attiecīgās kultūras saturiskajiem aspektiem... to tiktāl vēl varētu saprast, bet mazākumtautības valodas apguve, kā tā tiek nodrošināta vispārējās izglītības procesā?

S. Mertena.

Nu, tas ir jāvērtē, ciktāl un kādus jautājumus viņi apskata, piemēram, sociālajās zinībās. Vai viņi iet tiktāl, ka viņi arī aplūko valodas īpatnības, vai nē. Bet uz to diemžēl Tieslietu ministrija nespēs nokomentēt. Ja viņi šādus jautājumus neapskata, tad jā, piekrītu, ka varētu šeit būt jautājums, vai attiecībā uz valodu tomēr tiek nodrošināts vai netiek nodrošināts Satversmes tiesas atziņās paustais.

A. Laviņš.

Vai ministrijai... es domāju, Tieslietu ministrijai, izstrādājot šos jaunus grozījumus, grozījumu izstrādāšanas procesā... vai Tieslietu ministrijai bija iespēja paust savu nostāju un vērst uzmanību uz to, kādas ir iepriekš paustās Satversmes tiesas spriedumos atziņas un vai grozījumi tiem atbilst?

S. Mertena.

Jā, jo Ministru kabinetam iet cauri jebkuri grozījumi, ja vien tās normas nav radušās Saeimā, tad mums ir bijušas šādas tiesības paust. Jāatzīst, ka vērtējot šo konkrēto projektu, Tieslietu ministrija var teikt, ka tas ir... salīdzinot ar citiem projektiem, ir ļoti detalizēti izstrādāta anotācija, bet jāatzīst, ka ne vienmēr mēs spējam izskatīt un pie katra projekta atrast visas Satversmes tiesas atziņas un pārvērtēt. Bet šim projektam bija salīdzinoši ļoti detalizēti pamatojumi anotācijā.

A. Laviņš.

Bet tad, Mertenas kundze, tomēr es vēlētos saņemt skaidrojumu par to, kā tad Tieslietu ministrija ir redzējusi, vai privātajās izglītības iestādēs, pārejot uz izglītības ieguvu tikai valsts valodā, tas nozīmē... ne ukraiņu valodas priekšmeta apguve, ne krievu valodas priekšmeta apguve vairs vispārējās izglītības procesā nebūs. Es domāju – formālās izglītības procesā... Jūs šobrīd atbildot sakāt, ka sociālajās zinībās var par valodu mācīties, bet runa jau ir par pašas valodas apguvi.

Vai te ir savādāks skatījums Tieslietu ministrijai uz to?

Tā Satversmes tiesas atziņa, ko es minēju, ir saprotama tādā veidā, ka caur sociālo zinību priekšmetiem ir iespējams apgūt mazākumtautības valodu. Tāpēc nebija nekādu iebildumu par to, ka Satversmes tiesas sprieduma atziņa netiek ņemta vērā.

S. Mertena.

Tieslietu ministrija vērtēja projektu kopumā un Tieslietu ministrija vērtēja, ka šī reforma iet uz priekšu un ka valsts ir izvēlējusies citu pieeju. Līdz ar to kopvērtējumā mēs uzskatījām, ka, pārejot uz neformālo izglītību, šis galvenais, kas ir nepieciešams nodrošināt saskaņā ar Satversmes 114. pantu, valodas un kultūras attīstība, viņš tiks nodrošināts, tikai citādākā veidā. Valsts dos savu atbalstu personām, lai viņas varētu apgūt bez maksas citā formā. Līdz ar to mēs nevērtējām tik strikti konkrēto, ka tieši formālajā izglītībā šis vairs netiks saglabāts, jo viņš citā veidā tiks saglabāts.

A. Laviņš.

Tad šī atbilde ir saprotama. Mazākumtautības valoda un kultūras apguve ir pārnesta no formālās izglītības neformālajā izglītībā. Ir saprotams.

Man tomēr ir vēlme zināt Tieslietu ministrijas nostāju, kā tad jūs saprotat šo Satversmes tiesas spriedumā iepriekš pausto atziņu, ka tomēr savas identitātes saglabāšanai ir jābūt nodrošinātai vispārējās izglītības procesā? Un interešu izglītība... nu, manuprāt, nav... es šobrīd tā pirmšķietami varu teikt un to, kas ir izskanējis tiesas sēdē, tas arī tam atbilst... mazākumtautību interešu programmas nodrošināšana nav daļa no vispārējās izglītības procesa. Kur tad šīs identitātes saglabāšana tiek nodrošināta? Es līdz galam nevaru saprast. Ja nu vienīgais aspekts, ko es dzirdēju no jums, ir caur sociālo zinību priekšmetu.

S. Mertena.

Jā, Tieslietu ministrija vērtēja tikai to, ka, ja ir nodrošināti priekšmeti, kuros ir iespējams apgūt par kultūru un par valodu šīs te izglītības ietvaros, savukārt attiecībā specifiski uz valodu, nē, mēs nevērtējām, ka viņiem vajadzētu šādu te priekšmetu paredzēt.

A. Laviņš.

Labi. Paldies.

Turpināsim ar tiesnešu jautājumiem. Vārds tiesnesim Artūram Kučam. Lūdzu!

A. Kučs.

Paldies.

Jā, man viens jautājums no tiem jautājumiem, kas šodien ir radušies tiesas sēdē. Par izglītības kvalitāti.

Mēs nobeidzām ar Izglītības ministriju par to, ka mums ir pēc iepriekšējās reformas, tātad ir bijuši, kā es saprotu, vairāki pētījumi tieši attiecībā uz valsts valodu. Bet mans jautājums jums būtu tāds. No Izglītības ministrijas es saprotu, ka nav pētījumu, pieņemsim, par matemātiku vai citiem priekšmetiem, kur šī pāreja uz valsts valodu ir notikusi tieši mazākumtautību skolās. Un no iepriekšējiem Satversmes tiesas spriedumiem... tad ir laikam jautājums jums kā Tieslietu ministrijai, vai no iepriekšējiem Satversmes tiesas spriedumiem un arī no Latvijas starptautiskajām saistībām neizriet valsts pienākums pēc tam, kad šāda reforma ir veikta, skatīties, vai tas ir vai nav ietekmējis izglītības kvalitāti arī attiecībā ne tikai uz valsts valodu, bet arī par to pašu matemātiku un citiem priekšmetiem, kur tā pāreja ir notikusi.

Kāpēc es to jautāju? Arī tādēļ, ka es vismaz es saklausīju arī bažu Izglītības ministrijas teiktajā, ka ir problēma arī skolotājos. Un ja tiem skolotājiem nav joprojām pietiekamas valsts valodas zināšanas, tad tas var ietekmēt izglītības procesu. Un tāpēc man ir jautājums jums, vai valstij šāds izvērtējums būtu jāveic, jūsuprāt?

S. Mertena.

Jā. Paldies.

Jāsaka, ka valstij ir pienākums veikt pētījumus pēc jebkuras reformas, pēc jebkuras lielākas reformas, kas ietekmē sabiedrību – gan kā tas ietekmē izglītības... šajā konkrētajā gadījumā izglītības kvalitāti, kā tas ietekmē valodas attīstību, kā ir sasniegts mērķis, kas tika izvirzīts attiecīgās reformas veikšanai. Līdz ar to būtu jāveic šādi pētījumi visaptveroši.

A. Kučs.

Labi. Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Vai pieteikuma iesniedzējiem... piedošanu, piedošanu... Vēl ir tiesnešiem jautājumi. Vārds tiesnesim Jānim Neimanim. Lūdzu!

J. Neimanis.

Man jums jautājums no juridiskā aspekta. Tieši par to šeit izskan diskusija. Vai uzskatāmas, tātad, šīs normas par tādu, kas ierobežo personu tiesības vai tomēr par tādu, ka, tātad, valstij ir vienkārši pienākums nodrošināt... un tad uzskats ir tāds, ka nu iesniedzēji vienkārši prasa lielākas, plašākas garantijas, nekā tās valstij būtu jāsniedz.

Kā jūs uz šo jautājumu raugāties? Vai tas ir esošas pamattiesības ierobežojums vai tas, kā valsts nodrošina noteiktu izglītības pakalpojumu – tiesības uz izglītību, un iesniedzēji vienkārši vēlas plašāku spektru, plašāku ērtību šajā lietā?

S. Mertena.

Jā, paldies.

Mēs uzskatām, ka tās ir valsts tiesības noteikt konkrētu standartu. Tas nav personu ierobežojošs tiktāl, ciktāl šīs personas spēj apgūt. Šīm personām tiek nodrošinātas atbilstoši... šīs personas konkrētajā gadījumā, kā es saprotu, runā svešvalodā un viņas latviešu valodā nespēj apgūt mācību vielas minimālo standartu. Tātad šīm personām ir jānodrošina atbalsts, lai viņas spētu apgūt minimālo standartu. Valsts šajā konkrētajā gadījumā to ir nodrošinājusi. Ja persona vēlas plašākas tiesības, mēs uzskatām, ka tas nav vairs valsts pienākums. Valsts nosaka minimālo standartu un tiesības jebkurai personai iegūt šo izglītību. Tas nebūtu personu ierobežojošs...

A. Laviņš.

Paldies.

Vai pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem būs jautājumi? Lūdzu!

I. Nikuļceva.

Jā, paldies. Es, protams, uzdošu jautājumus.

Tad pirmais jautājums arī būs par to, ko tieši jūs teicāt šodien, un būtībā arī būs tas pats jautājums, ko es jautāju Izglītības un zinātnes ministrijai.

Tātad, jūs norādījāt, ka atbilstoši Satversmes 112. pantam, valstij ir jāveido vienots izglītības standarts. Un tad, ja es pareizi saprotu, vienots attiecībā uz privātajām un publiskajām izglītības iestādēm. Un tad es arī gribu lūgt šo komentēt, no kā jūs izdarāt šādu secinājumu un tad arī atbildēt uz to jautājumu, ko būtībā es jau uzdevu Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvei, vai tad tas nenonāk pretrunā ar starptautiskajiem tiesību dokumentiem, nu, piemēram, Bērnu tiesību konvenciju, kas paredz, ka valsts var noteikt minimālos standartus privātajās iestādēs? Tātad, nevis regulēt tāpat kā valsts izglītības iestādes, bet noteikt tikai minimālos standartus.

S. Mertena.

Jā. Paldies par jautājumu.

Tas standarts, ko nosaka valsts... ja valsts ir izvēlējusies vienotu izglītības standartu, jo valstij ir jānodrošina visiem izglītojamajiem vienādas izglītības tiesības uz vienādu izglītības apjomu, līdz ar to nevajadzētu atšķirties izglītības apjomam, ko persona apgūst no tā, vai viņa privātā vai valsts skolā mācās. Par to mēs varam uzskatīt, ka tas ir starptautiskajos dokumentos noteiktais minimālais standarts. Ja valsts izvēlētos savām izglītības iestādēm papildu kaut kādus kritērijus, noteikumus, kā, piemēram, ģimnāzijas statusa iegūšanai, viņa nosaka papildu kritērijus... tad tie būtu papildu... Savukārt, tas standarts, kas ir vispārējā izglītībā noteikts gan valsts, gan privātajām, mēs uzskatām, ka tas starptautisko dokumentu izpratnē tas minimālais standarts, kas attiecas uz visiem...

I. Nikuļceva.

Bet tad precizējot šo atbildi... Tad vai jūs uzskatāt, ka tas minimālais standarts ietver arī valodu, jo... Lai būtu saprotamāka tā ideja, es varbūt minēšu piemēru. Nu valsts, piemēram, var noteikt, kas ir bērnam jāapgūst matemātikā, bet nenoteikt, kādā valodā tas ir jādara. Tad vai jūsu ieskatā šis minimālais standarts ietver arī izglītības apguves valodu? Un man ir tomēr lūgums, nu, atsaukties uz kaut ko, kas pamato jūsu viedokli, jo es sapratu arī to jūsu apgalvojumu, ka no Satversmes 112. panta izriet vienots standarts. Bet tas ir apgalvojums. Bet uz ko tad jūs pamatojaties?

S. Mertena.

Mums ir valstī no attiecīgā Satversmes 112. panta izrietošs tālāk valsts Izglītības likums un tālāk izrietoši Ministru kabineta noteikumi, kur ir hierarhiska normatīvo aktu sistēma, uz kā bāzes valsts ir uzbūvējusi šos te izglītības standartus.

Attiecībā uz jautājumu attiecībā uz valodu – starptautiskās konvencijas, tajā skaitā Minoritāšu konvencija, nepasaka valstij pienākumu, ka viņai ir jānodrošina izglītība minoritāšu valodās, līdz ar to valsts var noteikt arī valodu un ietvert šajā izglītības standartā, ja valsts izdod valsts atzītu izglītības dokumentu, tad valsts arī pasaka, kādā valodā šis te minimālais standarts ir apgūstams. Un to starptautiskās konvencijas, Minoritāšu konvencija, saucot saīsināti, šādas tiesības dod. Viņa neuzliek par pienākumu.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies par atbildi.

Tad man ir cits jautājums. Tad rakstveida viedoklī Tieslietu ministrija norādījusi, ka apstrīdētā normas neierobežo Satversmes 112. panta pirmajā teikumā paredzētās tiesības uz izglītību. Un, cik es sapratu, arī atbildot uz tiesnešu jautājumiem,

jūs norādījāt, ka šeit iet runa par valsts pozitīvo pienākumu un nevis par ierobežojumu.

Un tad man ir jautājums tāds ļoti vienkāršs. Sakiet, vai jūs tad nepiekrītat Satversmes tiesas spriedumam lietā Nr. 2018-22-01? Tas ir 2019. gada 13. novembra spriedums, un tas ir tieši par privātajām skolām. Un šajā spriedumā tieši par privātajām skolām Satversmes tiesa jau norādīja, ka apstrīdētās normas ierobežo privātās skolās tiesības uz izglītību. Ierobežo Satversmes 112. pantā garantētās tiesības atšķirībā no publiskajām skolām, kur tiešām ir valsts pozitīvais pienākums.

Tad vai Tieslietu ministrija kaut kā ir radusi argumentu un nu nepiekrīt šiem iepriekš Satversmes tiesas izdarītajiem secinājumiem?

S. Mertena.

Tieslietu ministrija uzskata, ka... ja valstī ir vienots standarts un valsts nosaka pozitīvo pienākumu, kādam standartam ir jāatbilst, tad ir neatkarīgi no tā, kurš ir skolas dibinātājs, attiecībā uz privātajām skolām tas varētu būt ierobežojošs tikai tādā gadījumā, ja valsts aizlieltu kaut kādas noteiktas tiesības privātajām skolām. Šajā gadījumā valsts ir noteikusi minimālo standartu, kas ir jānodrošina, kas ir pozitīvās tiesības: ja jūs vēlaties nodrošināt izglītības procesu, tad jums ir jāievēro šādi nosacījumi... Tas ir neatkarīgi no tā, vai tā ir privātā vai publiskā skola. Izejot no šī argumenta mēs uzskatām, ka tās ir pozitīvās tiesības nevis ierobežojošas.

I. Nikuļceva.

Labi.. Paldies par atbildi.

Tad man būs arī citi jautājumi. Jā, es gribētu arī par Mazākumtautību konvencijas 13. pantu jautāt. Arī atbildot uz jautājumu, jūs norādījāt, ka nu jūsu ieskatā šajā lietā tas nebūtu vērtējams, tāpēc ka šī ir konstitucionālā sūdzība un Mazākumtautību konvencijas 13. pantā nu tiešā tekstā, nerunāsim par interpretējošiem dokumentiem, bet tiešā tekstā ir tieši tiesības dibināt un vadīt šīs te mazākumtautību izglītības iestādes.

Bet tad man ir jautājums. Sakiet, labi... protams, mēs esam Satversmes tiesā, šeit ir konstitucionālā sūdzība. Bet tad, kad apstrīdētās normas tika sagatavotas Izglītības un zinātnes ministrijā un, kā jūs teicāt, tad arī Tieslietu ministrijai bija iespēja izvērtēt, vai tad bija jāvērtē šo normu atbilstība arī šim Konvencijas 13. pantam un vai jūs to vērtējāt un kādi tad bija tie secinājumi?

S. Mertena.

Nu, šobrīd es nemācēšu komentēt, kas bija Tieslietu ministrijas atzinumā tad, kad šis dokuments gāja caur Ministru kabinetu, bet, vērtējot vispārīgi tiesību aktus, Tieslietu ministrija vērtēja pilnīgi visu pantu atbilstību.

I. Nikuļceva.

Labi. Jā. Paldies.

Tad vēl arī cits jautājums.

Rakstveida viedoklī Tieslietu ministrija ir norādījusi, ka latviešu valoda ir neatņemama Latvijas valsts konstitucionālās identitātes sastāvdaļa.

Un tad es gribu jautāt. Sakiet, kur Tieslietu ministrijas ieskatā ir mazākumtautību tiesības? Vai arī cieņa pret mazākumtautību identitāti, valodu, kultūru un tā tālāk arī ir Latvijas konstitucionālās identitātes sastāvdaļa jūsu ieskatā vai nav?

S. Mertena.

Jā, ir.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Un tad vēl man arī ir jautājums par vienlīdzības principu.

Jau arī sniedzot paskaidrojumus, un par to bija arī Izglītības un zinātnes ministrijai jautājumi no tiesnešu puses, bet, sniedzot paskaidrojumus, es norādīju uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas lietu lietā „Džibuti un citi pret Latviju”, kuru arī noteikti ziniet, un šajā lietā Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādīja, nu, pretrunā tam, ko iepriekš Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tomēr mazākumtautību bērni un, piemēram, latviešu bērni vai mazākumtautību bērni, kuru valodas ir Eiropas Savienības dalībvalstu valodas un kuru nav, atrodas salīdzināmos apstākļos. Un tās nav nesalīdzināmas grupas un tad ir jāvērtē, vai atšķirīgā attieksme ir attaisnojama.

Tad sakiet, vai jūsu ieskatā šis spriedums lietā „Džibuti un citi pret Latviju” kaut ko ietekmē un tad vai šajā lietā būtu arī jāvērtē tas, ka tomēr tās apstrīdētās normas rada atšķirīgu ietekmi? Piemēram, ja mēs salīdzinām tos mazākumtautības bērnus, kuru valodas ir Eiropas Savienības dalībvalstu valodas un kuru nav. Vai tas ir jāvērtē? Un, ja gadījumā, jā... tad kāds ir jūsu viedoklis?

S. Mertena.

Jā, ir jāvērtē, jo šīs normas tiešā veidā skar mazākumtautību tiesības un izglītības šo te apguvi. Attiecībā uz konkrēto Izglītības ministrija jau norādīja, ka Latvija vēlas iekļauties Eiropas kultūras telpā un tādēļ ir šie starptautiskie līgumi ar atsevišķām valstīm, dēļ kā rodas šī atšķirīgā attieksme, ka ir atsevišķas valodas, kuras mēs veicinām vairāk šo te valodu attīstību nekā citu valodu attīstību. Jāatzīst, ka starptautisko līgumu slēgšana ir valstu brīvas gribas izpausme, kur valstis brīvi izvēlas, ar kurām valstīm viņām ir ciešākas saites un ar kurām viņas vēlas slēgt šādus līgumus un ar kurām nevēlas.

I. Nikuļceva.

Jā. Labi. Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Vai Saeimas pārstāvim būs jautājumi?

S. Bērtaitis.

Jā, godājamā tiesa, būs viens jautājums.

Sakiet, lūdzu, kāds ir Tieslietu ministrijas viedoklis par šādu jautājumu. Pieteicēji savā konstitucionālajā sūdzībā izsaka apgalvojumu, ka ir aizskartas konstitucionālo sūdzību iesniedzēju Satversmes 114. pantā noteiktās pamattiesības un 114. pants Satversmes paredz, ka personām, kuras pieder pie mazākumtautības, ir tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību. Tātad, runa ir par savai tautībai raksturīgās valodas, etniskās un kultūras savdabības aizsardzību.

Ja mēs raugāties uz konkrēto gadījumu, kad ir iesniegušas konstitucionālo sūdzību divas personas, bērni, konstitucionālās sūdzības 5. lapaspusē tiek norādīts, ka ģimene...

A. Laviņš.

Saeimas pārstāvi, es jūs pārtraukšu un es aicināšu pieteikuma iesniedzēju pārstāvjus... tas mazliet traucē tiesas sēdei... būs pārtraukums, varēsiet komunicēt, bet šobrīd lūdzu klausāties.

I. Nikuļceva.

Es ļoti atvainojos....

S. Bērtaitis.

Paldies.

Tātad konstitucionālās sūdzības 5. lapaspusē ir norādīts, ka ģimene sevi identificē kā piederīgus krievu mazākumtautībai, savukārt konstitucionālās sūdzības 4. lapaspusē mēs varam lasīt, ka konstitucionālās sūdzības iesniedzēja Dana Džibuti iedzīvotāju reģistrā tātad vecāki ir izvēlējušies un norādījuši bērna tautību – gruzīniete, otram bērnam – Dominikam Džibuti – vecāki nav izvēlējušies un nav norādījuši tautību, un savukārt tēva tautība ir gruzīns un mātes tautība ir ukrainiete.

Sakiet, lūdzu, vai... ja mēs skatāmies uz Satversmes 114. pantu, vai mēs nosakot personas piederību tautībai un tātad jautājumam, vai šī persona aizsargā savai tautībai raksturīgo īpatnību, mēs vadāmies pēc iedzīvotāju reģistrā norādītās tautības, kas tātad ir valstī atzīta, vai pietiek ar to, ka persona vienkārši apgalvo, ka viņa sevi

identificē kādai citai tautībai, nu, piemēram, pieteicējs pieder saskaņā ar iedzīvotāju reģistra datiem, gruzīnu tautībai, bet viņš vienkārši apgalvo... nu, likumiskais pārstāvis apgalvo, ka viņš pieder krievu tautībai... tāpat, mēs runājam 114. panta izpratnē par krievu kā mazākumtautības aizsardzību un nevis gruzīnu kā mazākumtautības aizsardzību.

Tāpat, jautājums ir, vai šis apgalvojums par asociēšanu ir izšķirošs, ja mēs skatāmies ar iedzīvotāju reģistra datiem, kurš būtu tas prioritārais, kam būtu jānosaka?

S. Mertena.

Jā, paldies par jautājumu.

Jāatzīst, ka iedzīvotāju reģistrā datus personas arī norāda brīvprātīgi un šos datus valsts nepārbauda. Līdz ar to dati ir tas, kā persona konkrētajā brīdī ir sevi identificējusi. Bet tie ir vērā ņemami dati, vērtējot tālāk šīs personas piederību pret kultūrtelpu, kurai persona jūtas piederīga, tas ir vērtējams uz konkrēto brīdi un konkrētajos apstākļos. Tas, ka bērna piedzimšanas brīdī viņi ir norādījuši kā gruzīni un pēc tam asociē sevi kā krievu tautības pārstāvi, tas ir vērtējams konkrētās lietas ietvaros, kurā kultūras telpā tad patiesībā šīs personas kurā iekļaujas. Tā nav valsts noteikta obligāta prasība, kas ir obligāta ticamā informācija, kas ir norādīta reģistrā. Tā ir personas brīva izvēle uz konkrēto brīdi, kam, viņš ir juties piederīgs, jo neviens nepārbauda viņa saiknes. Protams, ja mēs skatāmies no Minoritāšu konvencijas viedokļa, tad mums ir jāvērtē, vai personai ar konkrēto mazākumtautību ir saiknes, kā dzimtas saiknes, tas ir tas pamats, uz kā balstās šīs te minoritāšu valodas kultūras aizsardzība, kas ir viņas dzimtas turpinājums.

S. Bērtaitis.

Bet ja tāpat ja bērna tēvs ir gruzīnu tautības un māte ir ukraiņu tautības... tad bērns varētu būt... nu, ja jūs runājat par šīs te piederības vēsturisko saikni ar šo te... vai tad varētu runāt, ka ir piederīgs krievu tautībai?

S. Mertena.

Tur ir jāvērtē lietas konkrētie apstākļi. Es nevarēšu jums atbildēt konkrētās lietas ietvaros, nezinot šo te...

S. Bērtaitis.

Paldies. Vairāk jautājumu nebūs.

A. Laviņš.

Jā. Mertenas kundze, paldies jums par sniegto viedokli un par dalību tiesas sēdē. Novēlēšu jums jauku dienu! Paldies jums!

Tā... Turpinām uzklausīt pieaicinātās personas un nākamais ir tiesībsargs. Un tiesībsargu šajā tiesas sēdē pārstāv tiesībsarga biroja Bērnu tiesību nodaļas vadītāja Laila Grāvere.

Tiesas sēžu sekretārei... Vai personu apliecinoši dokumenti ir pārbaudīti?

P. M. Daugavvanaga-Vanaga.

Dokumenti ir pārbaudīti.

A. Laviņš.

Paldies.

Grāveres kundze, lūdzu tiesībsarga vārdā aicinu sniegt viedokli.

L. Grāvere.

Labdien, godātā tiesa!

Tiesībsargs jau rakstveidā ir izteicis viedokli un es tagad īsumā par būtiskāko.

Tātad, ar apstrīdētajām normām no Izglītības likuma ir izslēgtas visas normas, kas regulē mazākumtautību izglītības programmas, tās aizstājot ar interešu izglītības mazākumtautību programmām.

Un būtisks ir mērķis, sasniedzamais mērķis, ko valsts vēlējies sasniegt ar šo te izglītības reformu. Viens mērķis ir stiprināt pilsoniskās sabiedrības vienotību un savukārt otrs mērķis ir veicināt valsts valodas prasmi, lai šis izglītojamais jeb cilvēks iegūtu maksimālo labumu, ko var dot valsts izglītības sistēma – gan turpinot izglītības iegūvi valsts valodā, gan iesaistīties dažādās interešu izglītības programmās, gan līdzdarboties kultūras un sociālajā dzīvē, gan vēlāk arī visos Latvijas demokrātiskajos procesos. Tātad, iekļauties Latvijas sabiedrībā visplašākajā nozīmē. Un tieši latviešu valodai ir jābūt tai, kas vieno visus Latvijas iedzīvotājus, lai kāda būtu katra cilvēka izcelsme. Tas ir šis lielais globālais mērķis.

Un tiesībsarga ieskatā apstrīdētās normas ir piemērotas šī mērķa sasniegšanai, jo tieši izglītības iegūšana latviešu valodā nevis latviešu valoda kā priekšmets, kā mācību priekšmets, tieši visas izglītības satura apgūšana latviešu valodā var sekmēt šī mērķa sasniegšanu. Un, kā ir pierādījusi iepriekšējā pieredze, tad kopš 1998. gada īstenotā šī pakāpeniskā pāreja uz vispārējās izglītības īstenošanu latviešu valodā šo mērķi nav sasniegusi un, nu, tā vēsture ir pierādījusi, ka mērķus nav iespējams sasniegt ar mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, kā tikai ar pāreju uz pilnīgu izglītības satura iegūvi latviešu valodā.

Par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 1. pantam. Nu, es nepakavēšos, jo tiesībsarga ieskatā tur atbilst. Tiešām mazākumtautību pārstāvji bija iesaistīti, plaši iesaistīti gan mazākumtautību pārstāvētās organizācijas, gan pārstāvji bija uzklausīti. Jā, nevar apgalvot, ka līdzdalība ir bijusi neefektīva tikai tādēļ, ka lēmuma adresāti tam

nepiekrīt.

Par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 112. panta pirmajam teikumam: „Ikvienam ir tiesības uz izglītību.” Ne no Satversmes 112. panta, ne no Latvijas starptautiskajām saistībām neizriet valsts pienākums garantēt nepilngadīgo izglītojamo likumiskajiem pārstāvjiem vai pilngadīgajiem izglītojamiem iespēju izvēlēties izglītības iegūšanas valodu. Šādas tiesības nav. Tiesības uz izglītību garantē iespēju iegūt kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību valstī izveidotās izglītības sistēmas ietvaros.

Arī Minoritāšu konvencijas 14. panta trešā daļa noteic, ka nacionālo minoritāšu valodas apgūšana nodrošināma nekaitējot oficiālās valodas apguvei vai izglītības iegūšanai šajā valodā. Tātad arī konvencija pieļauj šo otru iespēju – izglītības iegūšanu valsts valodā. Tā ir uzskatāma par atbilstošu Minoritāšu konvencijai un Minoritāšu konvencija neierobežo Latvijas valsts tiesības veidot tādu izglītības sistēmu, kādu tā uzskata par atbilstošu Latvijas vēsturiskajiem apstākļiem un izglītības politiskajiem mērķiem.

Un tiesībsarga ieskatā Minoritāšu konvencijas 13. pantā paredzēto mērķi – saglabāt savu nacionālo identitāti, apgūt mazākumtautību valodu, tradīcijas un kultūru – var sasniegt interešu izglītības ietvaros. Un tādējādi ir panākts taisnīgs līdzsvars starp nacionālo minoritāšu interesēm saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību un valsts interesēm savukārt izveidot vienotu izglītības sistēmu demokrātiskās valsts iekārtas stiprināšanai.

Un tiesībsarga ieskatā, vērtējot apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 112. pantam, ir būtisks apstāklis, ka likumdevējs vienlaikus ar apstrīdētajām normām ir pieņēmis grozījumus Izglītības likumā un Vispārējās izglītības likumā, kas paredz izglītojamā tiesības pirmsskolas un pamatizglītības posmā saņemt personalizētu un individualizētu atbalstu valsts valodas apguvei, ja tāds ir nepieciešams, un izglītības iestāžu pienākumu sniegt šādu atbalstu tiem, kam tas ir nepieciešams. Tātad arī atbilst Satversmes 112. pantam.

Bet par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 114. pantam, kurš nosaka, ka personām, kuras pieder pie mazākumtautībām, ir tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību.

Nu, šī norma ir jātulko kopsakarā ar Latvijas starptautiskajām saistībām, un Latvijai ir saistoša tātad šī Minoritāšu konvencija, kuras 13. panta pirmā daļa noteic, ka izglītības sistēmas ietvaros puses apņemas atzīt, ka personas, kuras pieder pie nacionālajām minoritātēm, ir tiesīgas izveidot un vadīt savas privātās izglītības un apmācības iestādes. Un, kā jau iepriekš šeit tika minēts, ka Satversmes tiesa savā spriedumā Nr. 2018-22-01 ir atzinusi, ka pie mazākumtautībām piederošas personas ir tiesīgas dibināt un vadīt gan neformālās izglītības iestādes, gan arī vispārējās izglītības iestādes. Tātad tādas, kas nodrošina vispārējo izglītību. Un Minoritāšu konvencijas 13. panta pirmajā daļā noteikto tiesību izveidot un vadīt privātās izglītības iestādes jēga

un saturs ir tieši izglītības nodrošināšana savā un mazākumtautību valodā. Nosakot pienākumu visās privātajās izglītības iestādēs, arī tādās, ko ir dibinājuši nacionālo minoritāšu pārstāvji, izglītības iegūšanu nodrošinot valsts valodā, nu, šīs 13. panta pirmajā daļā noteiktās tiesības, nu, faktiski zaudē savu jēgu. Un, kā arī tiesībsargs savā rakstveida viedoklī norādīja, ka tādu pamattiesību ierobežojumu, kas atņem tiesību pēc būtības, nevar uzskatīt par samērīgu, tādēļ tiesībsarga ieskatā apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 114. pantam tiktāl, ciktāl tās attiecas uz personu, kas pieder pie nacionālajām minoritātēm, tiesībām dibināt privātās vispārējās izglītības iestādes.

Bet te ir jāņem vērā, ka šī te norma – Minoritāšu konvencijas 13. panta pirmā daļa – attiecas uz dibinātājiem, nevis uz bērniem. Šajā gadījumā pieteikuma iesniedzēji ir bērni, kas pieder pie mazākumtautībām. Ja mēs skatāmies no bērnu tiesību viedokļa, bērnu kā pie minoritātēm piederošu bērnu, tad šīs normas atbilst, jo bērni var savu nacionālo identitāti, kultūru un valodu attīstīt interešu izglītības ietvaros. Ja mēs raugāmies uz minoritāšu pārstāvju tiesībām dibināt savas privātās skolas, tādā gadījumā ir saskatāma neatbilstība, bet vai tas ir vērtējams šīs lietas ietvaros, tas ir, protams, tiesas izšķiršanās, jo šis jautājums atklāts bija arī pirmajā tiesas sēdes dienā, es sekoju līdzī... vai tas ir skatāms, vai ir gaidāma nākamā konstitucionālā sūdzība tieši no dibinātājiem kā uzņēmējdarbības ierobežojuma un šīs Konvencijas 13. panta pirmās daļas pārkāpums.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Grāveres kundze, sakiet, lūdzu... joprojām tas pats jautājums, ko es arī uzdevu Tieslietu ministrijas pārstāvei par Satversmes tiesas spriedumu lietā Nr. 2018-22-01 pausto atziņu, ka valstij atbilstoši Satversmes 112. panta pirmajam teikumam un 114. pantam ir jānodrošina pie mazākumtautībām piederošām personām... un šeit ir uzsvars... uz pienācīgu iespēju saglabāt savu identitāti vispārējās izglītības procesā privātajā izglītības iestādē.

Jūs minējāt, ka šo mazākumtautību valodas un etniskās un kultūras savdabības saglabāšanu ir iespējams īstenot, piedaloties mazākumtautību interešu izglītības programmā. Bet interešu izglītība ir neformālās izglītības sastāvdaļa. Vai tā, jūsuprāt, būtu vispārējās izglītības sastāvdaļa? Un tādā veidā būtu nodrošināma tās atziņas izpilde, kas ir minēta Satversmes tiesas spriedumā?

L. Grāvere.

Interešu izglītība... tā neietilpst vispārējā izglītībā, bet interešu izglītība ietilpst kā izglītības sistēmā kopumā. Un ja mēs raugāmies, ka izglītība tāpat ir obligāta... izglītība ir obligāta, bet tā ir izvēle, personas izvēle... līdz šim tā bija un vēl joprojām

atsevišķām klašu grupām... tā ir izvēle, vecāku izvēle, vai pieteikt savu bērnu latviešu valodas šajā izglītības programmā vai mazākumtautību izglītības programmā. Un līdz šim tādas minoritāšu interešu izglītības programmas nebija paredzētas un tādas... es nevaru apgalvot, ka tādas nepastāvēja, bet katrā ziņā tādas nebija populāras. Iespējams, bija šāda interešu izglītība, bet nu... tagad tā ir ieviesta un nostiprināta. Faktiski tagad tā pāreja aizstāj minoritāšu izglītības programmu vispārējā izglītībā... aizstāj ar minoritāšu interešu izglītības programmu. No tāda bērna viedokļa... nu, tam nebūtu izšķirošas nozīmes, vai valodu un kultūru apgūst... ja tiktāl būtu, ka viss obligātais saturs ir jāiegūst latviešu valodā, kas būtu visnotaļ atbalstāmi, bet, ja tādas minoritāšu izglītības programmas tiktu saglabātas, tad tās būtu tieši atsevišķas nodarbības valodas un kultūras apguvei. Un ja tās būtu kaut vai obligātā saturā... nevis obligātajā saturā, bet šajā minoritāšu programmā atsevišķas nodarbības, vai kā interešu izglītības, tam nebūtu izšķirošas nozīmes, jo tad, kad Satversmes tiesa pieņēma šo spriedumu, tad jau nebija pieņemts tas, ka būs šīs interešu izglītības nodarbības, lai to aizstātu vai to kompensētu... Tā kā... faktiski nu, no mazākumtautību bērnu viedokļa tiesībsargs nesaskata, ka šeit būtu tiesību pārkāpums, ka šīs tiesības būtu samazinātas vai kādā mazākā apjomā... Jā, nu Satversmes tiesas spriedums netiek izpildīts, jo tur ir skaidri pateikts, ka tam ir jābūt vispārējās izglītības... bet, nu, faktiskie apstākļi ir mainījušies... tiesiskais regulējums arī ir mainījies un arī faktiskie apstākļi ir mainījušies... tad šādas interešu izglītības programmas nebija, tagad tādas ir.

A. Laviņš.

Jā... Kā jūs vērtējat to, ka citos Satversmes tiesas spriedumos, kur bija vērtēts iepriekšējais izglītības reformas posms, ir lietoti atšķirīgi jēdzieni? Šajā spriedumā, ko es pieminēju, ir lietots jēdziens „vispārējās izglītības procesā privātajās izglītības iestādēs”. Citos nolēmumos ir lietots jēdziens „izglītības procesā”, kas acīmredzami norāda uz to, ka tas ir plašāks jēdziens un varētu aptvert gan formālo, gan neformālo izglītību. Bet šajā spriedumā, kur runa bija par privātajām izglītības iestādēm, un šī lieta arī ir par privātajām izglītības iestādēm, tāpēc es to uzmanību vēršu uz to... ka tieši ir akcentēts, ka vispārējās izglītības procesā. Tamdēļ arī tiesas sēdē ir šie jautājumi, kā obligātajā saturā bērni, kas pieder pie mazākumtautībām, var apgūt savu mazākumtautības valodu un kultūras saturu.

Tāpēc ir tas jautājums... Es šobrīd varbūt nedaudz izskaidroju to, kāpēc es vaicāju, jo tiesībsargs tomēr lūkojas uz šo... Vai joprojām jūs uzstājat uz atbildi, ka faktiskie apstākļi un tiesiskie apstākļi ir mainījušies? Tajā laikā, kad spriedums tika pieņemts, nemaz nepastāvēja... lai gan jūs teicāt, ka nezināt pilnībā, vai bija mazākumtautību interešu izglītības programmas piedāvātas.

L. Grāvere.

Nu, vismaz tādas nebija noteiktas kā obligātas, ka tādām ir jābūt, ja ir pieprasījums, kā tas ir šobrīd un kā šobrīd arī zinām, ka tās tiek nodrošinātas... un, kā saka, līdz tiesībsargam nav nonācis kāds signāls, ka tādas netiek nodrošinātas...

Jā, tieši... kā jūs izskaidrojāt, izglītības saturā ietilpst interešu izglītība, bet vispārējās izglītības – nē. Un tāpēc arī tiesībsargs savā rakstiski sniegtajā viedoklī norādīja uz to, ka tas ierobežo tieši šo privāto skolu... nacionālo minoritāšu pārstāvju tiesības dibināt savas privātās skolas, jo tagad šis zaudē jēgu šīs tiesības dibināt savas privātās skolas. Jo kamdēļ lai nacionālās minoritātes pārstāvis dibinātu savu privāto skolu, kurā viss izglītības saturs būtu jānodrošina latviešu valodā. Tur jau tā tiesība pēc būtības zaudē savu jēgu...

A. Laviņš.

Jā... un tad jūs arī minējāt, ka ievērojot to, kas ir šīs lietas izskatīšanas priekšmets un tā kā pieteikuma iesniedzēji ir bērni, kas iegūst izglītību, tad Minoritāšu aizsardzības konvencijas 13. pants tikai vēlreiz noprecizē šo, un tiesībsargaprāt nav attiecināms uz pieteikuma iesniedzējiem, jo viņi nav šīs privātās skolas dibinātāji, bez šaubām. Tāda bija loģika?

L. Grāvere.

Jā, ka 13. pants nav attiecināms, jo viņi nav dibinātāji, uz iesniedzējiem ir attiecināms Minoritāšu konvencijas 14. pants, kurš paredz šīs tiesības šo savu kultūras un nacionālo identitāti attīstīt un saglabāt.

A. Laviņš.

Jā. Un šīs Konvencijas 14. panta minimālais standarts, jūsuprāt, ir ievērots, jo no, tātad, vispārējās izglītības procesa mazākumtautības valodas un kultūras apguve ir pārnesta uz mazākumtautību interešu izglītības programmu. Tāds ir tiesībsarga uzskats?

L. Grāvere.

Jā, pārnesta. Un turklāt tās programmas ir jānodrošina obligāti, ja ir pieprasījums, tā vairs nav pašvaldības brīvā griba dibināt vai nedibināt šādas interešu izglītības programmas. Un šīs trīs stundas... līdz trim akadēmiskajām stundām apmaksā, bet tas neliedz nodrošināt arī plašāk par pašvaldības līdzekļiem, privātajiem līdzekļiem... tā kā tas ir tas minimums...

A. Laviņš.

Paldies.

Un turpināsim vēl ar tiesnešu jautājumiem.

Vārds tiesnesei Irēnai Kucinai. Lūdzu!

I. Kucina.

Sveicināti! Paldies.

Es gribētu precizēt, ko jūs šodien teicāt. Proti, papildu paskaidrojumos ir uzsvērts... jūsu papildu paskaidrojumos, ka mazākumtautību interešu izglītība, kuras īstenošanai var paredzēt līdz trim mācību nodarbībām akadēmiskajām stundām nedēļā, neesot pielīdzināma mazākumtautību pirmsskolas un pamatizglītībai, kas tiek īstenota katru dienu. Šeit runa ir par apjomu.

Attiecīgi jautājums ir... Ko tiesībsargs ar šo gribēja pateikt? Vai jūs piekrītat tam, ka šāds apjoms tagad ir... kā mēs dzirdējām, ka ir novirzīts uz neformālo izglītību... vai tomēr jūs to apšaubāt ar šādu savu apgalvojumu, kas ir rakstveidā iesniegts?

L. Grāvere.

Šis papildu jautājums, ko tiesa uzdeva, bija uzdots konkrēti par tiesībsarga secinājumu, kurā tiesībsargs pauda viedokli, ka šīs normas neatbilst Satversmes 114. pantam, ciktāl tās attiecas uz šiem dibinātājiem, uz mazākumtautību pārstāvju dibinātām izglītības iestādēm. Līdz ar to, ka tādā kontekstā tas netika ņemts vērā šīs interešu izglītības aspekts, jo... ja dibinātājs... viņš dibina savu skolu kā mazākumtautības pārstāvis savu privātskolu, tad tur būtu lielāks apjoms, nekā trīs šīs interešu izglītības nodarbības būtu paredzamas... tas būtu līdzīgi kā tajās skolās, kas ir dibinātas uz starptautisko līgumu pamatiem, tur ir vairāk šo priekšmetu... gan vēsture, gan kultūra, gan valoda... tā ir izglītības procesa sastāvdaļa. Nu, interešu izglītība tomēr ir ārpus obligātā satura. Ja tas būtu obligātajā saturā, tas būtu vairāk integrēts tādā ikdienas mācību saturā nevis atsevišķi kā interešu izglītības nodarbības...

I. Kucina.

Labi.. Paldies.

Bet tad paturpināsim. Attiecībā uz apjomu. Šis jautājums arī bija apskatīts, kad runāja Tieslietu ministrijas pārstāve. Jautājums – kā jūs vērtējat to apjomu – šīs trīs mācību nodarbības (akadēmiskās stundas) nedēļā... vai tas ir pietiekoši, jūsuprāt... no tām sniegtajām atbildēm, ko mēs arī dzirdējām no Izglītības ministrijas... teiksim, jūsu vērtējums? Kā jūs vērtējat no savas puses?

L. Grāvere.

Drīzāk, ka tas nav pietiekams, jo tur ir ne tikai valoda, tur ir valoda, vēsture, kultūra... nu, diez vai tas ir īsti apgūstams tādā pietiekamā apmērā trīsreiz nedēļā pa 40 minūtēm... nu, diez vai... Tas drīzāk ir tāds satura jautājums un arī jautājums pašiem mazākumtautību pārstāvjiem, kā viņi to redz, cik būtu pietiekams.

I. Kucina.

Paldies.

Un tad nepastāv... cik es saprotu, arī tādi starptautiski standarti, kas noteic, kāds apjoms ir tas minimums, ko vajadzētu nodrošināt.

Bet kā, jūsuprāt, tad attiecīgi varētu izvērtēt. Viens – ir tie ir pētījumi, kas tika minēti... Otrs... jūs sakāt šobrīd, ka, visticamāk, ir nepietiekami. Tātad, kāda ir tā metode, metodoloģija, pēc kā tad novērtēt, vai apjoms ir pietiekams, vai tās tiesības tiek garantētas? Vai jūs tik tālu nepētījāt šo jautājumu?

L. Grāvere.

Nē, uz to es nevarētu atbildēt, jo tas ir jautājums tāds plašs... jo tad, kad bija bilingvālā izglītība, tad valoda bija obligātā saturā īstenojama valodas apguve... mācot arī jebkuru mācību priekšmetu, jo visu īstenoja bilingvāli. Tagad to mēs izņemam. Līdz ar to valodai būtu jāvelta vairāk laika tieši valodas apguvei, plus vēl nāk šī vēsture, kultūra... Nu, tas ir tāds... nu, es nevaru atbildēt, cik ir vajadzīgs, cik ir nepieciešams un varbūt kurā izglītības posmā... kas varētu arī atšķirties, kas pirmsskolā un kas pamatskolā. Tā kā...

I. Kucina.

Labi.. Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Vārds tiesnesim Artūram Kučam. Lūdzu!

A. Kučs.

Jā, paldies par jūsu viedokli.

Man būs divi jautājumi.

Pirmais. Es jau iepriekš prasīju arī par kvalitāti... Tā kā jūsu arī viens no... savukārt tiesībsargam ir tieši izglītības kvalitāte. Satversmes tiesa iepriekšējos reformas posmos... mēs pat toreiz nevarējām izvērtēt to kvalitāti, jo tā tikai tika uzsākta. Vai, jūsuprāt, pēc iepriekšējās reformas, ņemot vērā tajos priekšmetos, kur bija pāreja uz valsts valodu, bija jāvērtē un es sapratu no Izglītības ministrijas, ka mums ir reitingi

tieši par latviešu valodu, kā tas ir mainījies... bet matemātikā... ķīmija, fizika... kā ir sekmes tur mainījušās. Ja es pareizi sapratu, tad šāds pētījums mums nav. Vai, jūsuprāt, tas bija jādara un vai varbūt tiesībsargā ir bijis kāds vērtējums vai jums ir kāds priekšstats, kā tā reforma ir ietekmējusi tajās skolās izglītības kvalitāti? Par to es gribēju... jo, protams, jūs piekritīsiet, ka no bērnu interešu viedokļa tas ir ārkārtīgi svarīgi, kā jebkura reforma, kas vērsta uz izglītību, kā viņa ietekmē izglītības kvalitāti.

L. Grāvere.

Nu, šī reforma, kas ir ar apstrīdētajām normām, viņa ir tikko sākusies. No 2023. gada... tas ir šis mācību gads.

A. Kučs.

Tam es piekrītu, bet mums jau ir bijuši vairāki posmi. Es domāju, ka valstī... pirms veicot šo, vai nebija jāpaskatās, kā tā iepriekšējā ir ietekmējusi, jo mums jau arī šīs lietas ietvaros ir izskanējuši argumenti, ka ir sliktāka kvalitāte kaut kādos atsevišķos... tāpēc es arī par to pajautāju.

L. Grāvere.

Tātad, šo apstrīdēto normu kontekstā rezultātus vēl nav iespējams izvērtēt, jo šis ir pirmais mācību gads, kurš tagad nu tikai beigsies maijā, tātad rezultātus vēl nevar izvērtēt.

Jāsaka gan, ka rezultāti ir ļoti slikti neatkarīgi no valodas, ja mēs tā skatāmies par izglītības kvalitāti kopumā, cik daudz bērnu nenokārtoja pamatskolas eksāmenu arī latviešu skolās... tātad tas ir tāds globāls jautājums par izglītības kvalitāti. Vai tas ir tieši saistīts ar latviešu valodu... nu, te es domāju, ka Izglītības ministrijai ir dati par vidējo izglītību noteikti, jo vidējā izglītība jau ir kopš 2020. gadā latviešu valodā, tā kā noteikti dati ir par to. Tur var šos rezultātus novērtēt, kā vidusskolu... vai tie rezultāti ir sliktāki nekā tad, kad bija bilingvālā izglītība.

Tiesībsargam vienīgais pētījums, kas ir bijis un tiešām apjomīgs... tas ir tas, kas arī Satversmes tiesai ir zināms, tas ir 2013. gada pētījums par bilingvālās izglītības īstenošanu, kur bija viennozīmīgs secinājums, ka ar bilingvālo izglītību šo mērķi sasniegt nevar. Tas, kas bija normatīvajos aktos noteikts, neatbilda praksē par šo procentuālo to proporciju. To neviens nekontrolēja un pat nezināja, cik tur procentiem ir jābūt un kādā valodā šai stundai ir jānotiek. Tā kā bilingvāli tas ir pierādīts, ka tas nestrādā.

A. Kučs.

Ja es varu jūs drusku pārtraukt... tad problēma bija normās vai praksē?

L. Grāvere.

Problēma bija praksē un kontroles trūkumā.

A. Kučs.

Paldies.

Otrs jautājums par 13. pantu. Un jūs jau atbildējāt, bet es gribētu tomēr precizēt. Es piekritīšu, ka tiešā veidā, kā jūs pareizi teicāt, tas attiecas uz tiesībām dibināt. Bet, kā jūs norādījāt, šīs apstrīdētās normas principā jūsu ieskatā... tad zūd jēga dibināt skolu, tad var dibināt interešu pulciņu, kurā var apgūt konkrētās mazākumtautības valodu. Bet ja neviens no, es teiktu, dibinātājiem, nevēršas, pieņemsim, Satversmes tiesā, vai tas kaut kādā veidā neskar arī pie mazākumtautībām piederošos bērnus un viņu iespējas tādā veidā arī netiek ietekmētas?

L. Grāvere.

Tas skar, jo vecākiem ir samazinātas izvēles iespējas, jo, ja šādas mazākumtautības dibinātas privātās skolas nav vai nebūs, tad šīs skolas nevarēs attiecīgi arī izvēlēties bērnu vecāki. Taču no starptautiskajām normām neizriet tādas tiesības izvēlēties... tā kā tiesības tiks samazinātas, bet tiesību pārkāpums nav, jo šādas tiesības netiek garantētas.

L. Kučs.

Labi. Paldies.

L. Laviņš.

Jā. Paldies.

Vārds tiesnesim Gunāram Kusiņam.

Lūdzu!

G. Kusiņš.

Jā. Labdien!

Man īss jautājums arī saistībā ar konvencijas interpretāciju, par ko, kā es saprotu, ir dažādi viedokļi un būtu labi dzirdēt tiesībsarga viedokli.

Vai jūsu viedoklis ir tāds, ka konvencija prasa mazākumtautībām piederošām personām, lai viņām būtu tiesības iegūt vispārējo izglītību vai arī citu izglītību, pamatizglītību, savā dzimtajā valodā un saņemt valsts atzītu diplomu.

L. Grāvere.

Nē. Konvencija šādas tiesības neprasa nodrošināt. Tur ir šis saiklis „vai”. Tātad, vai iegūt izglītību šajā valodā, vai apgūt izglītību... Neparedz konvencija šādas tiesības

un neprasa valstij nodrošināt.

G. Kusiņš.

Un vai no konvencijas, jūsuprāt, izriet, ka ir obligāti jāiegūst, ja neizpilda kaut kādas prasības, respektīvi, ja neizpilda pat šīs prasības, ko mēs definējam kā minimālās prasības vai neizpilda valsts izglītības standartu. Vai arī tad ir tiesības pretendēt uz valsts atzītu izglītības dokumentu?

L. Grāvere.

Nē. Nav tiesības pretendēt uz valsts atzītu izglītības dokumentu. Valsts nosaka šīs minimālās prasības, kas ir izglītības standarts, mums ir pamatizglītības standarts un vispārējās vidējās izglītības standarts. Un, ja valsts izsniedz dokumentu, ka izglītojamais ir apguvis noteiktā izglītības pakāpē izglītību, tad valsts garantē, ka viņš šo saturu ir apguvis. Vienots saturs. Neatkarīgi no tā, vai tā ir privātskola, vai tā ir pašvaldības dibināta, saturs ir vienots, atbilstošs valsts izglītības šim standartam. Un tās ir šīs minimālās prasības arī ANO Bērnu tiesību konvencijas izpratnē. Minimālās prasības, jo skolām ir rīcības brīvība arī īstenot kādus papildu mācību priekšmetus, kādus šos te kursus, kas nav šajā standartā iekļauts.

G. Kusiņš.

Un tādā sakarā... kā jūs varētu vērtēt to Satversmes tiesas atziņu, kas jau šeit iepriekš no kolēģa Alda Laviņa tika pieminēta attiecībā uz vispārējās izglītības stadiju, ka mazākumtautībām jānodrošina šī iespēja.

Sakiet, lūdzu, vai to atziņu varētu vērtēt tā, ka, ja privātā skola izvēlās realizēt valsts izglītības programmu, tad viņai ir obligāti jādod iespēja, ka mazākumtautības varēs apgūt kaut ko arī šajā vispārējās izglītības posmā mazākumtautības valodā? Jeb tas ir kaut kā savādāk izprotams? Jo sākotnējā izvēle, ka privātā skola izvēlās piemērot šo standartu attiecībā uz savām programmām, tā ir privātās skolas izvēle un valsts nespiež viņu. Vai mēs varētu teikt, ka tā atziņa ir interpretējama atkarībā no privātās skolas izvēles?

L. Grāvere.

Varbūt īsti neuztvēru jautājuma būtību... varbūt kaut kā...

G. Kusiņš.

Jā, mēģināšu pārformulēt.

Privātajai skolai nav obligāti jāizvēlas valsts apmācības programma. Tā ir viņas brīva izvēle. Likumā rakstīts, ka tā ir viena no privātās skolas izvēles iespējām. Protams, ka privātā skola tiek dibināta ar nolūku, kā jau kolēģis teica, ar mazākumtautības

valodu. Tas nolūks, neapšaubāmi, ir skaidrs.

Bet vai šeit neiznāk tā, ka iepriekšējā Satversmes tiesas atziņa ir par situāciju, kad bija tieši vispārējās izglītības ietvarā šī iespēja mācīt arī mazākumtautību valodā. Vai tas, ka mazākumtautību skola pati izvēlējās šo iespēju apmācīt, ietekmē šo? Viņa var mācīt arī svētdienas skolā šo.

L. Grāvere.

Svētdienas skola – tā būs interešu izglītība.

G. Kusiņš.

Nu, jā. Un tad jūsu pozīcija pamatojas uz to, ka iepriekšējā sprieduma taisīšanas laikā interešu izglītība nebija tik atzīta, populāra vai kas un tādēļ jūs šo atziņu... vai tikai tādēļ jūs šo atziņu neattiecināt uz šo? Vai es pareizi saprotu?

L. Grāvere.

Iepriekšējā periodā tad, kad Satversmes tiesa taisīja šo spriedumu... jā, interešu izglītība, mazākumtautību interešu izglītība nebija noteikta kā obligāta, līdz ar to tā situācija bija atšķirīga. Taču tiesībsarga viedoklis, ka netiek nodrošinātas minoritāšu tiesības dibināt savas skolas jau tomēr ir vairāk par to, ka... ja mēs nosakām pilnīgi vienādu to izglītības saturu un īstenošanas valodu, ka tad zūd jēga minoritāšu tiesībām dibināt savas skolas kā vispārējās izglītības iestādes. Un lai šīs tiesības nodrošinātu, tad privātajām būtu jābūt lielākai rīcības brīvībai papildus iekļaut izglītības procesā papildu šim minimālajam jeb papildus valsts standartam vēl, piemēram, šo mazākumtautību valodu, vēsturi, kultūru vai ko viņi uzskata par nepieciešamu sava mērķa sasniegšanai.

G. Kusiņš.

Bet tad tas...

L. Grāvere.

Es varbūt pabeigšu domu... bet tas nevarētu noteikti būt tā, ka kādu mācību priekšmetu īsteno mazākumtautību valodā, jo bērni izglītības iestādes maina, mācās, teiksim, privātskolā, pēc tam pāriet uz pašvaldības skolu un tad šim bērnam nebūs iespēju turpināt... būs apgrūtināta iespēja turpināt izglītības iegūšanu pašvaldības dibinātā skolā, tā kā obligāti šim saturam jeb šim valsts noteiktajam minimumam jeb standartam būtu jābūt īstenojamam latviešu valodā, lai izglītību var turpināt jebkurā skolā, bet minoritāšu pārstāvju dibinātās skolās būtu jābūt iespējai papildus iekļaut izglītības saturā tieši ar minoritāšu valodu, kultūru, etnisko savdabību saistītus mācību priekšmetus.

G. Kusiņš.

Bet tad es tieši atgriezīšos varbūt pie pirmā sava jautājuma.

Ja jūs atbildējāt, ka konvencija neprasa, ka viņiem ir tiesības iegūt nosacīti valsts diplomu, ja viņiem ir apmācība citā valodā. Un tagad to pēdējo atbildi, ka viņiem zūd jēga dibināt savu skolu mazākumtautību, jo viņi nevarēs izsniegt šādu diplomu. Bet konvencija, jūsuprāt, neprasa, ka viņiem ir tiesības prasīt, lai iegūtu valsts diplomu, veidojot ar savu apmācības valodu.

Vai starp šīm divām tēzēm jūs neredzat kaut kādu tādu neatbilstību?

Atbildot uz pirmo jautājumu, jūs teicāt, ka jums liekas, ka konvencija neizvirza prasības, ka mazākumtautību pārstāvjiem ir tiesības iegūt izglītību un tajā skaitā saņemt valsts atzītu diplomu ar citu apmācības valodu, tātad ar mazākumtautību apmācību valodu. Un tagad mēs redzam, ka ir situācija, ka jūs sakāt, ka nav jēgas dibināt privātās izglītības iestādi, jo nevarēs iegūt... Tad kur... Kā tas savienojas?

L. Grāvere.

Tātad, Minoritāšu konvencijas 14. pants par izglītojamo tiesībām... par personām, kas pieder pie mazākumtautībām, viņām nav... jā, konvencija negarantē tiesības prasīt izglītības iegūšanu savā valodā. Izglītību var iegūt tā, kā valsts ir izveidojusi šo sistēmu. Piemēram, valsts valodā – latviešu valodā, bet valstij ir jānodrošina iespēja apgūt savu valodu, kultūru, ko Latvijas valsts šobrīd ir izvēlējusies šajā interešu... Tas ir viens. No izglītojamo tiesību skatījuma.

Bet Minoritāšu konvencijas 13. panta pirmā daļa, kas ir no dibinātāja... ja viņi vēlas dibināt savas skolas. Nu, jā... un ja viņiem ir jādibina tādas skolas, kurās māca tikai latviešu valodā, ka tā valsts ir izveidojusi to izglītības sistēmu, tad līdz ar to šīs minoritāšu tiesības dibināt savas skolas zaudē jēgu. Nu, tā...

Un tad lai sabalansētu... tad optimālais risinājums tiesībsarga ieskatā būtu, ka privātskolas, ko ir dibinājuši minoritāšu pārstāvji, izglītību tur iegūst pamatā latviešu valodā šo obligāto standartu, bet papildus īsteno... jau izglītības saturā papildus īsteno šos mācību priekšmetus kā mācību priekšmetus nevis kā interešu izglītību.

G. Kusiņš.

Labi. Paldies.

L. Grāvere.

Varbūt vēl viena tāda nianse par interešu izglītību...

Izglītības likumā ir definēts, kas ir interešu izglītība. Un tur ir, ka interešu izglītība ir neatkarīgi no iepriekšējās izglītības. Līdz ar to var izveidoties arī tāda situācija, ka ir, teiksim, tas krievu valodas pulciņš un tur nāk visi bērni... nu, tā kā skolās ir, pieņemsim, spāņu valodas pulciņš, un tur nāk visi, kam tā valoda interesē un

arī uz krievu valodas pulciņu nāk visi, kam tas interesē. Dažādi vecumi, gan latviešu bērni, gan krievu bērni... nu, tur tā kvalitāte var... nu... bet tas, protams, ir vērtējams... Var jau skola organizēt, kā tas ir šobrīd, mēs arī papētījām, kāda ir tā situācija skolās un ir tiešām, ka tā kā 1. klasei ir izglītība latviešu valodā, tad ir 1. klašu krievu valodas pulciņš... tā kā tur ir vienai mērķa grupai, tieši tiem bērniem, kuriem vairs nav mazākumtautības izglītības programmas, viņiem ir tieši tā vietā šī interešu izglītības programma. Nu, ja tā... tad tas ir pilnībā... bet tas ir atkal prakses jautājums nevis likuma jautājums. Likums tiešām mazākumtautības izglītības programmas aizstāj ar interešu izglītības programmām, kas ir izglītības tvērumā jeb izglītības sistēmas tvērumā, bet nav vispārējās izglītības tvērumā.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Un pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem... vai būs jautājumi?

I. Nikuļceva.

Jā, paldies. Protams, uzdošu vairākus jautājumus.

Tad vispirms es gribēju jautāt.

Sakiet, rakstveida viedoklī tiesībsargs ir atsaucies arī uz ANO Konvenciju pret diskrimināciju izglītībā 5. panta pirmo daļu. Bet nu varbūt tā sīkāk tas nav izvērts un, ņemot vērā tieši to jūsu sniegto viedokli tiesas sēdē par Mazākumtautību konvencijas 13. pantu, tad es gribu jautāt jums tieši par šo normu. Es viņu arī nocitēšu, lai būtu saprotams, par ko es jautāju. Tātad, Konvencijas pret diskrimināciju izglītībā 5. panta pirmās daļas C punkts nosaka, ka „ir svarīgi atzīt mazākumtautību pārstāvju tiesības turpināt viņu pašu izglītības pasākumus, ietverot skolu uzturēšanu un atkarībā no katras valsts izglītības politikas dzimtās valodas izmantošanu vai mācīšanu tajā”.

Sakiet, tad jautājums... nu, laikam jau nav strīda, ka Satversmes interpretācijā būtu arī šis starptautiskais līgums jāņem vērā. Latvija ir pievienojusies un ir saistošs. Sakiet, vai no šīs normas jūs izsecināt vai neizsecināt tieši bērnu tiesības privātajās skolās mācīties nu kaut vai daļēji dzimtajā mazākumtautības valodā?

L. Grāvere.

Jā, tiesībsarga rakstveida viedoklī ir atsauce uz šo starptautisko līgumu, bet arī šis starptautiskais līgums jau negarantē tiesības iegūt izglītību dzimtajā valodā. Tur ir – apgūt dzimto valodu... un šī apgūšana tiek nodrošināta arī interešu izglītības ietvaros.

I. Nikuļceva.

Labi. Tātad, jūs... nu, labi, es sapratu, ka jūs neuzskatāt, ka tas ir tieši vispārējā izglītībā.

Labi. Tad citu jautājumu es vēlos uzdot. Nu, vismaz iepazīstoties ar rakstveida viedokli, es tā īsti neredzēju, ka būtu analizēta situācija attiecībā tieši uz pirmsskolas iestādēm, attiecībā uz bērnudārziem un arī šodien, sniedzot viedokli, es īsti nesadzirdēju analīzi par šo.

Un tad es gribu jautāt tieši kādu viedokli attiecībā uz pirmsskolas iestādēm un nu es domāju, ka nav strīda par to, ka tieši mazajiem bērniem, nu, tā dzimtā valoda būtu būtiskāka. Šeit uz pārkāpumiem ir norādījusi gan Venēcijas komisija, gan Konsultatīvā komisija... tad sakiet, kāds ir viedoklis tieši par pirmsskolu tiesībsargam?

L. Grāvere.

Nu, pirmsskola ir viena no izglītības pakāpēm. Un pirmsskolā arī pirms šiem grozījumiem liela daļa rotaļu nodarbību bija jāorganizē latviešu valodā. Un kur, protams, prakse arī atšķīrās no normatīvā regulējuma... Līdz ar to uz šiem grozījumiem jau uz šo grozījumu spēkā stāšanās brīdi, tagad 2023. gada 1. septembrī, nu, bērniem jau bija... ja mēs skatāmies pēc tā normatīvā regulējuma, kuros ir tā jābūtība, kā ir jābūt... bērniem jau bija jābūt sagatavotiem uz šo pāreju latviešu valodā. Protams, es nerunāju par mazajiem, kas tikko uzsāk, bet par bērniem, kas kādu laiku jau ir bijuši Latvijas šajā izglītības sistēmā un šis regulējums attiecas arī uz privātajām par šīm pirmsskolas vadlīnijām. Tā kā latviešu valoda noteikti šiem bērniem nebija sveša un lai nu nebūtu tā, ka bērni tiek pēkšņi tā kā iemesti svešvalodā un viss notiek. Un ņemot vērā to, ka jau iepriekš rotaļu nodarbībām bija jābūt valsts valodā, un ka ir šis individualizētais atbalsts, tā kā faktiski šī valoda katram bērnam tiktu mācīta un tiktu palīdzēts... Tad es domāju, ka, skatoties ilgtermiņā, jo bērna intereses ir jāvērtē ilgtermiņā... bet, protams, te nāks vēl runātāji, kas vēl no psiholoģijas un pedagoģijas viedokļa sniegs viedokli, tā kā no tādām tiesībām uz izglītību nu nav saskatāms pārkāpums, ka pirmsskola pāriet uz izglītību valsts valodā. Tieši otrādi. Ka ir grūti bērniem pamatskolā... tā tendence latviski ir jāsāk jau no pirmsskolas, kad tieši pareizākais ceļš būtu no pirmsskolas šo izglītību nodrošināt valsts valodā, lai tad jau tā dabiski aizietu tālāk uz 1. klasi un turpinās šī izglītība valsts valodā.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Tad es uzdošu divus vēl precizējošus jautājumus tieši saistībā ar šo atbildi.

Nu, vispirms jūs teicāt, ka jā, bērnam ir pakāpeniski jāapgūst valsts valoda, bet tajā pašā laikā Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāves, nu, var teikt, tā diezgan tieši norādīja, ka ja bērns vecumā līdz 5 gadiem nevēlas doties uz pirmsskolas iestādi, tad

var runāt mazākumtautību valodā ģimenē.

Tad sakiet... pieņemsim, ka ir tā situācija, ka bērns līdz 5 gadu vecumam ir bijis ģimenē vai aukle ir pieskatījusi, un tā komunikācija ir bijusi tikai mazākumtautību valodā. Tad viņš tiek iemests šajā citas valodas vidē pilnībā. Vai tā nesanāk? Jo no 5 gadiem viņam ir obligāti jāapgūst pirmsskolas izglītība.

L. Grāvere.

Jā. Tā iznāk... Bet atkal... ja mēs raugāties tā, ka saskaņā ar starptautiskajiem... Bērnu tiesību konvencijas 18. pants un mūsu Bērnu tiesību aizsardzības likums nosaka, ka galvenie par bērnu audzināšanu un attīstību atbildīgie ir vecāki. Un vecāki, zinot to, ka no 5 gadiem būs obligātā izglītība, kura notiks valsts valodā, tad no atbildīgajiem vecākiem jau būtu šī valoda jāsāk mācīt patstāvīgi ģimenē vai nodrošinot, ka latviešu auklīte nāk pie bērniem, kas pārvalda šo valodu, un jāsatavos bērnu patstāvīgi, zinot, ka tā būs. Es domāju, ka tas būtu ļoti bezatbildīgi aizvest bērnu, kurš nevienu vārda nezina, uz sagatavošanu un kur viņš neko nesaprot... Tātad, tas atbalsts, ko nodrošina... atkal likumā jau ir pateikts, ka sniedz individualizētu un personalizētu atbalstu. Vai tas atbalsts pietiktu? Tam atbalstam būtu jābūt krietni intensīvākam un varbūt būtu jābūt kādam pedagoga palīgam, kurš vienam bērnam tulko un māca valodu. Bet nu vecākiem kā atbildīgiem vecākiem būtu bērns tam jāsatavos.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Tad otrs precizējošs jautājums par šo pašu. Nu varbūt... es nezinu... kaut kur ir mazliet nepareizi saprasta tā prasījuma būtība jeb tie pieteikuma iesniedzēju iebildumi... Jo pieteikuma iesniedzēji jau neiebilst pret valsts valodu, bet ie bilst pret to, ka privātajās izglītības iestādēs tiek vispār izslēgta mazākumtautības valoda.

Un tad man arī ir... turpinot to jautājumu par bērnu audzināšanu, tad lūgums komentēt šajā aspektā. Jo jūs uzverat to, ka ir jāapgūst valsts valoda, un pret to jau īsti nav nekādu iebildumu. Iebildumi ir pret to, ka ar bērnu nevar komunicēt viņa mazākumtautības valodā pat minimālā apmērā un pat ne pirmsskolas iestādē.

Tad vai šeit jūs nesaskatāt pārkāpumu no Satversmes kaut vai 114. panta viedokļa?

L. Grāvere.

Pieteicēja pārstāvis pirmajā sēdē tad, kad jūs runājāt... pieteicēja pārstāvis jau ļoti šo būtību, prasījuma būtību, ļoti precīzi raksturoja. Kā viņš teica, ka lieta ir par mūsu mazākumtautību privātskolu pastāvēšanu. Tur jau ir tā lietas būtība: par mazākumtautību privātskolu pastāvēšanu.

Nu, es domāju, nevis caur bērnu tiesībām... bet... jā, caur bērnu tiesībām ir veidota šī konstitucionālā sūdzība, bet lietas būtība ir par mazākumtautību dibinātu privātskolu pastāvēšanu faktiski. Jo, ja visa izglītība būs jāīsteno latviešu valodā, nebūs jēgas vairs šīs privātskolas dibināt mazākumtautību pārstāvjiem un tādas vispār Latvijā tā kā izzudīs.

Bet ka jau pirmsskola ir latviešu valodā, tieši no bērnu tiesību viedokļa, nē, tiesībsargs nesaskata tur pārkāpumu, ka mazajiem bērniem tiek mācīta valsts valoda šajā izglītības sistēmā jau no pusotra gada vecuma, lai viņi apgūst šo valodu un var tālāk turpināt izglītību, jo dzimto valodu iemācīs ģimene, jau vēlāk šīs interešu izglītības ietvaros jau papildus var apgūt... tā kā šeit nav... No bērnu tiesību viedokļa tiesībsargs pārkāpumu nesaskata.

I. Nikuļceva.

Labi. Jā.

Tad es uzdošu citu jautājumu. Lai gan par šo... man šķiet, varētu vēl ļoti daudz precizējošus jautājumus uzdot.

Bet tad jā... es gribu uzdot citu jautājumu un tieši par šo te vienlīdzības principu. Jūs, jā, ļoti daudz runājat par to, ka, piemēram, mazākumtautību bērniem ir jāapgūst valsts valoda, jo viņi var pāriet uz pašvaldību skolām, kur būs tikai valsts valodā. Bet mums tomēr ir paralēli pieļauta izglītība svešvalodās, kas ir tās valodas, kas ir Eiropas Savienības dalībvalstu valodas.

Un tad man ir jautājums arī, kā es jau iepriekš uzdevu citām pieaicinātajām personām, sakiet, vai jūsu ieskatā šajā lietā tomēr būtu arī jāsalīdzina tie mazākumtautību bērni, kuru valoda nav Eiropas Savienības dalībvalstu valoda, un tie, kuriem ir... un tā atšķirīgā attieksme.

Nu, ja jūs uzskatāt, ka ir jāsalīdzina, varbūt kādu savu komentāru, vai tā atšķirīgā attieksme arī tiesībsarga ieskatā ir pamatota, kā norādīja mums Izglītības un zinātnes ministrija un Tieslietu ministrijas pārstāve.

L. Grāvere.

Nu, konstitucionālā sūdzība nebija celta par atbilstību Satversmes 91. pantam. Līdz ar to tiesībsargs nav vērtējis padziļināti šo vienlīdzības aspektu. No šīs Eiropas Cilvēktiesību tiesas sprieduma tur izriet viennozīmīgi, ka šie bērni... šīs ir salīdzināmas grupas, visi mazākumtautību bērni, lai pie kādas minoritātes viņš piederētu, tātad tie ir mazākumtautību bērni, neatkarīgi no tā, vai tie ir poļu bērni vai krievu bērni, vai lietuviešu bērni... Bet vai ir objektīvs pamats atšķirīgai attieksmei? Tiesībsargs to nav vērtējis šīs lietas ietvaros. Tas ir vērtējams jautājums. Es jums tagad šeit stāvēt nevaru atbildēt viennozīmīgi, objektīva attieksme ir pamatota vai nepamatota konkrētajā lietā.

I. Nikuļceva.

Labi.

Un tad man varbūt tāds diezgan vispārīgs jautājums tieši par starptautisko organizāciju atzinumiem un tas ir Venēcijas komisijas un Vispārējās konvencijas Konsultatīvās komisijas 4. viedoklis par Latviju.

Un es nejautāšu saturiski, jo, nu, cik es saprotu, tiesībsarga viedoklis lielā mērā sakrīt, lai gan par pirmsskolām varbūt arī nē, bet nu par skolu pakāpi... par Konvencijas 13. pantu, kā var saprast, ka sakrīt...

Bet jautājums ir tāds. Sakiet, tiesībsarga ieskatā, cik ir lielā mērā jāņem vērā šie te viedokļi, interpretējot Satversmes 114. un arī 112. pantu. Nu, arī ņemot vērā to, ka citas pieaicinātās personas mums, tā vienkāršoti sakot, var teikt, ka tas nav jāņem vērā, tas ir tikai konsultatīvs un tas nav obligāti. Kā jūs skatāties uz šiem atzinumiem? Cik viņi ir jāņem vērā Satversmes interpretācijā?

L. Grāvere.

Nu, izstrādājot valsts politiku kādā jomā vai normatīvo aktu grozījumus, ir jāņem vērā tie starptautiskie līgumi, kuriem Latvija ir pievienojusies. Konvencijas ir jāņem vērā... tajās noteiktais šo komisiju viedoklis nav juridiski saistošs, nu, kā tas ir vispārzināms... līdz ar to, nu, tas ir jāvērtē, bet valsts var arī nepieņemt šim viedoklim un veidot tādu politiku, kādu tā uzskata par pareizu un vajadzīgu.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies. Tad mums laikam... ā... nē...

T. Džibuti.

Man vēl tikai viens jautājums par to likumdošanas procesu, ja atļausiet... Par Vispārējās konvencijas 13. pantu. Tā kā te bija diskusija gan par interpretāciju, tad tas būs atsevišķs jautājums... Bet vai tad likumdošanas procesā vajadzēja ņemt vērā arī Vispārējās konvencijas 13. pantu, neatkarīgi no tā, ka likumdošanas procesā piedalījās vai nepiedalījās, tika aicināti pārstāvji tieši no privātskolām? Tur jau bija visi panti jāņem vērā, pat nepieskaroties interpretācijai...

L. Grāvere.

Jā, vērtēt vajadzēja šo Nacionālo minoritāšu konvencijas arī 13. pantu, pieņemot šīs normas. Jā.

A. Laviņš.

Paldies.

Vai Saeimas pārstāvim būs jautājumi?

S. Bērtaitis.

Godājamā tiesa, man būs tikai viens jautājums.

Sakiet, lūdzu, pieteikuma iesniedzēji norāda, ka, pārceļot šo mazākumtautību satura apgūšanu no vispārējās izglītības procesa formālās izglītības ietvaros uz interešu izglītību, ir problēma saistībā ar to, ka interešu izglītība nav obligāta. Nu, ja salīdzina, piemēram, ar to, ka pamatizglītība ir obligāta un ka visiem bērniem būtu, kā saka, obligāti jāapgūst šis saturs. Tad interešu izglītībā tas vairs nav obligāts.

Kā jūs skatieties, vai šis apstāklis, ka šis mazākumtautību izglītības saturs, pārceļot uz interešu izglītības programmām, vairs nav obligāts, vai tā ir problēma no Satversmes 114. panta perspektīvas vai nē?

L. Grāvere.

Tā nav uzskatāma par problēmu, jo mazākumtautību izglītības programma kā tāda nav obligāta, tā ir izvēle izvēlēties mazākumtautību izglītības programmu. Tieši tāpat, kā var izvēlēties interešu izglītības programmu. Tas ir, kā viena, tā otra ir izvēles brīvība. Un obligāts ir, teiksim, pamatskolas izglītība vai obligātā sagatavošana.

Tā kā tur nav izšķirošas nozīmes, vai tā ir mazākumtautības izglītības programma vai tā ir interešu izglītības programma no tāda viedokļa, ka interešu nav obligāta.... Arī mazākumtautību programma nav obligāta...

S. Bērtaitis.

Jā. Es domāju tieši saistībā ar 114. pantu. Vai valstij būtu tā kā zināms pienākums tomēr šos te bērnus, piemēram, apgūt šo piederību šai mazākumtautībai jau zināmā mērā obligātā kārtā. Nu, ja mēs skatāmies, piemēram, uz pamatizglītības šo te obligātuma prasību, vai 114. panta kontekstā nav saskatāms zināms obligātums?

L. Grāvere.

114. panta kontekstā nav saskatāms obligātums, jo tās ir mazākumtautību tiesības nevis pienākums. Tikpat labi var mazākumtautībām piederoša ģimene neizvēlēties īstenot šīs tiesības un neizvēlēties ne mazākumtautību dibinātu skolu, ne programmu, ne interešu izglītību, tās ir tiesības.

S. Bērtaitis.

Paldies jums. Vairāk nebūs jautājumu.

A. Laviņš.

Paldies.

Grāveres kundze, paldies jums gan par rakstveidā sniegto viedokli, ko tiesībsargs ir sniedzis, gan arī par dalību šīs dienas tiesas sēdē un sniegtajām atbildēm.

Paldies. Lai jauka diena!

Cienījamie lietas dalībnieki! Šajā brīdī tiek izsludināts neliels pārtraukums līdz pulksten 12.15.

Un turpināsim tiesas sēdi ar nākamo pieaicināto personu uzklaušāšanu.

(Pārtraukums.)

A. Laviņš.

Lūdzu, sēdieties!

Turpinām tiesas sēdi.

Kā nākamo pieaicināto personu uzklaušāsim Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās vietnieci Elīnu Luīzi Vītolu.

Tiesas sēžu sekretārei vaicāšu, vai pārbaudīti personu apliecinoši dokumenti?

P. M. Daugavvanaga-Vanaga.

Dokumenti ir pārbaudīti.

A. Laviņš.

Paldies.

Vītolas kundze, lūdzu, aicinu jūs sniegt viedokli Satversmes tiesai.

Jā... kas ir pārstāvja ieskatā būtiskie jautājumi šajā lietā, par ko jūs vēlaties sniegt viedokli. Pēc jūsu ieskata. Lūdzu!

E. L. Vītola.

Paldies.

Augsti godātā tiesa! Pušu pārstāvji!

Pagājušā gada maijā pārstāvis ir iesniedzis rakstveida viedokli diezgan apjomīgu ar apskatu par Latvijas starptautiskajām saistībām cilvēktiesību jomā un attiecībā, teiksim, gan uz valsts, gan privātajām izglītības iestādēm un minoritāšu jeb mazākumtautību tiesībām.

Līdz ar to galvenokārt šodien droši vien paskatīšos uz to, kas ir noticis kopš tā brīža. Un ir pasludināti divi Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi, kas viens ir vairāk, otrs ir mazāk pieminēti gan šodien, gan iepriekšējā tiesas sēdē – „Valiullina un citi pret Latviju” un „Džibuti un citi pret Latviju” –, bet manuprāt tos nevar skatīt atrauti, jo viens balstās uz otru.

Vienlaikus, lai arī ir pasludināti divi šie spriedumi, joprojām ir aktīvas tiesvedības gan Eiropas Cilvēktiesību tiesā tieši par pirmsskolas izglītības programmām un sūdzību izskatīšanas process ANO Cilvēktiesību komitejā par valsts skolām, par 2018. gada izglītības reformas posmu.

Par konkrētajiem tiesas spriedumiem.

Kā šeit ir atzīts, jā, patiesi, Eiropas Cilvēktiesību tiesa skatīja nedaudz citā tvērumā, skatīja diskriminācijas aizlieguma iespējamu pārkāpumu sasaistē ar tiesībām uz izglītību. Šeit mums nav diskriminācijas aizlieguma pārkāpuma apgalvojumi, taču tas ir tāpēc, ka arī spriedumos Eiropas Cilvēktiesību tiesa secināja, ka Satversmes 114. pants paredz plašākas mazākumtautībām piederošo personu tiesības nekā Konvencija. Konvencija aprobežojas ar šo diskriminācijas aizliegumu.

Vienlaikus tajā analīzē ir ļoti, ļoti daudz ņemta vērā arī citu valstu prakse un Minoritāšu konvencijas aspekti. Līdz ar to man šķiet, ka tur ir vispārīgas un būtiskas lietas, kas būtu jāņem vērā.

Tātad. Nevienam, es domāju, nav šaubu, ka nav tiesību mazākumtautībām piederošām personām uz izglītību kādā konkrētā valodā vai konkrētā proporcijā valodas. Jāatzīmē, ka lietās „Valiullina pret Latviju” un „Džibuti pret Latviju” Eiropas Cilvēktiesību tiesa uzsvēra, ka tur sūdzības nebija saistītas... ka šī pāreja, latviešu valodas proporcijas palielināšana ietekmētu tieši izglītības kvalitāti, tāpēc tiesa to neskatīja atsevišķi, taču es saprotu no pušu paskaidrojumiem, ka šeit ir apgalvojumi arī par ietekmi uz izglītības kvalitāti.

Tāpēc es drusciņ pieskaršos tam, kas tajā starptautisko tiesību tvērumā ir par izglītības kvalitāti, un arī Satversmes tiesas judikatūrā jau ir principā pateikts, ka tas ir 4A starptautiskais standarts, jeb latviešu valodā – pieejamība, sasniedzamība, pieņemamība un pielāgojamība. Padziļinātāk droši vien neiešu, jo es domāju, ka visiem ir skaidrs, ko šie paredz, bet nu principā tie ir tādi sistēmiski izglītības veidošanas, izglītības sistēmas funkcionēšanas jautājumi un, teiksim, individuāli iespējami šķēršļi, kas ir radīti vai nu pašu personu dēļ vai kaut kādos praktiskos apstākļos varētu būt noteiktam personu lokam, ir tikai daļēji ņemami vērā, vērtējot vispārējo sistēmas atbilstību.

Savukārt pievēršoties tieši mazākumtautību tiesībām... un es šeit droši vien piedāvātu iet to pašu ceļu, kas ir iets iepriekš un skatīties 112. un 114. pantu kopsakarā, jo 114. pants garantē mazākumtautību personām tiesības baudīt savu kultūras dzīvi, valodu un pilnveidoties, bet nu tur tie izglītības aspekti nav tieši iekļauti.

Un attiecībā uz mazākumtautību tiesībām biroja ieskatā... un bija vairākkārt arī tiesas sēdē jautājumi par to, kas tad ir minimālais standarts. Un biroja ieskatā tas, ko nosaka Latvijas starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā un līdz ar to arī, kas ir minimālais standarts, skatot Satversmē garantētās tiesības, ir, pirmkārt, tas, ka mazākumtautībām piederošām personām ir tiesības dibināt privātās izglītības iestādes un valsts nedrīkst to aizliegt. Ja valsts ir nolēmusi subsidēt kaut vai daļēji privātās izglītības iestādes, tad valstij šāds pienākums ir attiecībā uz visām privātās izglītības iestādēm jānodrošina bez diskriminācijas.

Mazākumtautību privātajās izglītības iestādēs bērniem jābūt tiesībām mācīties

savu valodu, kultūru, vēsturi un izprast savu piederību. Šajā ziņā vērtīgas ir tās vispārīgās atziņas, ko es sākumā pieminēju no Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumiem. Piemēram, lietā „Valiullina un citi” Eiropas Cilvēktiesību atzīmēja, ka pat apskatot Eiropas Padomes dalībvalstu praksi, kas ir pievienojušās Vispārējai minoritāšu konvencijai, secināms, ka tās 14. pants negarantē tiesības saņemt izglītību mazākumtautības valodā. Tātad, izglītības saturu mazākumtautības valodā.

Uz šī secinājuma pamata tālāk attīstot lietā „Džibuti un citi” Eiropas Cilvēktiesību tiesa ņēma vērā, ka valstīm nav arī pienākums subsidēt privātās izglītības iestādes un ja valsts to ir izvēlējusies darīt, tad šis apsvērums ir jāņem vērā, vērtējot valsts rīcības brīvību, regulējot mācību saturu un mācību valodu, tostarp, privātajās izglītības iestādēs. Tas savukārt nozīmē, ka šī rīcības brīvība ir plaša, taču ne neierobežota.

Un šajā kontekstā jāatzīmē, ka arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas minētajos spriedumos tā uzsvēra, ka krievu valodas kā mācību valodas esība izglītības saturā netika izbeigta pavisam.

Tātad tas, kas, manuprāt, ir jānoskaidro... ir, vai tātad mūsu Latvijas pieredze, arī teiksim, es esmu dzirdējusi ģeopolitiskā situācijas apsvērumus, bet tie, manuprāt, nebūtu pirmšķirīgi, tātad Latvijas pienākumu nodrošināt vienotu izglītības sistēmu un pārvarēt segregētās sistēmas sekas, kā arī zinātniskie un empīriskie pierādījumi patiesi pamato visos izglītības līmeņos visās iestādēs noteikt vienu mācību valodu.

Principā tas arī ir viss. Un tas, ko es vēl gribētu tā kā noslēgumā uzsvērt ir, ka šajā rīcības brīvībā, skatoties visus tos pamatojumus un zinātniskos apsvērumus, ir jāņem vērā, ka pāreja ir jābūt proporcionālai un tas nozīmē ne tikai proporcionālai tādā pārejas posmā, kādā veidā tā tiek ieviesta, bet arī pa izglītības līmeņiem. Proti, jo augstāks izglītības līmenis, jo lielāka ir valsts rīcības brīvība. Un tas nozīmētu, ka jo mazāks ir bērns, jo valstī ir šaurāka rīcības brīvība, taču tas nenozīmē, ka valsts kaut ko nedrīkstētu darīt. Vienkārši tiem pamatojumiem ir jābūt būtiskākiem, nekā uz citiem izglītības līmeņiem.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Tātad, tiklīdz valsts subsidē privāto izglītības iestādi, valstij ir plaša, bet ne neierobežota rīcības brīvība noteikt arī izglītības saturu, tostarp arī valodu, kādā tā tiek iegūta. Un tad kopumā jūsu secinājums ir, ka pāreja pilnībā uz valsts valodu izglītības procesā ir tāda, kas atbilst Satversmes 114. pantam, gan arī Latvijai saistošajām starptautiskajām saistībām.

Vai es pareizi uztvēru jūsu teikto pašā sākumā?

E. L. Vītola.

Konceptuāli varētu būt, ka principā varētu atbilst, taču visa atslēga slēpjas pamatojumā un pārejas posmos, un proporcionalitātē, kādā veidā tas tiek noteikts un īstenots.

A. Laviņš.

Jā...

Tad iesākumā sāksim ar pirmsskolas izglītības pakāpi un šī pakāpe varētu tikt iedalīta divos posmos: bērni no 2 līdz 5 gadu vecumam, pēc tam no 5 līdz 7... citas ģimenes izvēlas bērnus laist skolā jau no 6 gadu vecuma, bet vispārējais noteikums ir šāds.

Bērniem no 2 līdz 5 gadiem... ja viņi dodas... ja vecāki izvēlas bērnu laist bērnudārzā, respektīvi, pirmsskolas izglītības iestādē, un visas šīs nodarbības ir tikai valsts valodā. Tad kas ir tas apsvērums, kas varētu būt par pamatu tam, ka šajā vērtējumā, ko jūs sakāt, ka ir noteikti aspekti, ko var vērtēt... kas pārstāvja ieskatā varētu kalpot par... un man šobrīd nav svarīgi, uz kuru pusi jūs argumentējat, tur būtu jautājums uz abām pusēm... Vai tas, ka mazākumtautību pārstāvji varētu teikt, ka tas pārkāpj viņu tiesības vai arī otrādi – valsts varētu teikt, ka nē, pirmsskolas izglītības pakāpe arī tiek... respektīvi, pirmsskolas izglītības pakāpē strādājošās izglītības iestādes arī ir subsidētas no valsts puses un tāpēc mēs nosakām saturu.

Kas varētu būt tie apsvērumi no vienas un no otras puses? Mēs dzirdējam pārstāvju, pieteikuma iesniedzēju pārstāvju apsvērumus attiecībā uz pamatizglītības pakāpi, tur ir arguments, ka valsts izsniedz valsts atzītu diplomu par iegūto pamatizglītību. Ne pēc tam, kad bērns ir sasniedzis 5 gadu vecumu un piedalījies izglītības iegūšanā pirmsskolas izglītībā, ne arī pēc tam, kad ir 7 gadi bērnam, valsts jau dokumentu par iegūto izglītību neizsniedz. Līdz ar to, kas varētu būt pārstāvja ieskatā tie apsvērumi, lai teiktu, ko šādā situācijā, kā es teicu, abas puses varētu izmantot kā argumentus?

E. L. Vītola.

Nu, tāds pirmais, kas man, teikšu godīgi, nāk prātā... ir tas, kā jūs jau minējāt sākumā, ir šis pirmsskolas izglītības posms sadalīts divos posmos, no kura vienā daļā tas ir obligāti un otrā daļā nav. Un kas ir, kā man šķiet, jau minēja... es nepateikšu, kura pieaicinātā persona... bet ka pirmajā posmā, nu, to bērnu viņš var arī mājniecības ceļā turpināt kādā proporcijā vēlas... galvenais, lai tad, kad viņš aiziet uz to nākamo posmu, viņš ir gatavs mācīties pēc tā standarta, kas ir noteikts. Līdz ar to tas ir viens arguments.

Cits arguments varētu būt, ka arī, teiksim... tādā... izveidojot izglītības standartu, valstij ir jāņem vērā tās mazākumtautību intereses. Tas nenozīmē, ka ir jāseko tām vienmēr, bet ir jāņem un jāuzklausa, un jāveido iekļaujoša izglītības sistēma. Tas

būtu, teiksim, piemēram, no otras puses – ka arguments mums ir bijis tāds un kā jūs to izsvērāt...

Tie būtu tādi divi...

A. Laviņš.

Paturpināšu ar to, lai noskaidrotu, kādas ir mazākumtautību tiesības apgūt savu mazākumtautību valodu un arī kultūru, un vēsturi.

No Tieslietu ministrijas pārstāves mēs dzirdējām, ka to ir iespējams apgūt, apgūstot sociālās zinības valsts valodā, bet saturiski runāt, piemēram, par attiecīgo mazākumtautības valodu un runāt par... apgūt saturu par attiecīgās mazākumtautības vēsturi un kultūru valsts valodā.

Vai no starptautisko tiesību skatpunkta, vienalga, vai tā būtu tiesu judikatūra vai institūcijas, kas uzrauga attiecīgo starptautisko dokumentu ievērošanu komentāriem... vai līdzīgas atziņas jūs arī varētu minēt par to, ka arī šādā veidā tiek nodrošināts tas, par ko mēs sakām, ka mazākumtautību valodas apguve, kultūras apguve.

E. L. Vītola.

No tādas prakses droši vien es varu uzreiz pateikt, ka ANO komitejās ir ļoti maza prakse par izglītību. *r*, man liekas, tā pati Uzbekistānas lieta, kur ir pateikts, ka mazākumtautību tiesība saglabāt savu kultūras īpatnību galvenokārt ir vērsta uz šīs īpatnības saglabāšanu un izpratni. Tur nav, teiksim, vērtēts, vai ar sociālajām zinībām pietiek vai pietiek, ka ir valstī... nu, ne mazākumtautības valodā šī izglītība apgūta... Un līdzīgi arī, teiksim, piemēram, no ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas vispārīgajiem komentāriem par to, kā 13. pants būtu piemērojams, arī ir tieši tas pats. Arī, teiksim, kultūras tiesību jomā ir pateikts, ka tās tiesības ir vērstas uz to, lai var saglabāt savu īpašo izpratni par savu vēsturi, kultūru, dzīves veidu, reliģiju... lai nu kas... vienalga, lai kas tas varētu būt.

Protams, ir šie dažādu komiteju vērtējumi par Latvijas situāciju, kur ir secināts... nu, es nezinu, vai tur ir tieši vērtētas sociālās zinības, bet ir, teiksim, negatīvi secinājumi un tie ir jāņem vērā. Vai tiem ir jāseko tieši? Es teiktu, ka nē. Tie ir jāizvērtē un jāizprot, kāda tad ir tā mūsu pieeja.

Bet nu, teiksim, no tāda mana personīgā viedokļa... ar sociālajām zinībām, iespējams, varētu būt par maz.

A. Laviņš.

Labi. Tad mēs varētu arī paturpināt ar Satversmes tiesas iepriekš paustajām atziņām, un kā pārstāvis redz, vai Satversmes tiesas spriedumā paustās atziņas, un es runāju par Satversmes tiesas spriedumu lietā Nr.2018-22-01, kur pieteikuma iesniedzēji bija Džibuti bērni, tad tajā ir izteikta tēze, ko Satversmes tiesa ir teikusi...

112. pants... „Valstij atbilstoši Satversmes 112. panta pirmajam teikumam un 114. pantam ir jānodrošina pie mazākumtautībām piederošām personām pienācīga iespēja saglabāt savu identitāti vispārējās izglītības procesā privātās izglītības iestādē.” Pēc apstrīdētās normas spēkā stāšanās vispārējās izglītības procesā vairs nav iespēju apgūt mazākumtautību valodu. Vai pārstāvja ieskatā šī Satversmes tiesa atziņa ir ņemta vērā, izstrādājot jaunus grozījumus?

E. L. Vītola.

Šim punktam esam pievērsušies arī rakstveida viedoklī. Principā teikšu tā... Tātad, Satversmes tiesas spriedumi ir saistoši. Un likumdevēja varai ir pienākums tos ņemt vērā un, veidojot jaunu regulējumu, šīs atziņas tātad ieviest regulējumā.

Faktiskie apstākļi var mainīties un, ja likumdevējs var paskaidrot, kā šie faktiskie apstākļi ir mainījušies vai tiesiskie apstākļi ir mainījušies, tad paskaidrojot, kāpēc atkāpjas no šiem secinājumiem, to ir iespējams darīt.

A. Laviņš.

Vai pārstāvja ieskatā ir saskatāmi kādi apstākļi, kas liecina par to, ka situācija ir tik būtiski mainījusies, ka Satversmes tiesas paustā atziņa ir, iespējams, modificējama atbilstoši jaunajiem apstākļiem?

E. L. Vītola.

Uz šo jautājumu viennozīmīgi atbildēt nevarēšu. Tur ir jāskatās ļoti būtiski, kā ir mainījies tas izglītības modelis, piedāvājot šīs interešu izglītības un subsidējot tās no valsts, bet teiksim, skatoties uz to kā uz izglītības procesu, jo, teiksim... mēs skatāmies uz to, lai būtu šīs mazākumtautību tiesības nodrošinātas izglītības procesā. Vai tas ir obligātajā standartā, vai tas ir interešu izglītībā, tas ir jautājums, es domāju, Satversmes tiesai. Bet principā, ja valsts nodrošina šo zinātību iegūšanu interešu procesā, iespējams, ka varētu secināt, bet...

A. Laviņš.

Vai jūs teiktu, ka šajā gadījumā Satversmes tiesa ir izvirzījusi augstāku standartu, nekā to paredz Latvijas saistošie starptautiskie līgumi? Es domāju par Minoritāšu aizsardzības konvencijas minimālo standartu, ka tiesības apgūt mazākumtautību valodu, arī kultūru apgūt savā mazākumtautības valodā, šis standarts varētu būt mazāks tādā izpratnē, ka no starptautiskajām saistībām nav izšķiroši, vai tas ir vispārējās izglītības procesā, vai, plašāk ņemot, vienkārši izglītības procesā. Bet Satversmes tiesa ir teikusi, ka nacionālajā līmenī no 114. panta izriet augstāks standarts, proti, tieši vispārējās izglītības procesā. Kā jūs to komentētu?

E. L. Vītola.

Ja es pareizi atminos, tad Satversmes tiesa, veidojot šo secinājumu kopumu, atsaucās arī uz Venēcijas komisijas secinājumiem par Ukrainas situāciju.

Mana atbilde būs nedaudz, teiksim, savietojot vairākus posmus. Teiksim, kā jau es minēju sākumā, Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir secinājusi, ka Satversmē 114. pants paredz augstāku aizsardzības līmeni. Un, teiksim, tajā interpretācijā, ko Eiropas Cilvēktiesību tiesa sniedza par Eiropas Cilvēktiesību konvenciju, tā ņēma vērā arī šo vispārējo Minoritāšu konvenciju un to valstu praksi, kas ir izveidojusies zem Minoritāšu konvencijas. Un secināja, ka tā pieeja valstīm nav līdzīga, nav izveidojies šis *consensus* par to, kā nodrošināt un kurā posmā, kādā apjomā, vai pamatizglītības saturā vai interešu saturā.

Līdz ar to skatoties, teiksim, pēdējos secinājumus no šīm konsultatīvajām komitejām, viņi, protams, ir interpretējuši to savā veidā, bet tas viedoklis sākotnējais būtu, ka izglītības process ir jāskatās kā kopums un pietiktu ar interešu izglītību arī.

Satversmes tiesas secinājums līdz ar to iet plašāk nekā starptautisko tiesību standarts, manā ieskatā.

A. Laviņš.

Nu, jā... un par to, vai pastāv būtiski apstākļi, jau jūs minējāt, ka tas ir tiesas vērtējums.

Sakiet, lūdzu, lietas izskatīšanas laikā tāds, manuprāt, procesuāla rakstura jautājums, kas attiecas uz lietas izskatīšanas robežām, ir parādījies... proti, vai Minoritāšu aizsardzības konvencijas 13. pants ir relevants šajā lietā, ņemot vērā to, ka pieteikuma iesniedzēji ir nevis privātās izglītības iestādes dibinātāji, bet bērni, kuri iegūst izglītību privātajā izglītības iestādē.

Vai līdz ar to attiecībā uz šo lietu... es negribu teikt, vai attiecībā uz pieteikuma iesniedzējiem, bet vai šajā lietā būtu jāpiemēro gan 13. pants, gan 14. pants, un es runāju par Minoritāšu aizsardzības konvenciju... tā īss nosaukums.

Kā pārstāvis redz šo jautājumu?

E. L. Vītola.

Pārstāvja biroja ieskatā, jā, būtu jāņem vērā. Tas izriet arī no iepriekšējiem Satversmes tiesas spriedumiem, jo mēs šeit, kā es piedāvāju, skatāmies tad 112. pantu kopsakarā ar 114., un 114. pants tad būtu visticamāk tas, kurš ietvertu tīri veidot izglītības iestādes un par to saturu tad mēs skatāmies kopsakarā. Līdz ar to, jā... es ielasītu iekšā arī 13. pantu.

A. Laviņš.

Paldies.

Un vēl nākamais jautājums no tiesiskās vienlīdzības principa skatpunkta raugoties. Kā pārstāvis vērtē situāciju, ka tajos gadījumos, kad Latvijas valsts ir noslēgusi divpusējus vai daudzpusējus starptautiskos līgumus un ir paredzējusi iespēju, ka citas privātās izglītības iestādes ir tiesīgas īstenot izglītības programmu, izmantojot līgumos paredzētu mazākumtautības valodu un attiecīgi ir noteikts, ka mazākumtautībām piederoši bērni var iegūt izglītību kaut kādā proporcijā arī mazākumtautības valodā, bet daļai no bērniem, kas pieder pie citām mazākumtautībām, ar kurām Latvijai nav noslēgti divpusēji vai daudzpusēji starptautiski līgumi, šādas iespējas nav.

Vai tiesiskās vienlīdzības princips šādā kontekstā ir relevants?

E. L. Vītola.

Es piekristu, ka pastāv atšķirīga attieksme starp šīm divām grupām. Jautājums ir par to, kā divpusējo līgumu slēgšana un valsts brīvība izvēlēties slēgt šos līgumus ietekmē to proporcionalitātes vērtējumu.

Principā šeit ir, teiksim, nedaudz cita konteksta lieta, bet kur arī bija argumenti Eiropas Cilvēktiesību tiesā par to, ka valsts ir brīva slēgt divpusējos līgumus un tādējādi noteikt šajos līgumos citas procedūras, citus, teiksim, labumus. Eiropas Cilvēktiesību tiesa secināja, ka, ja valsts ir kādā veidā nolēmusi, teiksim, regulēt šo, tad tas, ka tie divpusējie līgumi var ietekmēt proporcionalitātes vērtējumu, bet ne ļoti būtiski. Līdz ar to – jā, tiesiskās vienlīdzības principa gaismā ir atšķirīga attieksme, divpusējie līgumi var ietekmēt vērtējumu par samērīguma attieksmi, bet tur ir jāskatās arī tie mērķi, kāpēc tas tā ir pieļauts un tad cik un kā to faktiskajos apstākļos salikt, ir jautājums.

A. Laviņš.

Labi. Paldies.

Vai pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem būs jautājumi?

I. Nikuļceva.

Jā. Paldies.

Es uzdošu vairākus jautājumus.

Tā. Vispirms es vēlos pajautāt tieši par... nu, teiksim, to vērtējumu starp dažādiem izglītības līmeņiem. Un atsauksos arī uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu „Ponomaryovi pret Bulgāriju”, kur, manuprāt, tieši arī jūs norādījāt savā rakstveida viedoklī, ka jo zemāks izglītības līmenis, jo valsts rīcības brīvība ir mazāka.

Tad sakiet, vai, jūsuprāt, būtu jādiferencē šis valodu lietojums... nu, valsts valoda un mazākumtautību valoda atkarībā no izglītības līmeņa, tur vidusskolā ir viens,

pamatskolā – cits, bērnudārzā – cits.

E. L. Vītola.

Jā, tieši tā. Mēs atsaucāmies uz šo pašu spriedumu un es, šķiet, nepietiekami skaidri izteicos ievadā. Tātad, jā, ir šī atšķirīgā rīcības brīvība, bet tas nenozīmē, ka valstij ir obligāti jānosaka atšķirīgi tas valodas prasījumu līmenis, vai tas proporcijas apjoms un tā tālāk. Tas, kas ir pieprasīts, ir par katru līmeni, valstij ir jāsniedz, nu, teiksim, atšķirīgs vērtējums. Jo zemāka ir izglītības pakāpe, jo tam pamatojumam ir jābūt būtiskākam, veidojot arī, teiksim, visu izglītības sistēmu vienā valodā.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Es nezinu, vai jūs neizvairīsieties no atbildes uz šo nākamo jautājumu, bet tad es gribu pajautāt tieši par pirmsskolas līmeni. Nu, droši vien, jums ir redzams, kādu valsts sniedz pamatojumu, piemēram, attiecībā tieši uz pirmsskolas līmeni... nu, teiksim, gan uz tiem bērniem, kas ir līdz 5 gadu vecumam, līdz tam obligātajam vecumam, kad vispār jāsāk iegūt izglītību, gan arī varbūt pat tie 5 līdz 7 gadi.

Vai jūsu vērtējumā tad valsts ir sniegusi to pietiekamo pamatojumu, ka tāds regulējums, kā ir apstrīdēts šajā lietā, tātad tikai valsts valoda un, iespējams, mazākumtautības valoda tikai interešu izglītībā... vai tas ir samērīgs? Un ņemot vērā arī, nu... mēģināšu tomēr drusku piebilst... gan Venēcijas komisijas atzinumu, kuru jūs noteikti zināt par pirmsskolas iestādēm, gan arī šo pēdējo Konsultatīvās komitejas 4. atzinumu par Latviju...

E. L. Vītola.

Ja es sapratu pareizi, tad tā galvenā premise ir, vai ir pamatots...

I. Nikuļceva.

Jā, nu jūs vismaz tā uzsvērāt, ka valstij ir jāpamato tas samērīgums, ir jāsniedz pietiekams pamatojums, kas attaisno.

A. Laviņš.

Jā... un šajā brīdī, ņemot vērā, ka ļoti līdzīgu jautājumu es uzdevu... arī es uzdevu, bet fokuss manam jautājumam bija par to, vai jūs redzat, kas varētu būt tie argumenti abās pusēs.

Šobrīd pārstāve vaicā, vai, jūsuprāt, valsts ir paredzējusi, un tad ir jautājums, jūsuprāt, pietiekamu pamatojumu, lai pamatotu, ka šī vienādā attieksme par visās izglītības pakāpēs iegūstamo izglītību tikai valsts valodā, ir pamatota? Un tieši pamatizglītības pakāpē, ja? Šādā griezumā šobrīd tas jautājums ir. Un tāpēc tas tiek

uzturēts spēkā. Lūdzu!

E. L. Vītola.

Jā, man nav iebildumu pret jautājumu.

Es teikšu droši vien un atbilde būs lakoniskāka, nekā vēlētos. Manuprāt, nekas neliedz likumdevējam vai izpildvarai, izstrādājot regulējumu, vērtēt sistēmu kopumā. Tas nozīmē, ka, teiksim, ja likumprojekts paredz izmaiņu visā izglītības sistēmā, ka šis vērtējums tiks sniegts par visu kopumu, iespējams, neizdalot, teiksim, anotācijā un nepaskaidrojot tieši par katru posmu padziļināti.

Tas pats par sevi, manuprāt, nenozīmē, ka vērtējums nav bijis.

Tas, vai vērtējums, ir bijis, tas ir jājautā kompetentajām iestādēm.

I. Nikuļceva.

Vai jūsuprāt valsts varētu arī neizdalīt privātās un publiskās izglītības iestādes šajā samērīguma izvērtējumā? Vai tās būtu tomēr atsevišķi jāvērtē katra?

E. L. Vītola.

Mana atbilde uz šo jautājumu ir tieši tāda pati, kā iepriekšējā. Principā būtu vērtēšanas procesā jānošķir, bet tas, ka tas nav anotācijā ietverts, pats par sevi nenozīmē, ka tas nav darīts. Es nevaru komentēt, kāds ir bijis... teiksim, vērtējuma tās ķēdes posmi kādi ir bijuši un kas ir ņemts vērā un kas nav.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Nākamais jautājums ir arī par kaut ko citu, bet nu... jā... bet arī saturiski es vēlos saņemt jūsu atbildi.

Sniedzot paskaidrojumus mutvārdos, jūs, arī atsaucoties uz lietu „Džibuti un citi pret Latviju”, to uzsvērāt, ka tomēr šajā lietā Eiropas Cilvēktiesību tiesa attaisnoja atšķirīgu attieksmi, bet kā vienu no ļoti būtiskiem argumentiem norādīja, ka tomēr paliek tā iespēja apgūt arī krievu valodu vispārējās izglītības programmas ietvaros.

Nu un tās lietas, kas ir apstrīdētas šajā normā... ne šajā normā... es atvainojos... tās normas, kas ir apstrīdētas šajā lietā, to vairs neparedz. Tātad atšķirībā no tās situācijas vairs nav mazākumtautību valodas izglītības programmā.

Un tad saki... jūsu ieskatā šajā lietā apstrīdētās normas tad viņas vēl aizvien varētu tikt attaisnotas, vērtējot tādā pašā veidā? Vai salīdzinot mazākumtautību bērņus, kuru valodas nav Eiropas Savienības dalībvalstu valodas, ar tiem, kuri ir, nu, teiksim, ja Eiropas Cilvēktiesību tiesa vērtētu, vai Satversmes tiesa vērtējot, vai viņa nonāktu pie citiem secinājumiem? Kāds ir jūsu viedoklis? Vai var nonākt pie citiem secinājumiem?

E. L. Vītola.

Protams, tiesa var nonākt pie citiem secinājumiem. Nedaudz paplašinot savu atbildi... Savā sākotnējā uzrunā es tiešām teicu, ka, jā... lietā „Džibuti un citi pret Latviju” tiesa šo uzsvēra kā vienu no aspektiem, tas bija viens no, ja pareizi atceros, sešiem aspektiem, kas tika uzsvērts, bet tas nav vienīgais un tas nav izslēdzošais.

Tas, ko tiesa tajā lietā vērtēja, bija tiešām situācija, kur izglītība krievu valodā joprojām bija tādā pamatizglītības programmā. Tiesa nevērtēja situāciju, kur krievu valoda netiktu izmantota. Līdz ar to es nevaru... un tur arī nebija tādu garāmejošu piezīmju, kas pateiktu, ka tas nebūtu pieņemami, pārliedzot šo saturu uz interešu programmu.

Līdz ar to es nevaru prognozēt, kāds būtu vērtējums, bet principā nekas neliedz tiesai atkāpties, jā, lai mainītu savu secinājumu.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Tad mazliet citu jautājumu es arī vēlos uzdot. Es arī citām pieaicinātajām personām to jautāju, bet jūsu rakstveida viedoklī jūs atsaucāties tieši uz Eiropas Savienības tiesas spriedumu lietā „Čilevičs un citi” un norādāt, ka valsts oficiālā valoda ir būtiska valsts nacionālās identitātes sastāvdaļa.

Un tad... jā... es vēlos arī jums vaicāt par šo konstitucionālo identitāti, ko jūs ar to saprotat? Vai tā ietver tikai valsts valodu, vai arī jūsu ieskatā konstitucionālā identitāte ietver arī cieņu pret mazākumtautībām, arī cieņu pret bērnu tiesībām un mazākumtautību interešu ievērošanu?

E. L. Vītola.

Latvijas konstitucionālā identitāte ietver valsts valodas aizsardzību un arī bērnu tiesību un interešu ievērošanu, un respektu pret mazākumtautībām un demokrātiskās vērtības, un plurālismu.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

Tad vēl arī mazliet cits jautājums. Arī sniedzot mutvārdu paskaidrojumus, jūs atsaucāties uz finansēšanas aspektiem. Tātad tas atbilst arī tam, kā Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir skatījusies lietā „Džibuti pret Latviju”, tomēr uzsverot to, ka Latvijā arī privātās izglītības iestādes saņem kaut kādu daļu no finansējuma no publiskajiem līdzekļiem.

Un tad man ir jautājums tāds. Kā jūs uzskatāt, vai nebūtu lietderīgi, varbūt vai nebūtu atbalstāms tāds risinājums, ka valsts paredzētu privātajām skolām iespēju nesaņemt finansējumu, bet mācīt jebkurā valodā pēc saviem ieskatiem, vai vismaz dotu

lielāku rīcības brīvību valodas izvēlē, nu... paskrienot uz priekšu, var teikt, ka mums ir informācija, ka citās valstīs tieši tā ir. Bet kāds būtu jūsu viedoklis par šo?

E. L. Vītola.

Droši vien atsauksos uz ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komitejas vispārējo komentāru, kurš pasaka, ka, ja valsts izvēlās kaut kādu daļu no privātās izglītības iestādēm finansēt, tad šī finansēšana ir jānodrošina visām bez diskriminācijas. Tas, vai valsts izvēlas visām vai nevienai, tas ir valsts lēmums, politiskā izšķiršanās, bet, ja tas tiek darīts, tad visiem.

I. Nikuļceva.

Visiem, nediferencējot starp privātajām un publiskajām, vai visām privātajām skolām jūs domājat?

E. L. Vītola.

Runājot par finansēšanu... ja valsts izvēlas finansēt vienu veidu – privāto skolu –, tad ir visas privātās skolas jāfinansē bez diskriminācijas.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies

Un ja, piemēram, valsts Latvijā izvēlētos vispār privātās skolas nefinansēt? Vai tad, jūsuprāt, būtu atzīstama privātajām skolām pilnīga rīcības brīvība valodas izvēlē? Vai vismaz valstij tad būtu šaurāka rīcības brīvība iejaukšanās aspektā?

E. L. Vītola.

Godīgi sakot, šis ir pārāk hipotētisks jautājums. Bet, ja valsts izvēlētos nefinansēt nevienas privātās izglītības iestādes, tad es nevarētu piekrist secinājumam, ka privāto izglītības iestāžu rīcība būtu neierobežota, proti, ka viņa varētu jebkurā gadījumā, pat ja nebūtu valsts finansējuma, visu izglītības saturu, piemēram, īstenot mazākumtautības valodā.

I. Nikuļceva.

Nu, labi. Paldies.

T. Džibuti.

Jā... un man attiecīgi piebilde pie tā paša jautājuma par finansējumu, jo tiešām tas ir svarīgs jautājums... Pirmām kārtām vai tad varētu paredzēt iespēju atteikties no tā finansējuma? Vai tomēr tas būtu tāds obligāts uzspiežams finansējums?

E. L. Vītola.

Domāju, ka, ja valsts tātad izvēlas finansēt, tad valstij ir pienākums piedāvāt finansējumu visiem. Nevaru pateikt par standartu un iespējām atteikties. Neesmu lasījusi šo.

T. Džibuti.

Un otra piebilde. Tas jautājums ir tāds... tagad tieši izskatīšanā ir likumprojekts par to, lai to finansēšanu piesaistītu noteiktiem kritērijiem ne tikai valsts un pašvaldību izglītības iestādēs, bet arī privātajās. Teiksim, ja tā privātā izglītības iestāde vairs nekvalificējas, piemēram, vidusskolas līmenī ir mazāks skolēnu skaits klašu grupās vai attiecīgi arī pamatizglītības posmā, kur ir zināmi kritēriji, tātad, ja nekvalificējas... tad nesaņem tāpēc, ka tas likums būtu pieņemts. Tad šādā gadījumā vai būtu tas diferencējams?

E. L. Vītola.

Tātad hipotētiski... ja būtu situācija, kur privātās izglītības iestāde nekvalificējas saņemt valsts finansējumu, tad mana atbilde uz jūsu kolēģes jautājumu nemainās un es joprojām uzturu, ka tādā situācijā privātās izglītības iestādei nebūtu neierobežotas tiesības izvēlēties valodu. Un arī tur proporcijas jautājumi būtu jāvērtē.

A. Laviņš.

Paldies.

Ņemot vērā, ka finansēšanas aspekts, kā jūs minējāt savā viedoklī, ir tas, kas nosaka valsts rīcības brīvību, tad šādus hipotētiskus jautājumus tomēr ļāvu uzdot ar domu, lai saprastu plašāku kontekstu.

Labi. Paldies.

Un vai Saeimas pārstāvim ir jautājumi?

S. Bērtaitis.

Jā, godātā tiesa! Būs trīs jautājumi.

Pirmais jautājums būtu tāds. Runājot par Latvijai saistošajām starptautiskajām saistībām. Tad, kad starptautiskās tiesības dod referenci uz valsts pienākumiem izglītības sistēmas ietvaros, vai tiek veidots nošķīrums vai diferenciacija par to, ka noteiktas saistības būtu jāizpilda tieši formālās izglītības ietvaros vai, piemēram, neformālās izglītības ietvaros? Vai runāts tiek par izglītības sistēmu kopumā, neidentificējot tālāk, kā valsts organizē šo...

E. L. Vītola.

Skaidrojošajos materiālos netiek diferencēta formālā un neformālā izglītība...
jā...

S. Bērtaitis.

Paldies.

Nākamais jautājums būtu tāds. Tātad, vai Latvijai saistošās starptautiskās tiesības paredz atšķirīgu tiesību apjomu, piemēram, privāto izglītības iestāžu dibinātājiem un izglītojamajiem? Vai šīs tiesības tomēr būtu zināmā mērā atšķirīgas pēc apjoma?

E. L. Vītola.

Es piekritīšu, man šķiet, ka jūs minējāt iepriekšējā tiesas sēdē, ka dibinātāju tiesības būtu drīzāk tiesības uz īpašumu kontekstā ietilpstošas, vienlaikus es arī minēju savā uzrunā, ka 114. pants ietvertu kaut kādus šos elementus, ņemot vērā, ka starptautiskajā līmenī ir atzītas šīs mazākumtautībām piederošām personām tiesības dibināt savas izglītības iestādes.

Runājot par nošķirumu starp dibinātājiem un bērniem, skolēniem... es teiktu, ka bērniem ir tiesības iegūt kvalitatīvu izglītību, kuras ietvaros visa izglītības procesa ietvaros viņi var mācīties savu valodu, kultūru un identitāti, dibinātājiem, nu, nav šādas tiesības, viņiem ir tiesības veidot iestādi un tad regulēt šīs iestādes darbību.

S. Bērtaitis.

Paldies.

Tad pēdējais jautājums mans būtu attiecināms uz mazākumtautībām piederošas personas jēdzienu tieši starptautisko tiesību perspektīvā. Kā jūs skatīties, vai mazākumtautībai piederoša persona būtu atzīstama tāda, kura vienkārši apgalvo, ka viņa pieder pie šīs mazākumtautības, vai tomēr būtu jāizpildās kaut kādiem citiem objektīviem kritērijiem, kaut kādai vēsturiskai saiknei, kā kaut kādai paaudzēs tomēr piederībai noteiktai mazākumtautībai?

E. L. Vītola.

Nedaudz atkāpšos, ja drīkst.

Atiešu atpakaļ uz šo Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi un tur Eiropas Cilvēktiesību tiesa uzsvēra, ka iepriekšējā reforma bija balstīta valodā un līdz ar to neskatīja to atšķirīgo attieksmi caur etnisko piederību, bet tieši caur valodu.

Atbildot uz jūsu jautājumu, man šķiet, ka Satversmes tiesa iepriekš jau savā judikatūrā ir izvēlējusies arī konkrēto iesniedzēju ieskaitīt 114. pantā, šīs piederības sajūtas dēļ.

S. Bērtaitis.

Paldies.. Vairāk jautājumu nebūs.

A. Laviņš.

Jā. Paldies.

Paldies, Vītolas kundze, par gan rakstveidā iesniegto viedokli tiesai, gan arī šodien piedalīšanos tiesas sēdē... un, jā, pirms es saku paldies.. paldies kolēģiem par atgādinājumu, ka vēl ir viens tiesas jautājums.

Un vārds tiesnesim Artūram Kučam. Lūdzu!

A. Kučs.

Man divi radās.

Viens būs pavisam konkrēts. Tieslietu ministrija, raksturojot Konsultatīvās komitejas viedokli teica, ka Satversmes tiesai būtu jāvērtē, uz kādiem materiāliem tas ir balstīts. Un tos materiālus, cik man vismaz ir zināms, tajā skaitā komitejai sniedz arī Ārlietu ministrija.

Un tāpēc man būtu jautājums, skatoties uz komitejas viedokli, ja jūs varat, protams, pateikt, vai ir kādas atziņas, kas, jūsuprāt, nav bijušas faktoloģiski korektas?

E. L. Vītola.

Diemžēl man nāksies šeit norobežoties, jo man nav kompetences pārstāvēt Ārlietu ministriju un arī pārstāvja birojs nav tas, kurš piedalās informācijas sniegšanā. Principā Ārlietu ministrijas funkcija ierasti ir sadarbībā ar kompetentajām iestādēm apkopot informāciju un nodot tam galamērķim.

A. Kučs.

Labi. Paldies.

Otrs jautājums ir, kas izriet no Komitejas arī viedokļa par Latviju saistībā arī ar apstrīdētajām normām, par to, ka ja ir paredzēts tādad pašvaldībai pienākums nodrošināt izglītību mazākumtautību valodas apguvei, ja ir šāds pieprasījums, bet nav noteikts skolēnu skaits. Proti, nav pateikts, vai tie ir desmit skolēni, kas izsaka šādu gribu, divdesmit vai varbūt divdesmit pieci.

Kā, jūsuprāt, vai būtu jābūt šādam tiesību normās, vai tas ir tīri prakses jautājums? Kā tas ir no jūsu viedokļa?

E. L. Vītola.

Man tomēr šķīstu, ka šis ir piemērošanas jautājums. Saprātīgam tiesību piemērotājam, redzot pieprasījumu dzīvē, būtu jāreaģē un jāsaprot savi nacionālie un starptautiskie pienākumi... Tādad, ja ir pieprasījums, tad ir jādod.

A. Kučs.

Paldies.

A. Laviņš.

Jā, pateikt paldies vairākkārt nekad nav par daudz, tāpēc jo īpaši situācijā, kad vienmēr saņemam atsaucību no jums piedalīties Satversmes tiesas procesos un sniegt no jūsu skatpunkta redzējumus par dažādiem tiesību jautājumiem.

Tāpēc, Vītolas kundze, vēlreiz Satversmes tiesas vārdā paldies jums par dalību tiesas sēdē. Lai jauka diena!

Cienījamie lietas dalībnieki! Šobrīd tiek izsludināts pārtraukums līdz pulksten 14.10.

Un turpināsim tiesas sēdi ar nākamo pieaicināto personu uzklaušāšanu.

(Pārtraukums.)

A. Laviņš.

Lūdzu, sēdieties!

Tā... turpinām tiesas sēdi ar pieaicināto personu uzklaušāšanu.

Un kā nākamā pieaicinātā persona ir psiholoģijas doktore Baiba Martinsone. Un Martinsones kundzei ir jābūt pieslēgušamies attālināti.

Jā... Martinsones kundze, jūs mūs redzat, dzirdat? Tehniski viss ir kārtībā?

B. Martinsone.

Labdien! Paldies, ļoti labi.

A. Laviņš.

Paldies. Tātad personu apliecinoši dokumenti ir iesniegti un pēc tiem mēs varam arī pārliicināties par jūsu identitāti.

Un uzklaušāsim šobrīd jūs. Rīcības sēdes lēmumā ir jums trīs jautājumi tikuši uzdoti. Jūs rakstveidā jau esat sniegusi viedokli. Bet, ņemot vērā, ka šobrīd mēs esam tiesas sēdē, kur mutvārdos uzklaušām ikvienu, kas piedalās tiesas sēdē, es lūgtu lakoniski par katru no šiem jautājumiem sniegt koncentrētu atbildi. Tā mēs varētu organizēt jūsu uzklaušāšanu. Un, ja būs papildu jautājumi par šo skatpunktu no psiholoģijas viedokļa, tad arī būs iespēja gan tiesnešiem, gan lietas dalībniekiem uzdot jautājumus.

Klausāmie jūs!

B. Martinsone.

Jā, paldies.

Tātad, bija uzdoti trīs jautājumi par to, vai... ja bērns... ja viņam nav paredzēta iespēja izmantot mazākumtautības valodu izglītības procesā, vai varētu tikt ietekmēta negatīvi arī valsts valodas apguve, otrs jautājums bija par dažādiem bērna vecumiem un trešais bija par to, kā saziņa ar bērnu, kurš pieder pie mazākumtautības, tātad, latviešu valodā varētu, iespējams, kavēt bērna attīstību dažādos aspektos.

Patiesībā tas uzstādījums, ka vairāku valodu apguve varētu kavēt attīstību, radīt bērnos apjukumu, bremsēt attīstību kopumā, tas ir apmēram simt gadus vecs priekšstats, kas jau apmēram pirms 60 gadiem un vairāk tika apgāzts un patiešām šobrīd uz tādiem bilingvālisma jautājumiem zinātne un prakse skatās daudz niansētāk. Protams, ir runa par to, cik vecs ir bērns, kad viņš sāk apgūt vairākas valodas, cik daudz katra no šīm valodām tiek lietota, kāda ir paša bērna attīstības specifika un milzīga nozīme ir tam, cik atbalstoša ir vide. Un, protams, ir daži mīnusi, ko mēs varam zināt... nu, tādi nosacīti mīnusi... ka, ja bērns apgūst vienlaicīgi vairākas valodas, tad var notikt nedaudz lēnāk vārdu krājumu veidošanās un var arī nedaudz tikt palēnināta verbālu uzdevumu izpilde. Tas nozīmē, ka bērnam ir jāpārslēdz savā prātā divi valodu kodi un kamēr tie kodi nav kārtīgi nostiprinājušies, tad no darba atmiņas ielaužas dzimtās valodas vārdi prātā tā vietā, lai viņš varētu izteikties tajā valodā, kurā viņam ir uzdots jautājums. Bet tomēr kopumā tās centrālās atziņas, kas šobrīd ir zināmas, ka vairāku valodu apguve veicina kopējo kognitīvo attīstību un īpaši ļoti svarīgs aspekts – tās ir augstākās vadības funkcijas. Un augstākās vadības funkcijas – tā ir gan kognitīvā elastība, gan impulsu kontrole, pašregulācija, uzmanības fokusēšana, plānošana, prognozēšana. Patiesībā tās ir fundamentālas sociāli emocionālās prasmes, kas ieliek pamatu gan personības attīstībai, gan psihiskajai veselībai, gan visplašākajā nozīmē arī dažādiem pozitīviem iznākumiem.

Un tad, protams, ir jautājums, ka runa varētu būt, ka ne visi bērni ir ar normatīvu attīstību. Ir zināms, ka tie bērni, kuri attīstās tipiski, tad divvalodība vai trīsvalodība ir noteikti pozitīva un tieši veicina smadzeņu attīstību. Savukārt tie bērni, kuriem ir kādi neiroloģiski noteikti attīstības traucējumi, tad viņiem patiešām ir arī ar valodas apguvi saistītas grūtības, bet tās noteikti neizriet no bilingvālisma, tās izriet tieši no viņu attīstības specifikas.

Un tad, protams, vēl ir viena lieta, ko mēs ļoti skaidri zinām, tas ir ģimeņu atbalsts un cik lielā mērā vecāki spēj adekvāti konstruktīvi iesaistīties un atbalstīt savus bērnus viņu izglītības procesā.

Un tāpēc, ja tā savēl visu kopā, pēc būtības jāsaprot, ka jebkura pielāgošanās jauniem apstākļiem, ja mums ir jāmacās kaut kas no jauna, tas vienmēr rada zināmu diskomfortu, zināmu iekšēju konfliktu, tas vienmēr prasa papildu individuālus resursus un tas prasa gan kognitīvus, intelektuālus resursus, gan arī emocionālus resursus. Un

tāpēc valodas apguve, teiksim, pāreja uz mācībām latviešu valodā nekādā veidā nevar apgrūtināt vai ietekmēt kāda bērna fizisko vai emocionālo, vai valodas attīstību un jau pēc būtības jaunu kompetenču apguvi. Ja tu mācies kaut ko jaunu, tas nerada traumu nekādā vecumā. Tas var radīt iekšēju pretestību, tas var radīt iekšēju konfliktu, bet tas nevar radīt bērnam traumu, lai kādā vecumā viņš būtu.

Savukārt traumu var radīt kaut kas cits. Traumu var radīt apkārtējās vides attieksme, piemēram, tas, ja pieaugušie mēģina aizslēpt savas intereses aiz bērna vajadzībām, un patiesībā pieaugušie var uzturēt nelabvēlīgu situāciju, stāstot, cik tas ir nemierīgi, cik tas būs grūti un ka tu nevarēsi, un ka tas mums radīs dažādas psiholoģiskas traumas. Tā kā caur neadekvātu vidi patiešām var radīt paaugstinātu satraukumu, spiedienu uz bērnu, kas var radīt arī negatīvas sekas. Bet bilingvisms pats par sevi nevienā vecumā nevar kavēt bērna kopējo attīstību. Un ja bērns, kurš pieder pie mazākumtautības, ja viņš... skolā jeb bērnudārzā ar viņu runā latviešu valodā, tas tiešā veidā nevar kavēt ne emocionālo labklājību, ne arī fizisko attīstību nekādā mērā, ne arī intelektuālo attīstību, jo šobrīd ir arī pētījumi, ka pat bērniņiem, kuriem ir neiroloģiski noteikti valodas un runas attīstības traucējumi, arī viņiem bilingvālisms netraucē valodas attīstībai.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Šī tiesas sēde iesākās ar pieteikuma iesniedzēju pārstāvja Džibuti kunga norādēm par to, ka... jāteic tā, ka ne viegli klājas viņa bērniem, it īpaši tas attiecas uz dēlu, kurš šobrīd ir pirmsskolas izglītības iestādē un kuram pirmsskolas izglītības iestādē jeb bērnudārzā, kā mēs sadzīvīskā valodā to apzīmējam, ir emocionāli grūti, jo viss apmācības process norisinās tikai valsts valodā. Un pēc tam tika norādīts uz to, ka vecākais bērns, kas ir meita, kas mācās pamatizglītības pakāpē, 7. klasē... ja pareizi atceros... ka šis emocionālais slogs esot mazāks, jo meita ir lielāka, bet arī tad nākas diezgan daudz pūļu veltīt tam, lai tulkotu no valsts valodas uz savu dzimto valodu apgūstamo mācību vielu un ka tas esot saistīts ar lielu emocionālo spriedzi un tas negatīvi ietekmējot apgūstamo vielu.

Kā jūs no psiholoģijas skatpunkta reflektētu uz šādiem apgalvojumiem?

B. Martinsone.

Tas, ka... Varbūt par vecāko bērniņu vispirms. Tas, ka pusaudzim ir jātulko un tas prasa papildu kognitīvu slodzi, tas patiesībā attiecas uz pilnīgi jebkuru no mums. Ja mēs lietojam vairākas valodas un ja mēs veicam gan paralēlu tulkošanu, gan apgūstot valodu, mēs varam pārtulkot tekstus, kādreiz mēs pārtulkojam katru otro vārdu tekstā, lai varētu uztvert teksta jēgu, tā patiešām ir pilnīgi objektīva situācija, ka tu padziļināti

mācies citu valodu. Un tam nav pat nekāda sakara ar šo konkrēto situāciju Latvijā, tas būtu pilnīgi jebkurā vietā, apgūstot jaunu valodu. Un, protams, lielākajam bērnam visdrošāk es varu apgalvot, ka šī pusaudze jau pilnīgi stabili runā dzimtajā valodā, viņai ir ļoti stabils viņas dzimtās valodas kods un apgūstot tagad ar zināmām pūlēm un kas, protams, arī ir saistīti ar emocionālu pretestību un arī ar pašvērtējuma veidošanos, jo tu nevari būt tik pārliecināts un tik labi sevi prezentēt uz visām šīm iekšējām kolīzijām, tad viņi veido tagad un nostabilizē otru valodas kodu, kurš, vairāk to lietojot, kļūs arvien stabilāks un šeit ļoti liela nozīme, protams, ir vecāku atbalstam un skolas atbalstam, tai emocionālajai situācijai. Tā valoda pati par sevi šeit nav... tas varētu būt arī jebkas cits, kas bērnā rada diskomfortu un ar ko viņam ir jātiek galā.

Savukārt mazākajam bērniņam visticamāk arī.. teiksim, ja bērns uzreiz sāk runāt bilingvālā vidē, teiksim, māte runā krieviski un tēvs runā latviski, un visu laiku ģimenē abas valodas funkcionē, tad bērns vienlaicīgi sāk nostiprināt abu valodu kodus. Un tad ir vairāki iespēju. Visādas pārklāšanās un sākumā var pat likties, ka bērns nerunā tik labi, bet tad, kad kodi nostiprinās, tad viss ir kārtībā. Arī šeit pirmsskolā, ir ļoti, ļoti svarīgi, ka bērna vecāki sadarbojas ar pedagogiem, jo to nevar uzstādīt tā, ka šis bērns iet viens pats uz bērnudārzu, tur ir lingvistiski nesaprotama vide un bērns tiek traumēts. Tā runa ir par to, ja vecāki šo jūt un pat nemaz nejūt... patiesībā vecāki zina, ka bērnam būs lielas pārmaiņas, ka viņi sadarbojas ar audzinātājiem un viņi var apspriest bērna vajadzības un noteikti bērna emocionālā labsajūta tur ir priekšplānā. Un valoda bērnam attīstīsies.

Patiesībā uz šo būtu ārkārtīgi svarīgi... es domāju, arī šī tiesas sēdē ir tik ļoti, ļoti nozīmīga, kas mums iedod iespēju arī sabiedrībai plašāk pateikt, cik patiesībā šie mazākumtautību bērni ir ļoti lieli ieguvēji. Ka viņi ir nevis upuri, bet patiesībā viņi ir ieguvēji un viņi iegūst vairāk nekā tie bērni, kas runā dzimtajā latviešu valodā un vēl nemācās virsū citu valodu.

Tā kā es pie šī turos pilnīgi noteikti un pastāvu uz to, ka vecāku loma te ir arī ļoti, ļoti liela, lai atbalstītu bērnu, iedrošinātu, ja vajag, nodrošinātu papildu nodarbības, sadarbotos ar bērna audzinātājiem, iedrošinātu pusaudžus tajā brīdī, kamēr tiec pāri tam sliekšnim, ka valodu kodi ir pietiekami nostiprinājušies un var lietot vienu un otru valodu jau daudz brīvāk.

A. Laviņš.

Paldies jums par šo atbildi.

Un no manas puses vēl tikai beidzamais jautājums. Un tas arī ir saistīts ar to informāciju, kas jau ir izskanējusi tiesas sēdēs, kur bija runa arī par pirmsskolas izglītības iestādi un tiem bērniem, kas, piemēram, divu gadu vecumā nāk no mazākumtautību ģimenes un ģimenē ir runājuši tikai šajā valodā un pirmsskolas izglītības iestādē bērnam apmācības, kas ir rotaļu nodarbības, norisinās tikai valsts valodā.

Sniedziet, lūdzu, no sava profesionāļa skatpunkta to emocionālo slodzi tādām divgadniekam, kurš nonāk tādā vidē un vai arī tādā situācijā jūs teiktu, ka šis bērniņš... ja viņam ir jāpārvar sākumposmā kādas emocionālas grūtības, bet viņš ir ieguvējs nekā tie mazie bērni, tas pats divgadnieks, kurš mācās tikai vienu valodu?

B. Martinsone.

Jā, patiesībā šis jautājums ir tāds arī āķīgs. Jo, redziet, ja šis bērns aizbrauktu no Latvijas uz Angliju un tur būtu šīs rotaļu nodarbības angļu valodā, tad tās vienkārši būtu angļu valodā. Un tas bērniņš pamazām apgūtu angļu valodu un viss būtu kārtībā. Latvijā mums ir vēl tā situācija, ka mums ir iespēja... nu, teiksim, ka arī audzinātāja pārvalda krievu valodu un tāpēc mums ir tā it kā otra iespēja, ka kāpēc tu nevari runāt ar viņu arī krieviski, jo tu taču vari... Bet, ja būtu situācija, ka tas ir cilvēks pretī, kas nevar runāt šajā valodā, domāsim varbūt plašāk, ne tikai par šo Latvijas situāciju. Tātad, divus gadus vecs bērns iet uz bērnudārzu. Viņam ir patiesībā visam arī... ne tikai valodas lieta, bet arī visa atdalīšanās, kas notiek no vecākiem un kognitīvā kapacitāte bērnam ir tāda, ka divu gadu vecumā viņš stabili saprot, ka lietas ir pastāvīgas. Tas nozīmē, ka ja mana mamma atstāj mani bērnudārzā un aiziet prom, tad viņa nepazūd. Tāpēc bērni ir vairāk gatavi atvadīties un viņi patur prātā vecāku tēlu, viņi spēj to saglabāt. Un tieši, balstoties arī uz šo, te ir ļoti būtiski, lai pretī bērnudārzā bērnam ir arī atbalsta persona, ka viņam ir piesaiste un uz to ir ļoti būtiski jāstrādā. Un te, protams, valodai un komunikācijai ir liela nozīme. Tajā pašā laikā divus gadus veci bērni vēl nav spējīgi sadarboties viens ar otru. Ja mēs iedomājamies divus gadus vecus bērnus, kā viņi spēlējas smilšu kastē, tad viņi katrs spēlējas paralēli, viņi katrs sēž ar savu spainīti un lāpstīņu un spēlējas visi kopā, bet viņiem vēl nav kapacitātes sadarboties. Līdz ar to tā mijiedarbība arī vienaudžu, kur būtu vajadzīga arī valoda, tā vēl nebūs tik nozīmīga. Un tad pamazām uz trīs gadu vecuma bērni sāk jau spēlēt viens ar otru un tad jau ir cits attīstības posms sācies.

Tā kā šeit ir nozīme, ka bērnam tad, kad viņš aiziet bērnudārzā, lai kādā vecumā viņš būtu, ka viņam ir stabila piesaistes figūra, ka viņam ir struktūra. Tātad, ka vide ir strukturēta, ka ir stabila kārtība, arī tas dod emocionālo drošību. Un tad pamazām... tur es nevaru būt pilnīgi droša, bet es domāju, ka mums arī izglītības iestādēs... es nevaru būt droša, ka visās, bet es zinu izglītības iestādes, kurās sniedz arī atbalstu bērniem, ir atbalsta pasākumi. Tas nav tā, ka viņu vienkārši ieliek iekšā maziņu un ka viņš paliek tā kā apmulsis mežā. Tātad, ar visu atbalstu, ar stabilitāti, struktūru, ar visu audzinātāju sadarbību bērniņš nāk iekšā šajā vidē un patiesībā, ja viņa audzinātāji... es ar to domāju gan pedagogus, gan vecākus ir mierīgi un spēj bērnu atbalstīt, neuzkurinot emocionālo situāciju, tad ir pilnīgs pamats domāt, ka arī bērna attīstība netiek traumēta.

A. Laviņš.

Paldies.

Tiesnešiem būs jautājumi? Būs. Lūdzu, tiesnesim Artūram Kučam vārds.

A. Kučs.

Labdien, Martinsones kundze! Viens jautājums būs.

Mums jau iepriekš tiesas sēdē izskanēja, ka, veicot šādas reformas, ir svarīgs arī pārejas periods. Kā jūsu vērtējumā, vai šis viena gada pārejas periods ir pietiekams, lai bērni varētu pielāgoties? Un te es runāju par dažādiem izglītības līmeņiem.

B. Martinsone.

Es teiktu, ka pilnīgi noteikti. Un vispār, ja ir pārejas periods, bieži vien tas ir tikai veids, kā nedaudz atlikt kaut ko, ko mēs nevēlamies. Protams, ir vajadzīgs arī kādreiz pārejas periods, lai mēs sakārtotu lietas, bet saprotot, ka tik fundamentāla pārmaiņa izglītībā, viņa nevar būt bez pretestības. Un es nedomāju tagad cilvēku pretstāvēšanu, bet katra iekšējo pretestību. Tad, kad ir jāmacās kaut kas, kur tu vairs neesi kompetents un ka mēs izejam ārpus savas kompetences robežām, tas vienmēr prasa papildu pūles un tāpēc jo koncentrētāk šo lietu virza, jo ātrāk tu vari pārvarēt to pretestību un virzīties uz priekšu. Pretējā gadījumā ir visu laiku tāda bremsēšana un buksēšana, ka varbūt vēl nē, varbūt pēc tam... Nu, jā... tā kā es domāju, ka nekādas tur daudzgadu pārejas... Mēs ļoti labi patiesībā redzam, kā ukraiņu bēgļu bērni ienāca Latvijā un kā viņi ir apguvuši no pilnīgas nulles viena daļa viena gada laikā, spēj pilnīgi brīvi runāt un ļoti kvalitatīvi mācīties.

A. Kučs.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Vai pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem būs jautājumi? Lūdzu!

I. Nikuļceva.

Nē, paldies. Mums nebūs jautājumu.

A. Laviņš.

Nebūs. Paldies.

Vai Saeimas pārstāvim būs jautājumi?

S. Bērtaitis.

Paldies. Nebūs.

A. Laviņš.

Paldies.

Martinsones kundze, paldies jums par sniegto viedokli rakstveidā un arī dalību tiesas sēdē. Paldies jums!

B. Martinsone.

Paldies. Visu labu!

A. Laviņš.

Turpinām uzklaut pieaicinātās personas. Un kā nākamā pieaicinātā persona ir pedagoģijas doktore Ieva Margeviča-Grinberga.

Vai personu apliecinoši dokumenti ir pārbaudīti?

P. M. Daugavvanaga-Vanaga.

Dokumenti ir pārbaudīti.

A. Laviņš.

Paldies. Grinbergas kundze, lūdzu...

I. Margeviča-Grinberga.

Labdien, augsti godājamā tiesa!

A. Laviņš.

Jā, arī jums bija uzdoti tiesas jautājumi, tāpēc, ņemot vērā, ka, jā, jūsu skatpunkts nav no tiesību viedokļa, bet gan no pedagoģijas zinātnes viedokļa, tad es tomēr aicinātu, ka jūs lakoniski pieskartos tiem uzdotajiem jautājumiem, lai tie izskan publiskajā tiesas sēdē un lakoniskas atbildes jūs varētu sniegt. Paldies.

I. Margeviča-Grinberga.

Jā. Tātad, pirmais jautājums bija par to, vai interešu izglītības programmas ietvaros ir iespējams līdzvērtīgi nodrošināt mazākumtautību valodas un kultūras apguvi.

Balstoties uz pētījumiem, ne tikai kas ir veikti Latvijā, bet ārvalstīs, mēs redzam, ka pētījumu rezultāti liecina, ka interešu izglītība var nodrošināt valodas, dzimtās valodas apguvi un kultūras saglabāšanu, kā arī sekmēt piederību noteiktai kultūrai un kopienai. Kas pētījumos parādās? Ka ir nevalstiskās organizācijas, ko piedāvā, vai tā

saucamās „svētdienas skolas”. Šī ir iespēja ne tikai mācīties valodu, bet arī tikties ar citiem mazākumtautības pārstāvjiem, kas dod vēl papildu ieguvumus un ir iespēja izmantot daudzveidīgākas metodes, kas ir personalizētas, nekā tas būtu formālās izglītības ietvaros. Tāpēc pētījumi, pasaulē veiktie pētījumi saka, ka šī pieeja... gan Vācijā mēs varam redzēt, gan Zviedrijā, Dānijā, kur tiek piedāvātas dažādas ārpuskolas un interešu izglītības pulciņi dažādos interešu izglītības centros, rezultējas labās valodas prasmēs. Tas ir par pirmo jautājumu.

Otrais jautājums ir saistīts ar kvalitāti, cik kvalitatīva ir mazākumtautību valodas attīstības iespēja interešu izglītībā. Un te ir jāsaka, jau ko arī mana kolēģe teica, ka tas ir atkarīgs no vairākiem savstarpēji saistītiem faktoriem. Tātad, pirmkārt, ir tas, vispār tā saskarsme ar mazākumtautības valodas lietošanu saziņā, cik bieži mēs izmantojam, jo, ja bērns vai skolēns ģimenē valodu nelieto, tad, tikai atnākot uz interešu izglītības nodarbībām, iespējams, šī valodas apguve notiks daudz ilgākā laikā un daudz lēnāk. Tad vēl ir svarīgi, kādos valodas lietošanas kontekstos bērns izmanto valodu, kā arī nu... to, kas arī jau izskanēja, ka viss ir atkarīgs no skolēna bērna vecuma posma, jo visveiksmīgāk un visātrāk valodas mēs apgūstam dažādu zinātnieku skatījumā no 3, tātad 2 gadu vecuma līdz aptuveni 12 gadiem, kad bērnam nav īpaši jāmacās valoda, kad bērns, atrodoties vidē, kur valoda tiek lietota, apgūst valodu, atdarina skaņas un tas ir veiksmīgākais vecums. Un pēc tam jau ir atkarīgs no daudziem faktoriem un arī jāuzsver, ka no pieaugušo, apkārt pieaugušo attieksmes, kā vecāki, kā pedagogi attiecas pret valodām kopumā.

Tad kas vēl ir svarīgi, ko pētnieki norāda, ka tieši ģimenē tiek radīti šie apstākļi divvalodības attīstībai un valodas kvalitāte, kādā valodas prasmes tiek apgūtas, būs atkarīgs tātad no šiem faktoriem, no faktoru kopuma un nevar tāpēc pateikt, ka kvalitatīvāka vai nekvalitatīvāka ir interešu izglītības programma.

Tad trešais jautājums bija... ja, tātad, bērnam neparedzot iespēju uzmantot mazākumtautību valodu izglītības procesā, varētu tikt negatīvi ietekmēta valsts valodas apguve. Nu, te jāsaka, ka, zinātnieku, pasaules zinātnieku veiktie pētījumi ir pretrunīgi un par to varētu teikt, ka, ja skolēnam ir sliktas... nu, viņam, piemēram, ir sliktas valsts valodas vai otrās valodas zināšanas, protams, viņam ir nepieciešams daudz lielāks atbalsts un, iespējams, viņa rezultāti, tātad akadēmiskie panākumi būs sliktāki salīdzinājumā ar tiem skolēniem, kuriem tā ir dzimtā valoda.

Tātad, tāda problēma ir. Bet tā tiek risināta pedagoģiski atkarībā no skolēna valodas kompetences, tātad piedāvājot pedagoģisko atbalstu, skolās ir pieejamas konsultācijas arī, tātad ne tikai tātad mācību procesa stundas, bet arī konsultācijas.

Un ar laiku jo vairāk mēs lietojam valodu, jo tātad visas klausīšanās, runāšanas, rakstīšanas, lasīšanas prasmes nostiprinās un šīs problēmas pamazām izzūd. Tātad tas ir no tā sākotnējā valodas līmeņa viss atkarīgs un tad arī no atbalsta, kāds tiek saņemts vai nesaņemts mācību iestādē valodas prasmju stiprināšanai.

Tad jautājums par šo... ja nesaņem izglītojamais... ja ir vienīgi valsts valodā un tas var kavēt bērna emocionālo, psiholoģisko, intelektuālo, fizisko attīstību. Nu, neviens pētījums... nevienā pētījumā neparādās statistiski nozīmīga korelācija starp mācībām vienīgi valsts valodā un bērna emocionālo, psiholoģisko un intelektuālo, un fizisko attīstību. Tātad, tur būtībā problēmas, ko mēs jau dzirdējām no psiholoģijas viedokļa, rada... jā, ka saskarsme ar jebko, tā var būt gan valoda vai fizika, vai ķīmija... tikko mums ir kādi grūtāki uzdevumi un ir kaut kas jauns, mums jāpārvar, ir jāiziet no šīs komforta zonas, kas vienmēr ir saistīta citreiz ar nepatīkamām izjūtām, kas mums ir jāpārvar, tātad, šīs kognitīvās slodzes.

Un kas vēl ir būtiski, ko rāda pētījumi... ka, ja skolā ir pozitīva attieksme pret skolēna kultūras identitāti, nu, piemēram, ja skolēns ir krievs, tad obligāti mācību procesā viņam ir jāsaņū šī emocionālā drošība, ka netiek noliegta viņa valoda un kultūra, kas gan būtiski ietekmē, jo tas nerada šo drošo vidi, ka tevi noliedz, ka tavu identitāti noliedz. Tāpēc ko iesaka atkal daudzu valstu zinātnieki, ka kultūras un valodas klātesamība mācību procesā, nu, piemēram, salīdzinoši, ja mēs runājam par kādiem svētkiem, ko latvieši svin, tad pieminēt, ka pieņemsim par „masleņīcu” vai par kādiem citiem svētkiem, ko svin krievi, tas pozitīvi ietekmē bērnu, ka viņi jūtas, ka viņu valoda, viņu kultūra netiek noliegta. Un tas ir pamats.

Un arī daudz kur tiek uzsvērts, ka ja skolēnam... jo ne visas lietas mēs varam pedagoģiskajā procesā ilustrēt. Ir ļoti sarežģīti varbūt koncepti, ko skolotājs vienkārši nevar ne parādīt, ne arī bildītēm, ne izskaidrot neverbāli, tad arī piedāvā izmantot metodes, vai no vienaudžiem kāds palīdz izskaidrot, iztulkot vai, ja skolotājs zina, piemēram, krievu valodu, tad palīdz sarežģītākos konceptus saprast, tātad, pasakot kādu vārdu. Un tādējādi mācību procesā mazinot šo te nepieciešamību pēc dzimtās valodas izmantošanas, bet vairāk te ir tas psiholoģiskais, ka redz, ka dzimtā valoda nav nekas noliedzams, ļauns un tāpēc var analizējot Vācijas mācību grāmatas, tur daudz kur ir atstāta vieta, tātad termins vācu valodā un termins, kāds ir tulkojums tavā dzimtajā valodā, parādot un iestrādājot arī jau mācību līdzekļos, ka mēs respektējam visas valodas, nevienu nenoliedzam, bet nu mācību valoda ir oficiālā valsts valoda.

Tas tā īsumā.

A. Laviņš.

Paldies.

Man būs viens precizējošs jautājums. Jūs minējāt, ka ļoti svarīgi ir skolēniem izglītības procesā, skolēniem, kuri pieder pie mazākumtautības, ka izglītības procesā ir klātesoša mazākumtautību kultūra un valoda.

Sakiet, lūdzu, vai izšķiroša nozīme ir tam, ka šī klātesamība mazākumtautības kultūras un valodas tieši mazākumtautības valodā, vai tam nav tik izšķiroša nozīme? Tas varētu būt arī, piemēram, valsts valodā runāt par... runāt latviešu valodā par krievu

tautas kultūras tradīcijām, ukraiņu tautas kultūras tradīcijām? Vai tieši tajā valodā tam būtu jānotiek, lai bērnam būtu tāda droša un stabila sajūta un viņš nejustos, ka viņš būtu atgrūsts, ka neesot kultūras klātbūtne... kā varēja saprast no jūsu skatpunkta? Vai tas būtu svarīgi?

I. Margeviča-Grinberga.

Jā, te ir domāts, ka vispār tiek runāts, pieņemsim, latviski... Ja mēs zinām, ka klasē mums ir bērni no Ukrainas, varbūt no Krievijas vai šeit krievvalodīgie... ka mēs runājam, ņemot vērā tātad latviski stāstot, kā piemēram, par svētkiem, ka mēs pieskaramies, ka ir tādi svētki un kā svin dažādās kultūrās, veicinot starpkultūru kompetences attīstību ikvienam bērnam. Tātad, iekļaujot ikvienu, bagātinot ikvienu un ļaujot tiem bērniem, par kuru svētkiem mēs runājam, par kuru kultūru, tātad sasniegt, ka jā, mana identitāte netiek noliegta... arī par manu kultūru tiek runāts. Tas ir tādā aspektā, nevis ka jārunā, jo tas ir neiespējami, jo daudziem skolotājiem nav zināšanu tik daudzās valodās. Tas būtu neiespējami un diskriminējoši attiecībā, ja mums skolās ir vjetnamieši, ķīnieši, nu, tad sanāk tā, ka vai tāpēc esam sliktāki... bet tajā gadījumā mēs stāstam latviski par šiem svētkiem, kuru kultūru pārstāvji ir pārstāvēti klasē.

A. Laviņš.

Paldies.

Atbildot uz uzdoto trešo jautājumu, kā jūs vērtējat pieteikuma iesniedzēju apgalvojumu, ka bērnam, neparedzot iespēju izmantot mazākumtautību valodu izglītības procesā, varētu tikt negatīvi ietekmēta valsts valodas apguve, jūs norādījāt uz to, ka pētījumi ir pretrunīgi, bet izšķirošs esot pedagoģiskais atbalsts.

Un es vēlējos vaicāt, ka viens no pedagoģiskā atbalsta veidiem ir logopēda pakalpojumi. Un šis logopēda pakalpojums esot pieejams valsts valodā, ar retiem izņēmumiem, kā mums skaidroja, ka tas ir... ja nu tik nepieciešams, tad to varētu arī sniegt citā valodā.

Vai šis vispārīgi pieejamais logopēda pakalpojums tikai valsts valodā, bet ne mazākumtautību valodā, varētu tikt vērtēts kā būtisks trūkums tajā mehānismā, ko mēs varam saukt par pedagoģisko atbalstu bērniem, kas pieder pie mazākumtautībām? Kā jūs to vērtētu?

I. Margeviča-Grinberga.

Tas atbalsts ir tā kā bērni mācās latviešu valodā, tātad ir nepieciešams tieši latviešu valodā atbalsts. To, ko es minēju, ko pasaules pieredze rāda, ka, nu, grāmatās ir iespēja paredzēta un arī burtnīcās var tulkot pats bērns ar skolotāju vai citu skolēnu atbalstu, vai arī ir daudzas iespējas, kā digitāli tātad internetā atrast... tā ir viena lieta... bet skolēns to dara pats un tā neviens nekur pasaulē netulko, un par logopēdiem tad

drīzāk latviešu valodas apguves veicināšanai tas atbalsts būtu, ka latviski runājošais logopēds un latviešu valodā sniegtu šo atbalstu un ko daudzi arī izmanto, kas sekmē veiksmīgāku latviešu valodas apguvi un izmantošanu mācību procesā.

A. Laviņš.

Paldies.

Tā... vēl būs tiesnešu jautājumi. Vārds tiesnesim Artūram Kučam. Lūdzu!

A. Kučs.

Paldies par jūsu viedokli.

Man viens jautājums, kas jau ir izskanējis tiesas sēdē, bet es gribēju dzirdēt arī jūsu viedokli.

Tātad, šobrīd apstrīdētās normas paredz interešu izglītības ietvaros ir trīs stundas nedēļā mazākumtautības valodas identitātes, kultūras apguvei. Vai, jūsuprāt, pēc jūsu kā zinātnieka skatījuma tas ir pietiekami? Kā jūs uz to skatāties?

I. Margeviča-Grinberga.

Jā, to, ko pētījumi... ne tikai mans viedoklis, bet to ko pētījumi rāda, tas viss ir atkarīgs... trīs stundas var būt daudz un var būt maz. Vis ir atkarīgs no citiem faktoriem. Tātad, motivācija, paša bērna motivācija, jo, kā mēs zinām, ne visiem bērniem pašiem ir motivācija mācīties jeb pilnveidot savu dzimto valodu. Tā bieži vien ir vecāku vēlme. Tā ka pirmais ir paša bērna motivācija. Otrs, ko es jau minēju, ko pētījumi rāda, ka vēl ģimenē vai valoda un cik bieži tiek lietota, tad valodas lietojums ar vienaudžiem un protams, tad tās trīs stundas būs pilnīgi pietiekamas, bet, ja apkārt nav vides, neviens nelieto ne ģimenē, ne arī ar vienaudžiem, nu, tad tur par tiem rezultātiem, cik ilgā laikā varēs apgūt šo valodu, tad būtu ļoti atšķirīgi tie rezultāti.

A. Kučs.

Paldies.

Un otrs jautājums man varbūt būs no otras puses. Mēs visu laiku skatāmies, kā varbūt šī pāreja veicinās tieši valsts valodas apguvi. Skatoties atkal tieši no mazākumtautību perspektīvas, man tas jautājums būtu tāds, vai mazākumtautību valodas apguve bērnam, pieņemsim, kā pirmās svešvalodas vai kā otras svešvalodas apguve, kaut kādā veidā mazina valsts valodas apguvi? Nu, ja viņš, piemēram, vācu valodas vietā izvēlētos krievu valodu kā svešvalodu. Vai tas kaut kādā veidā mazinātu latviešu valodas zināšanas?

I. Margeviča-Grinberga.

Nē, nē, tas nekādā veidā neietekmē vispār valodu apguvi. Kā mēs arī dzirdējām no psiholoģijas viedokļa un arī no lingvistikas, no pedagoģijas viedokļa, vienīgi pozitīvi ietekmē cilvēka spēju lietot valodas, iekļauties, būt atvērtam pret dažādām valodām un kultūrām. Tā kā viennozīmīgi, ka jebkura valodas apguve tikai pozitīvi ietekmē.

A. Kučs.

Paldies.

A. Laviņš.

Paldies.

Vārds tiesnesim Gunāram Kusiņam. Lūdzu!

G. Kusiņš.

Jā, labdien! Man viens papildu jautājums, papildinot to, ko kolēģis Artūrs Kučs jautāja par šīm trim stundām. Jūs teicāt, ka, ja apkārt nav vides, tad tas var būt nepietiekoši.

Sakiet, lūdzu, situācijā, kad valsts nosaka tā visiem vienādi, ka trīs... Vai tas var būt vispār pareizs tāds risinājums situācijā, ka ir tas atkarīgs no daudziem citiem faktoriem? Vai valsts, rīkojoties šādi tā kā vienādi – ir rīkojusies tālredzīgi? Paldies.

I. Margeviča-Grinberga.

Jā, te var salīdzināt vispār ar valodu apguvi. Kā mēs zinām, tad Latvijā ir tātad pirmā obligātā svešvaloda no 1. klases un tā pārsvarā ir angļu valoda, tad tur arī visaugstāko līmeni, beidzot 12. klasi, skolēni sasniedz. Un redzam, ka tur, kur ir otrā svešvaloda, trešā svešvaloda un kur tās stundas nav tik daudz, tad, protams, tas ir pie visām valodām – jo mazāk mēs saskaramies ar valodu, jo mazāk mēs lietojam, tad ilgāks laiks ir vajadzīgs, bet tas nenozīmē, ka mēs nevaram apgūt. Tas tiešām ir no mūsu motivācijas, cik daudz... un cik mēs arī mājās to valodu turpinām... ja ir kādi mājasdarbi... tad vai lietot vai skatīties *YouTube* video vai kādas filmas... Tāpēc tas ir tāds optimālais variants un ko mēs redzam vispār izglītības sistēmā. Ir noteiktas stundas, balstoties uz pētījumu, kas dod rezultātus. Bet tas nav simtprocentīgi visiem. Visi tie rezultāti vienmēr ir ļoti individuāli un tāpēc te nevarētu teikt, ka mēs, palielinot stundas, panāktu visiem vienādi labu rezultātu.

G. Kusiņš.

Mans jautājums bija vairāk par to, vai ir racionāla šāda pieeja... vienāda pieeja visiem? Vai tomēr varētu ļaut, ņemot vērā kaut kādus īpašus apstākļus, atrast argumentus, kāpēc tam ir īpaši apstākļi un ir nepieciešams vairāk... bet no valsts

vienkārši mēs jums atvēlam trīs...

I. Margeviča-Grinberga.

Es kā pedagogs būtu par to, ja tāda iespēja valstij ir un ir finansējums, tad protams, ka, palielinot stundu skaitu, tikai mēs iegūtu. Tas bērns būtu tikai ieguvējs. Viņam būtu lielāka saskarsme ar valodu. Protams, ka es to vērtētu pozitīvi. Jebkurai valodai papildu stundas dod, iespējams, labāku efektu.

G. Kusiņš.

Paldies.

A. Laviņš.

Vai pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem būs jautājumi?

I. Nikuļceva.

Nē, paldies, nebūs.

A. Laviņš.

Nebūs. Un Saeimas pārstāvim?

S. Bērtaitis.

Nebūs.

A. Laviņš.

Paldies.

Teikšu jums paldies par dalību tiesas sēdē un sniegto informāciju, kas tiesai ļauj paskatīties uz atsevišķiem jautājumiem no cita zinātnes skatpunkta.

Labi, turpinām ar nākamo pieaicināto personu uzklaušīšanu. Un turpināsim arī ar pedagoģijas doktori profesori Inetu Helmani.

Helmanes kundze... Personu apliecinoši dokumenti ir pārbaudīti?

P. M. Daugavvanaga-Vanaga.

Dokumenti ir pārbaudīti.

A. Laviņš.

Paldies.

Helmanes kundze, jums arī tiesa ir uzdevusi trīs jautājumus un lūgtu tādā pašā secībā, lakoniski atbildot uz šiem trīs jautājumiem, un tad raudzīsimies, vai ir vēl tiesai kādi papildu jautājumi.

I. Helmane.

Jā, paldies par iespēju paust viedokli un piedalīties Satversmes tiesas sēdē, kas izskata ārkārtīgi nozīmīgu jautājumu gan personīgi iesniedzējiem, manuprāt, gan arī plašāk skatoties valsts kontekstā.

Man tika uzdoti trīs jautājumi.

Viens jautājums bija par pirmsskolas topošo pedagogu studiju programmas atbilstību izskatāmās problēmas kontekstā, otrs jautājums bija izvērtēt to jautājumu aspektu, kas tad īsti notiek, ja šī te valodas apguve vairāk tiek saistīta ar interešu izglītību, un trešais jautājums tika arī lūgts akcentēt bērna attīstības kontekstā ar skatītu arī šo te iztirzājamo jautājumu.

Un pievērsīšos secībā jautājumiem, kā man tika uzdoti.

Un tāpat pirmais ir par studiju programmu pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmu „Pirmsskolas skolotājs”. Kopumā skatot un iepazīstoties ar visiem dokumentiem, mēs varam apgalvot, ka lielākajā daļā gadījumu šī te studiju programma, kuru īsteno ne tikai Latvijas Universitāte, bet visas Latvijā esošās augstākās izglītības iestādes, kurām ir dotas tiesības attiecīgo studiju programmu īstenot, tāpat visas īsteno pilnīgi vienādu, pilnīgi pēc viena dizaina un viena pamatprincipa radītu studiju programmu, jo sadarbībā ar visām Latvijā esošajām augstākajām izglītības iestādēm mēs izveidojām šo te studiju programmu „Pirmsskolas skolotājs”.

Un kādi tad ir tie galvenie akcenti, kamdēļ mēs varam teikt, ka atbilst, un topošie pedagogi, kuri absolvē šo te studiju programmu, būs spējīgi strādāt daudzveidīgā multikulturālā vidē, īstenojot uz bērnu orientētu mācību procesu, ņemot vērā gan bērna vajadzības, gan intereses, gan arī attīstības tendences. Ja mēs skatāmies, tad, protams, šis te mērķis, kāds tad mums ir... nu, es atļaušos tomēr nolasīt, jo tas pagērē ārkārtīgi nozīmīgas komponentes, tāpat šīs te atbilstīgās „Pirmsskolas skolotājs” studiju programmas mērķis ir nodrošināt izglītības zinātņu teorijā un praksē balstītas konkurētspējīgas un kvalitatīvas studijas profesionālās kvalifikācijas ieguvei. Respektīvi, tas nozīmē, ka mēs īpašu vērību veltām ne tikai studiju procesam kā tādām, bet arī akadēmiskais personāls, kā arī studējošie īpaši tiek rosināti un veicināti meklēt atbildes, meklēt jaunākās tendences izglītības un zinātnes pētījumos. Un protams, tas mūsu virsmērķis ir veicināt izglītotus, kompetentus, uz profesionālo pilnveidi un mūžizglītību orientētus pirmsskolas pedagogus. Respektīvi, mēs paredzam, ka, absolvējot šo te studiju programmu, esošie pirmsskolas pedagogi būs spējīgi gan uzdot problēmsituācijai atbilstīgus jautājumus, būs spējīgi atrast konkrētai problēmsituācijai atbildes zinātniskos pētījumos un kā arī būs motivēti, ieinteresēti un viņos būs vajadzība turpināt pilnveidot savu profesionālo izaugsmi, profesionālo lietpratību daudzveidīgos tālākizglītībasursos. Protams, to nosaka arī Ministru kabineta noteikumi, katrus trīs gadus pedagogam ir jāizpilda atbilstīgais stundu skaits tālākizglītībasursos.

Kopumā, ja mēs skatāmies, tad, protams, nu kamdēļ vēl pastiprinot šo te iemeslu, kamdēļ tad pirmsskolas pedagogu studiju programma būtu atbilstīga konkrētās situācijas risināšanai, tad mūsu un arī visā Latvijā esošie pirmsskolas pedagogi, kuri absolvē atbilstīgo studiju programmu, ir spējīgi īstenot starpdisciplināro pieeju. Tātad starpdisciplināra pieeja, kur, kā jau es akcentēju un es vēlreiz vēlos īpaši uzsvērt, īpaša vērība tiek veltīta mijšakarībai starp mācību procesu un starp izglītības zinātņi un tās attīstību, īpaši veltot uzmanību izglītības zinātnes apakšnozarei – pirmsskolas pedagogijai. Kā arī šādi pedagogi ir spējīgi kritiski izvērtēt sabiedrības vajadzības, kas nav mazsvarīgi, ir spējīgi saskatīt tendences gan globālā kontekstā, gan arī Eiropas kontekstā, gan arī Latvijas kontekstā, respektīvi, pedagogi nedzīvo atrauti no pārmaiņām sociāli, politiski, ekonomiskajās situācijās, gan globālā, gan pasaules līmenī, gan arī, mēs varam teikt, ka lokālā līmenī. Noteikti šiem pedagogiem piemīt atbilstīga mācību procesa īstenošanai kompetences noteikti plānošana, noteikti izvērtēšana, tie ir arī vieni no atslēgvārdiem, kurus mēs īpaši veicinām atbilstīgajā studiju programmā.

Pedagogi ir dažādu studiju kursu ietvaros, kā arī noslēguma darbu izstrādes procesā, kvalifikācijas darbu izstrādes procesā, pilnveido savu zinātniski pētniecisko darbību. Un tas ir, mēs varam teikt, tāds mūsdienīgs pedagogs un es vēlreiz uzveru, ka nevis pats vai pati izdomā, kādus varbūtējos cēloņus, sakarības, bet tiešām meklē zinātnē un tas tiek rosināts apgūstot gan, piemēram, valodas metodiku, gan rosinot apgūstot un veicinot atbilstīgo studiju kursu pētniecisko darbību, gan arī kvalifikācijas darba izstrādes procesā.

Un ne mazsvarīgi, tas pats tiek veicināts arī prakses laikā un praksei atveltot diezgan pietiekamu kontaktstundu skaitu.

Un, protams, ja mēs paskatāmies, tad tas virsuzstādījums, visi sasniedzamie studiju rezultāti pirmsskolas skolotāja pirmā līmeņa studiju programmā ir vērsti uz to, lai pedagogi iegūtu tiešām atbilstīgas zināšanas, prasmes un kompetences, kuras tad arī būtu kā pamats, lai pedagogs varētu veicināt un īstenot tādu izglītības pedagoģisko procesu, kurā tiek nodrošināta iespēja visiem bērniem, es tiešām uzveru, visiem bērniem, veiksmīgi, maksimāli veiksmīgi apgūt valstī noteikto mācību saturu.

Un, protams, valstī noteikto mācību saturu nosaka normatīvie dokumenti, skolās standarts, pirmsskolā vairāk tās būs vadlīnijas. Un līdz ar to mēs varam teikt, ka visas pirmsskolas izglītības iestādes, tātad ne tikai augstākajā izglītībā pedagogi topošie pirmsskolas izglītojas pēc līdzīga dizaina, pēc līdzīgas pieejas, bet arī strādā atbilstīgi noteiktajiem normatīvajiem dokumentiem, kas izvirza varbūtību, ir gana līdzīgi un ja rodas šīs te problēmas kādā situācijā, tad tiek meklēti risinājumi, meklētas atbildes zinātnē.

Un, ja mēs paskatāmies, tad arī šeit iepriekšējie kolēģi, kas arī pārstāv Latvijas Universitāti un to pašu fakultāti, Izglītības, zinātņu un psiholoģijas fakultāti, mēs visas

trīs pārstāvam, tad jau profesore Baiba Martinsone, arī profesore Ieva Grinberga akcentēja, ka ir ārkārtīgi svarīgi īstenot tādu mācību procesu un radīt tādu mācību vidi, kura ir iekļaujoša, intelektuāli rosinoša, sociāli emocionāla un bērna patstāvīgu darbību sekmējoša mācību vide.

Es varētu vēl ļoti daudz stāstīt par... jūs noteikti arī esat iepazinušies... par šo te konkrēto jautājumu. Es domāju, ka tas tā kopsavilkumam būtu galvenais akcents salikts.

Protams, mēs ārkārtīgi lepojamies ar šo te jaunā dizaina studiju programmu, tāpat kā jebkura augstākās izglītības iestāde Latvijā. Un par to liecina... par šīs programmas arī kvalitāti un atbilstību laikmetam liecina arī ārkārtīgi lielais studējošo skaits, it sevišķi Latvijas Universitātē.

Ja mēs pievēršamies otrajam jautājumam, tad, protams, šī te pārnese, mazākumtautību izglītības programmu pārnese uz interešu izglītību, kā tas ietekmē mazākumtautību bērnu izglītības kvalitāti, iepriekšējie runātāji jau arī akcentēja. Un es pievienošos tikai tam, ka viennozīmīgi šī te pārnese mums dod iespēju vairāk fokusēt, vairāk izcelt atbilstīgo saturu gan kultūras identitātes saglabāšanas kontekstā, gan valodas zināšanu apguves kontekstā, iespējams īstenot ļoti daudzveidīgu pedagoģisko pieeju, daudzveidīgas metodes, daudzveidīgus paņēmienus, kas varbūt ne vienmēr vispārējā izglītībā būtu piemēroti, un viennozīmīgi īpašs akcents ir uz šo te izglītības saturu. Un arī kolēģi jau pieminēja, ka viennozīmīgi tas neizslēdz varbūtību, ka arī mazākumtautību saistītas atziņas, satura aspekti ir iespējami iekļaujami arī vispārējā izglītībā, tajā skaitā pirmsskolas izglītības posmu mācību satura apgūvē.

Tamdēļ es atļaušos arī teikt, ka nav pretrunu ar iepriekš izskanējušo viedokli un noteikti cienījamie tiesneši un augsti godājamie tiesneši ir iepazinušies ar iesniegto atzinumu no manas puses, kas pilnīgi saskan un atbilst jau iepriekš izskanējušajam.

Un savukārt trešais jautājums, kur kā reiz tika lūgts izvērtēt arī pirmsskolas un pamatskolas vecuma bērnu mentālās un fiziskās spējas apgūt šo te interešu izglītību, viennozīmīgi atkal tas saskan ar jau izskanējušo viedokli. Šeit atkal pretrunu nav. Viennozīmīgi mēs varam teikt, ka tas veicina gan kognitīvo attīstību, gan fizisko attīstību un ir tādējāda, ka bērni veiksmīgi... gana veiksmīgi apgūst atbilstīgo saturu.

Un varbūt ko vajadzētu akcentēt, arī... un es īpaši vēlos akcentēt, ārkārtīgi svarīgs aspekts ir sadarbība starp visiem izglītības procesā iesaistītajiem, visiem atbildīgajiem, tas ir, ne tikai sadarbība starp pedagogu un bērnu, bet ir arī trešais... kā mēs varam teikt, ka stabilam vienādmalu trīsstūrim virsotnes komponente būtu arī vecāki. Un noteikti arī vecākiem šeit ir sava artava gan bērna attīstībā, kopumā ņemot, gan mācību procesa kvalitātes procesa nodrošināšanā un atbalstā. Tādējādi arī šeit pilnīgi saskan jau ar izskanējušajiem viedokļiem.

Un kopumā skatoties, kāds tad būtu tas vērtējums, ko tad mums dod šī te interešu izglītība, kādas ir tās pievienotās vērtības, varbūt atšķirībā no pirmsskolas

izglītības posma vispārējās izglītības kontekstā skatoties, nu tad viennozīmīgi interešu izglītībā ir vēl vairāk iespējams radīt tādas nodarbības, kas ir gan interesantas, gan aizraujošas bērnam un šeit ir viennozīmīgs šis te emocionālais aspekts ir gan svarīgs pirmsskolas izglītībā, kā jūs teicāt, bērnudārzā, gan arī ārkārtīgi svarīgs interešu izglītībā. Un interešu izglītībā, jā, varbūt, jā, šis te saturs bērnam no mazākumtautības kļūst tāds vairāk saprotams arī no ģimenes piemēra ņemot, tad noteikti var vēl vairāk to pastiprināt un vēl vairāk radīt šos te pozitīvos efektus.

Noteikti iedrošinošs un atbalstošs personāls. Tas arī būtu interešu izglītības vēl tāds spēcīgāks moments, jo, lūk, šis te iedrošinošais atbalstošais tad arī vēl spēcīgāk strādā ar atbilstīgo specifizēto atlasīto mācību saturu.

Mācību materiālu dažādība. Jau arī pavērojot attālināti sēdes gaitu, tad arī ministrijas pārstāvji apliecināja, ka ir izstrādāti ļoti daudzi un dažādi mācību materiāli, un protams, tas, ko mēs varam darīt, vēl attīstīt, un arī topošie pedagogi tiek rosināti un apgūst metodiku, kā strādāt, kā izstrādāt mācību materiālus konkrētai situācijai. Un protams, šeit ir ļoti svarīga arī bērnu progresija jeb attīstības vērošana kā tāda un to gan iespējams darīt interešu izglītībā, vēl vairāk pastiprinot ieraudzīt šīs te kvalitatīvās programmas ietvaru lielos pozitīvos momentus un tā ir viennozīmīga attīstība arī dažādās jomās un dažādos aspektos.

Tas būtu īsumā mans viedoklis. Paldies, ka uzklausījāt un ļāvēt izpaust to.

A. Laviņš.

Paldies.

Trešajā jautājumā bija ietverta arī tāda jautājuma šķautne, kas izskanēja iepriekš, cik stundu nedēļā būtu saprātīgi paredzēt šādas izglītības ieguvēju... un runa ir par mazākumtautību interešu izglītību...

I. Helmane.

Jā. Tad, kad es pirmo reizi ieraudzīju šo te jautājumu, tad tīri emocionāli es atzišos, ka sāku domāt... tā... interešu izglītība... es redzu, ka šeit mēs atsaucamies ļoti daudz uz dokumentiem, bet es tīri emocionāli kā māte, kuras bērni arī apmeklē interešu izglītības... cik tad tās stundas tur nedēļā un kāda tad ir bijusi mana pieredze... Tas ir tīri tāda emocionāla atkāpe, ka, protams, gluži kā arī jautājuma iesniedzējs skatās caur savu personīgo šķautni, meklē bērnam labvēlīgākos risinājumus... Bet kopumā jāsaka, ka valstī ir noteiktas šīs te trīs stundas, trīs nodarbības mēs varam teikt, tās ir gana atbilstīgas, jo šīm te trīs nodarbībām tiek dots finansējums, bet neviens neizslēdz varbūtību, ka, ja mēs redzam, ka bērni ir ārkārtīgi motivēti, ja mēs redzam, ka vecāki dod mums signālus, ka varētu vēl kādu nodarbību, vēl papildus darboties... bet tas ir tiešām novērojot bērnu, vai bērns ir atvērts un gatavs šīm te nodarbībām, es neredzu problēmas, ka kaut vai tas varētu būt katru darbadienu nedēļā.

Tā kā es teiktu, ka šeit ir jāskatās... ja ir trīs finansētas no valsts viedokļa. Bet tikpat labi tās varētu būt arī vairāk.

A. Laviņš.

Labi. Un vēl tāds aspekts, ko es varētu mēģināt precizēt. Tiesas sēdē iepriekš varējām dzirdēt tādu vērtējumu par interešu izglītības saturu apmēram tādā veidā, ka... piemēram, lai mācītos ukraiņu valodu, krievu valodu, tiek organizēts pulciņš, kurā var piedalīties krievu tautības, latviešu, lietuviešu, dažādu tautību bērni, sanāk un tad tur esot tāda brīva atmosfēra un bērni nemaz tik motivēti varbūt neesot tajā pulciņā, lai šo saturu apgūtu.

Jūs savukārt teicāt, ka interešu izglītība... tas ir viens veids, kā vairāk izcelt noteiktu saturu. Man kaut kā šķiet, ka te ir tāda pretruna starp šo pulciņu... es apmēram spēju vizualizēt, kā tas varētu būt, saprotu, ko nozīmē „pulciņš”, un bērni tajā piedalās. Jūs sakāt, ka interešu izglītība ir viens lielisks veids, kā pat izcelt noteiktu saturu.

Paskaidrojiet, lūdzu, ko jūs bijāt domājusi ar to? Un arī varētu nokomentēt to kontekstu, kuru es jums iedevu, ka varbūt kāds cits to uztver kā taisni otrādi... kvalitāti mazinošu iespēju...

I. Helmane.

Jā, liels paldies. Ārkārtīgi burvīgs jautājums un atkal ne viennozīmīgs, kas ietver šīs te divas šķautnes.

Bet viena no... sākšu tāpat atbildēt, kamdēļ es atļaujos apgalvot, ka interešu izglītībā ir iespējams izcelt vēl vairāk šo te atbilstīgo saturu. To ir iespējams izdarīt ļoti vienkārša iemesla pēc, jo mums ir iespēja īpaši fokusēties, īpaši uzsvērt gan atbilstīgās tradīcijas, gan vērtības, gan lomas, gan normas. Man kā pedagogam, strādājot interešu izglītībā, varbūt ne tik liela uzmanība ir jāvelta tādām mācību saturam, kas ir vispārējā izglītībā noteikts un normatīvajos dokumentos iestrādāts. Tātad, šeit, protams, arī, ja mēs skatāmies vispārējā izglītībā, tad, protams, es kā pedagogs, ja man ir daudznacionāla grupiņa bērnu vai klase skolā, es meklēju risinājumus, es iekļauju saturā. Manā jomā varbūt tai pašā matemātikā mēs varam daudzveidīgāk pavērst šīs te šķautnes un risināt uzdevumus par ļoti daudzveidīgām dzīves situācijām un daudznacionālām dzīves situācijām. Tas būtu atbilde uz šo, kamdēļ es atļaujos apgalvot, ka īpaši interešu izglītībā mēs varam fokusēties, izcelt, neskatoties... man varbūt nebūs dominējošais šis te, piemēram, STEM joma vai STEAM joma... man tiešām būs vairāk interešu izglītībā tāds aspekts, kas ir saistīts ar mazākumtautību, kā jau es teicu, lomas, normas, vērtības, tradīcijas un daudzu citu kontekstu aspekti.

Un savukārt par pulciņiem atbildot... tagad ir jādomā, kā tā taktiskāk pateikt, lai neaizskartu nevienu izglītības procesā iesaistītu, bet praktiski runājot par pulciņiem... Protams, tas ir ne tikai saturs, ko mēs mācamies, bet kas mums ir jāsaprot,

kas ir noticis ar izglītības zinātni kā tādu. Izglītības zinātne ir ļoti strauji mainījusies. Un te ir stāsts par to, kā praktiski tā kā mēs visi esam mācījušies skolā, nu tagad tā mēs vairs nestrādājam. Un ne velti šī te zinātne arī ir ļoti elastīga un ļoti iet laikam līdzi, un skatās, kas tad... kā jau es uzsvēru... kas notiek sociāli ekonomiski politiskajos procesos pasaulē globāli. Un praktiski, ja mēs skatāmies, pasaulē 90. gados sākas šī te izglītības zinātnes tādu fokusu punktu maiņa. Latvijā mēs to redzam... nu, šie te akcenti ir kompetenču projektā beidzot īstenojušies... Nu, pagāja tikai 20 gadu nobīde, bet tas ir vispārīgi.... Ja mēs skatāmies, tad jebkurš attīstības moments jebkurā zinātnē, kas īstenojas realitātē...

Nu, lūk, ja mēs paskatāmies, tad šeit ir stāsts par to, ko tad mēs darām tajā pulciņā, kā mēs strādājam, kā mēs ieinteresējam skolēnus, kā mēs ieinteresējam bērnus. Tātad, šeit ir vairāk satura, jo mēs nevaram mainīt... 2 plus 2 vienmēr, neviens nav citu izgudrojis... pagaidām vēl ir četri, bet tas, ko mēs darām, skatāmies, kā to darīt... kāda būs šī te bērnu iesaiste, kāda būs skolēnu iesaiste, kādas metodes un tas ir tas, ko dara arī ļoti attīstījuši ir Izglītības ministrijas ietvaros Eiropas Savienības finansētajā projektā „Skola-2030”.

A. Laviņš.

Ja es pareizi sapratu no jūsu teiktā, tad ikdienā jūs pasniedzat matemātiku skolā.

I. Helmane.

Jā.

A. Laviņš.

Sakiet, lūdzu, ja vien jūs varat atbildēt uz šādu jautājumu... kādi ir jūsu novērojumi, pasniedzot matemātiku, tātad, bērniem, kuriem dzimtā valoda ir latviešu valoda, un bērniem, kuri pieder pie mazākumtautību... vienalga... vai viņi būtu krievi vai ukraiņi... Vai šī sarežģītā viela, kas ir matemātika, un kas tiek pasniegta valsts valodā, vai mazākumtautību bērniem tas nav papildu šķērslis, kā to apgūt, jo visa šī informācija ir valsts valodā? Vai tā tomēr nerada problēmas? Kādi ir jūsu novērojumi praksē?

I. Helmane.

Paldies par jautājumu. Jāatzīst, ka es vairāk strādāju ar topošajiem pirmsskolas pedagogiem un sākumizglītības pedagogiem matemātikas kontekstā kā reiz un tīri mans novērojums atkal šeit jau ir akcents uz to, ka... sabiedrībā eksistē stereotips, ka matemātika ir gana sarežģīta, ir ļoti daudz pētījumu, kas apliecina, ka matemātika lielai daļai sabiedrības izraisa ne gluži pozitīvas emocijas, tā mēs varētu teikt, bet tas galvenais akcents, kas mums atkal ir jāsaprot... sākot un kā reiz mēs strādājam ar

pirmsskolas pedagogiem, topošajiem pedagogiem šīs te atbilstīgās programmas ietvaros... mēs dodam resursus, iespējas un mehānismus topošajiem pedagogiem, kā palīdzēt bērnam iegūt kvalitatīvus pamatus matemātikā. Šeit ir stāsts par to, ko mēs darām ar pamatiem matemātikā. Un kā reiz izskatāmā jautājuma kontekstā tad pirmsskolā nu tā nav stāstīšana, tā nav runāšana par matemātiku, bet tā ir darīšana. Tātad, mēs strādājam priekšmetiskajā darbībā, izliekot priekšmetus, ieraugot šīs te likumsakarības un tad mēs tikai vispārinām. Tas ir varbūt tas, ko mēs... no mūsu priekšstatiem, no mūsu pieredzes, no izglītošanās perioda ir mainījies.

Savukārt, ja mēs skatāmies, kad tad sarežģītāks jeb komplicētāks saturs kļūst, tā varētu būt pamatskola, pamatskolas otrais posms, vidusskola, bet tad jau izskatāmā jautājuma kontekstā praktiski bērni un skolēni būs ieguvuši labus iestrādes... labus pamatus matemātikā. Un praktiski, runājot par pamatiem matemātikā, nav atšķirības starp latviski runājošajiem, kuriem dzimtā valoda, vai kāda cita dzimtā valoda būtu... man jāsaka, ka matemātika ar savu abstrakcijas pakāpi ir ārkārtīgi tīra un skaista. Tātad te ir stāsts par to, ko tad mēs darām, bet praktiski 2019. gada TIMSS dati, starptautiskais pētījums, kurā 4. klases arī Latvijas skolēni piedalījās, dažādu izglītības iestāžu skolēni, mēs uzrādījām ļoti, ļoti labus rezultātus. Mēs bijām viena no TOP valstīm. Pēc tam, protams, Pizā kaut kas cits notiek, bet tātad visā pasaulē ir jāsaprot, ka mazliet nošūpojies arī Covid ietekmē vai kādu citu apstākļu ietekmē.

A. Laviņš.

Paldies.

Vai tiesnešiem būs jautājumi? Nebūs.

Vai pieteikuma iesniedzēju pārstāvjiem būs jautājumi?

I. Nikuļceva.

Es uzdošu pāris tikai tādus precizējošus jautājumus tieši par pirmsskolas pedagoģu sagatavošanu.

Sakiet, vai šī te pirmsskolas pedagoģu sagatavošanas studiju programma ietver arī kādu priekšmetu vai priekšmetu daļu, kur tiek runāts tieši par mazākumtautību bērnu identitātes jautājumiem?

I. Helmane.

Jā, paldies par jautājumu.

Protams, šāda veida jautājumi tiek skatīti dažādos studijuursos kā viens no tematiem. Tas ir gan pedagoga profesionālā darbība, kur ir ne tikai pašu pedagoģu valoda, bet arī kā strādāt ar bērnu daudzkulturālā vidē. Noteikti tā ir pedagoģisko pētījumu metodoloģija, kur, lūk, apgūst prasmi, kā tad zinātnē iegūt balstītus datus un meklēt atbildes, kā arī tiek ieskicēts mazliet atbilstīgi katrās konkrētajās mācību

metodiku apgūvēs. Jāsaka, ka arī šie te bērni... mēs varam teikt... neies tajā kategorijā, bet ir arī studiju kurss, kura ietvaros apgūst, kā strādāt ar bērniem, kuriem ir arī daudzveidīgas mācīšanās grūtības jeb šī te dažādība, ja mēs tā varam teikt.

Un jāsaka, ka Latvijas Universitātē mēs esam izstrādājuši ārkārtīgi milzīgu projekta ietvaros BASIC, tā saucamo pētījumu metodoloģiju bērniem ar mācīšanās grūtībām, kuru nosaka jau pirmsskolā, un arī tur ir pētīti gan valodas aspekti, gan matemātikas apguves aspekti, gan kognitīvie aspekti, tajā skaitā arī varbūtējā tendence uz diskalkuliju, disleksiju un tā tālāk...

Un tas, kas ir paredzēts, ka šo te BASIC metodoloģiju mēs iekļaujam arī studiju procesā un studenti gūst ieskatu, kā tad strādāt un noteikt varbūtējās grūtības, jo reizēm tas, ko jūs arī dzirdējāt, kā kolēģi psihologi teica, ne vienmēr uzreiz.... Ja bērns mācās papildus, ka tas ir ļoti sarežģīti, varbūtēji, ka bērnam ir kāda tendence uz mācīšanās grūtībām un to atkal var ļoti īstenojot ar piemērotu mācību procesu var laicīgi nosakot, var palīdzēt bērnam būt gana veiksmīgam turpmākajos izglītības posmos.

I. Nikuļceva.

Labi. Es tad mazliet precizēšu jautājumu, jo, man šķiet, jūs atbildējāt uz citu jautājumu, ne to, ko es vēlējos jautāt. Jūs vairāk runājāt par to, ka tiek mācīts, kā strādāt ar mazākumtautību bērniem. Bet jautājums bija cits. Man jautājums bija par to, vai tiek sniegta izpratne par to bērna etnisko identitāti, kas ir atšķirīga no pamatnācijas identitātes, kā vērtību, par to, ka tā ir saglabājama, tā ir attīstīta, ka tā ir personības sastāvdaļa. Vai šāda veida zināšanas, izpratne tiek sniegta pirmsskolas pedagogiem?

I. Helmane.

Jā, protams. Ja mēs tā paskatāmies, es arī mazliet atļaušos vispārināt. Nācijas ir ļoti daudz... cik pēc skaita būs pasaulē... bet konkrētās situācijas ieskatā... Ja mēs skatāmies, ir studiju kurss un kā reiz arī brīvās izvēles studiju kurss, kurā tiešām īpaši tiek akcentēts... nepateikšu precīzo nosaukumu, piedodiet, tam studiju kursam... bet īpaši tiek akcentētas ļoti daudzveidīgas nacionālās iezīmes, ļoti daudzveidīgas nacionālās tendences, gan arī tradīcijas multikulturālā sabiedrībā. Un tiešām studējošie ļoti atzinīgi novērtē šādu te studiju kursu.

I. Nikuļceva.

Labi. Un tad būtībā arī gandrīz vai par to pašu vēl viens jautājums. Tad sakiet, vai tiek gatavoti arī tādi pedagogi, kuri varētu mācīt kādā no mazākumtautības valodām... pirmsskolas pedagogi...?

I. Helmane.

Kā jūs to domājat? Es gribētu precizēt...

I. Nikuļceva.

Vai tiek gatavoti tādi pirmsskolas pedagogi, kuri varētu mācīt, nu, piemēram, krievu valodā... Nu, ņemot vērā to, ka pat nekoncentrējoties uz to, ka mums tomēr apstrīdētās normas ir apstrīdētas... bet kaut vai interešu programmas ietvaros. Vai tiek gatavoti pedagogi, kas būtu spējīgi mācīt mazākumtautības valodā? Nu tad... ja nē... tad nē...

I. Helmane.

Saskaņā ar pirmsskolas skolotāju programmu, tad pedagogiem ir jāspēj strādāt ar Latvijā noteiktiem normatīviem dokumentiem un normatīvie dokumenti nosaka, ka jāstrādā ir valsts valodā.

I. Nikuļceva.

Labi. Paldies.

A. Laviņš.

Jā, bet vietā būtu aspekts, ko mēs varētu skaidrot par mazākumtautību interešu izglītību un tās kvalitāti... protams, ka lielā mērā to noteiks arī pedagogs, kurš būs tas, kurš šajā pulciņā, ja mēs tā varētu to nosaukt, mācīs krievu valodu... Tad ir jautājums... vienalga, vai tā būtu krievu valoda vai ukraiņu valoda, vai poļu valoda... bet jautājums ir, kas tad pēc kaut kāda laika šo varētu mācīt, ja ne pedagogs. Jūs sakāt, ka izglītības programmas tādas nav. Bet ir taču filologi, kas mācās un kas apgūst... bet katrā ziņā tas ir jautājums jums, nevis man ir tas jākomentē... jā, lūdzu!

I. Helmane.

Paldies par jautājumu. Protams, es arī nevaru mainīt likumdošanu Latvijā. Tas mans redzējums, kā mēs to varētu risināt, un Latvijas Universitāte mēs īstenojam ļoti daudz tālākizglītības kursus... ārkārtīgi plašu klāstu un tad, lūk, šeit tā varētu būt ar valsts atbalstu viena no tālākizglītības kursa programmām, kur, lūk, pedagogs redz sevī vajadzību, interesi, arī ieinteresētību mainīt varbūt savu specializēšanos un vairāk fokusēt savu specializēšanos, lūk, šajos te „pulciņos”, ja liksim pēdiņās un sauksim to tā, tad, protams, mēs esam gatavi izstrādāt šādu programmu un īstenot tādu programmu.

Tas ir tas, ko es redzu.

A. Laviņš.

Labi.

Vai Saeimas pārstāvim būs jautājumi?

S. Bērtaitis.

Jā, man būs viens jautājums, godājamā tiesa.

Sakiet, lūdzu, šajā tiesas sēdē... nu, gan šodien, gan arī iepriekšējās sēdēs izskanēja tāds skeptisks viedoklis, ka pēc šīs pēdējās reformas, ieviešot un nostiprinot valsts valodas lietošanu mazākumtautību skolās, mazākumtautību skolas nu ir padarītas tā kā vispār tādas kā bezjēdzīgas un ka tiek apšaubīta viņu eksistences jēga... Kā jūs skatāties no sava viedokļa? Vai jūs redzat kādu šo privāto skolu misiju šajā mazākumtautību kultūras attīstībā interešu programmas ietvaros? Tāds būtu jautājums.

I. Helmane.

Jā, paldies par uzdoto jautājumu. Viennozīmīgi. Kā reiz arī nākot šodien šeit un īpaši piedaloties, vairākas reizes domāju... būtībā jau tā diskusija mums būtu jāpagriež mazliet citādāk. Nevis ko atņemt, bet kā vēl veiksmīgāk palīdzēt bērnam, lūk, kā pilnveidot vairāk šo te mācību procesu kā tādu. Un viennozīmīgi... privātās izglītības iestādes arī varētu dot savu vairāk artavu, tajā skaitā arī, ja šeit ir šāda diskusija radusies, arī praktiski privātās izglītības iestādes varbūt varētu arī sadarbībā ar augstākajām izglītības iestādēm īstenot pētījumus tiešām, lai izzinātu datus balstītu situāciju un situācijas risinājumus.

Bet mans redzējums ir... Mēs varam, protams, nodalīt privātās izglītības iestādes un valsts izglītības iestādes, bet šeit jau nav no svara izglītības iestādes veids, jo tos pašus pulciņus jeb interešu izglītības nodarbības mēs varam īstenot gan privātajās izglītības iestādēs, gan valsts iestādēs mēs varam rast iespējas un resursus, gan arī interešu izglītības centros... tā kā tās īstenošanas iespējas ir ļoti daudz un daudzveidīgas. Tajā skaitā man pat gribētos teikt, ka mēs varam teikt, ka vienkārši izglītības centri, bet būtībā arī mūzikas un mākslas skolas arī viennozīmīgi būtu līdzvērtīgi jautājuma risināšanā un spēlētāji.

S. Bērtaitis.

Paldies. Vairāk jautājumu nav.

A. Laviņš.

Paldies.

Paldies, Helmanes kundze, par aizraujošā veidā pasniegtu viedokli un sniegtajām atbildēm. Paldies jums par dalību tiesas sēdē. Lai jauks vakars! Paldies.

Tā... Cienījamie lietas dalībnieki! Šodien ieplānotais darba apjoms ir paveikts, tāpēc informēšu par turpmāko darbu, kas ir saplānots.

Tātad, turpināsim tiesas sēdi 10. aprīlī. Sāksim pulksten 10.00. Vispirms uzklūsīsim profesori Daci Markus un tad sekos četras izglītības iestādes... pārstāvjus kurus uzklūsīsim... Tas būs 10. aprīļa darba plāns.

Labi. Šodien teikšu paldies par darbu un tiek izsludināts pārtraukums līdz 10. aprīlim pulksten 10.00. Paldies.

(Pārtraukums.)

Tiesas sēdes sekretāre

Paula Marta Daugavvanaga-Vanaga

Stenogrāfiste

Mārīte Ceļmalniece